

1980
LAPKRITIS - NOVEMBER
Nr. 9

KARYS

KARYS

1980
Nr. 9 (1566)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS
Administratorius
KĘSTUTIS BILERIS
Redaktorius pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:
S. KAUNELIENĖ
"TREMTIES TRIMITAS"

BALYS BRAZDŽIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajame
Pasaulyje"
BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės Žinios"
Leidžia:
L.K.V.S. RAMOVĖ N.Y. SKYRIUS

TURINYS

Kpt. Jurgis Kiaunė, "Kario" Rėmėjas	viršelis
P. Vaseris — Redde quod debes	385
K. Čeputis — Savanorio-Kūrėjo žodis	388
Dr. V. Gidžiūnas, OFM — Vytautas Didysis - Lietuvos kunigaikštis	389
P. Jurkus — Žvilgsnis į dail. Joną Šileikos paveikslą	391
Dr. P. Rėklaitis — Pasitraukimas per Lietuvą	393
B. Balčiūnas — Erdvių lėktuvas	398
A. Norimas — Kelias į Punksą	404
A. — Neapykantos ir keršto knyga	405
K. Jankūnas — Kas vyksta Sovietų Sąjungoj?	408
TREMTIES TRIMITAS	411
Mjr. K. Daugvydas — Savanorio užrašai	412
Šaulių kronika	419
KARINĖS ŽINIOS	422
B.B. — Strategija	424
MŪSŲ SPAUDOJE PASIŽVALGIUS	425
LIETUVIAI KARIAI LAISVAJAME PASAULYJE	426
KRONIKA	429

ATSTOVAI:

Baltimore — M. Šimkus, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Australia — V. Šalkūnas

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
CHICAGO, IL — "Gifts International",
"Parama", Baly's Radio & Television
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
OMAHA, NB — Pr. Kovas
WATERBURY, CT — "Spauda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

PLATINTOJAI

KANADOJE

TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas, P.
Misevičius, Aug. Kuolas

ANGLIJOJE

"Dainora" — 14 Priory Road; Kew, Sur-
rey; TW9 3DF. Tel. 01-940 6377

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Bahnhofstr. 11

AUSTRALIJOJE

S. Slavickas, 44 Slevin St., No. Geelong,
3215, Vic.
W. Paluk, 1 Brentnall Ave., Blair Athol
5084, SA
S. Pačėsa, 31/7 Valentine Street, Yagoona,
NSW, 2199

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$13.00, pusmečiui U.S. \$7.00, atskiro nr. U.S. \$1.50

Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207, USA

KARYS, magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world

Published monthly except July and August by "KARYS" — 341 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207, USA

Subscription U.S. \$13.00 per year. Single copy U.S. \$1.50 — Second Class Postage Paid at Brooklyn, N.Y. Publication No. ISSN 0022-9199

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 9 (1566)

LAPKRITIS — NOVEMBER

1980

REDEE QUOD DEBES

P. VASERIS

“Redde quod debes” — šie lotyniškai žodžiai buvo įrašyti akmenyje prie Nežinomojo Kario paminklo Karo muziejaus sodely. “Atiduok, ką privalai”, tai reiškia, atiduok net savo gyvybę už tėvynės laisvę. Tai kario pašaukimas, jo šūkis, jo paskirties aptarimas. Karys yra pašauktas stovėti savo krašto sargyboje, ginti savo žemę, savo žmones, laisvą savąjį gyvenimą.

Jei šitokia yra kario aptartis, jei ji tinka visom tautom, visiem žmonėm, iš kur tie kariai? Juk kiekvienas turi saugoti savo kraštą ir kito neužpuldinėti. Taip turėtų būti, bet taip nėra. Kodėl taip nėra, atsakymo šiuo kart nerashim. Kariai vyko per visus amžius, jie vyksta šiandien, jie vyks ir toliau. Užtat tebelieka teisingas ir garbingas kario šūkis — “Redde quod debes!”

Visais amžiais ir visose tautose karys buvo laikomas pagarboj. Mūsų Lietuvoje jau tais, dar neatmenamais amžiais lietuviai buvo karys. Jis buvo laidojamas kartu su savo žirgu. Tai rodo senovės lietuvių kapai. Gal jau Mindaugo, ar vėlesniais laikais žinome, kad kariu būti galėjo tik bajoras ar turtingesnis žmogus. Reiškia, kariu būti buvo garbė. Vytauto laikais jau neužteko bajorų, kurie atjodavo savu žirgu, reikėjo jau ir pėstininkų. Taip pat neužteko, kad vienas bajoras atjotų, Jis privalėjo atsivesti tiek kareivių, kiek jo buvo valdomos žemės. Žodžiu, kareivių skaičius buvo nustatytas nuo valdomos žemės. Taip kiekvienas stambesnis žemės valdovas turėjo savo kariuomenės dalinį. Šį dalinį kiekvienas vyresnysis turėjo apginkluoti, aprengti ir rūpintis jo maitinimu.

Panaši karinė tvarka buvo visoje Europoje. Kiek vėliau pradėta kariuomenę samdyti. Stambesnieji žemvaldžiai nebenorėjo kariauti. Jie pradėjo

samdyti kareivius. Taip samdomos kariuomenės tvarka daug kur ir šiandien tebėra.

Rusijos caro laikais kareiviai buvo gaudomi. Tai buvo rekrūtai. Kadangi Lietuva po paskutinio padalinimo 1795 m. buvo Rusijos caro valdžioje, tai ir Lietuvoje buvo gaudomi rekrūtai. Lietuva per metus turėjo duoti 1300 rekrūtų. Bajorai į kariuomenę daugiausia siųsdavo savo baudžiauninkus. Jau kartą rekrūtų į rusų kariuomenę pakliuvęs, dažnai daugiau negrįždavo. Visą mielą amželį turėtų būti kariuomenėj. Vėliau buvo nustatytas laikas iki 20 metų. Tada jauni vyrai vengdavo kariuomenės ir net bėgdavo į kitus kraštus. Iš Lietuvos kasmet pabėgdavo iki 10,000 vyrų. Daugiausia bėgdavo į Prūsus. Iš čia kai kurie pakliūdavo į Angliją. Juk ir Anglija samdė kariuomenę. Taip anglai prisiramdė nemažai mūsų lietuvių vyrų, kurie tada bėgo nuo caro kariuomenės.

Kai anglų ateiviai kūrėsi Kanadoje, jie turėjo kovoti su indėnais. Tam tikslui Anglija siųsdavo kariuomenės dalinius. Vienoje tokioje pilyje, vidurio Kanadoje, prie Winnipego, buvo 150 vyrų anglų kariuomenės. Jame buvo net 97 lietuviai kariai. Suprantama, kad anglai į svetimą kraštą nesiuntė savo žmonių, bet daugiausia samdytus ateivius iš kitur.

Taip, lietuvių karį sutinkame tais laikais įvairiuose pasaulio kraštuose. Daugiausia jų, žinoma, buvo caro kariuomenėje. Kariau lietuviai Krymo kare, kariavo japonų kare ir visur lietuvių kario būta I ir II Pasauliniuose karuose. Bet tai vis kova ne už savo kraštą, ne už savo žemę.

Po I Pasaulinio karo švystelėjo ugnis kovai už savo kraštą, už tautos laisvę. Drąsiai stojo mūsų vyrai savanoriais. Tai lapkričio 23 d., 1918

metais, kai išleistas pirmas atsisaukimas, kviečiantis vyrus prie ginklo.

Stebėtina, kad menkos lietuvių jėgos išėina ginklu kovoti prieš milžiną Rusiją. Susikuria dar ir bermontininkai, kurie neva nori dar išlaikyti caro valdžią. Pagaliau, lenkai atsistato savo valstybę ir jie kuria savo kariuomenės dalinius. Želigovskis drįsta užimti ir Lietuvos sostinę Vilnių. Lietuvos savanoriams tenka kovoti su bolševikais, bermontininkais ir lenkais. Mūsų savanoriai turėjo kietai kovoti ir vieną po kito turėjo atsiimti miestus ir miestelius. Čia ir pirmosios aukos. Prie Kėdainių žūsta Povilas Lukšys, o ant Alytaus tilto — karininkas Antanas Juozapavičius.

Kai kas priekaištuoja, kad vėlai buvo šaukiami savanoriai. Nepriklausomybė paskelbta 1918 metais vasario 16 dieną, o kariuomenės atkūrimas pradėtas tik lapkričio 23 d., taigi beveik po metų.

Reikia atsiminti, kad tada Lietuva dar buvo vokiečių valdžioje. Nors karas vokiečių ir buvo pralaimėtas, bet taikos sutartis Versalyje buvo pasirašyta tik 1919 m. balandžio 28 d. Dar 1918 metais Lietuvoje veikė vokiečių administracija. Buvo dar vokiečių kariuomenės dalinių. Taigi lietuviai viešai organizuoti kariuomenę dar negalėjo. Tai buvo daroma slaptai. Tik Vokietijoje įvykus perversmui, vokiečių administracija Lietuvoje nebeteko galios. Tuomet ir pradėta viešai šaukti savanorius ir organizuoti kariuomenę. Tuo laiku bolševikai užėmė didžią Lietuvos dalį. Vokiečiai daug nespriešino, nors ir turėjo savo kariuomenės dalinių. Tik susiorganizavus Lietuvos kariuomenei ir pradėjus kovą, daug kur mums padėjo ir vokiečiai.

Daugiausia savanorių rinkosi 1919 metų pradžioje. Kasdien prisistatydavo į surinkimo punktus po 200 savanorių. Viso savanorių priskaitoma iki 10,000. Jau 1919 metais balandžio mėn. šaukiami vyrai privalomon kariuomenės tarnybon.

Taip Lietuvos kariuomenė išaugo ir apgynė savo kraštą. Kovos tęsėsi iki 1921 metų. Būtų buvę atsiimtas ir Vilnius, bet lenkai apgavo su ta, vadinama, Suvalkų sutartim. Sutartis pasirašyta 1920 metais spalio 7 d., o spalio 9 d. lenkai jau užėmė Vilnių. Nors Tautų Sąjunga ir pasmerkė šį Želigovskio žygį, bet lenkai Vilniaus negražino. Tai pasako, kad ne sutartis sprendžia padėtį, bet ginklas. Jei nebūtume turėję savanorių, jei nebūtų jie ginklu kovoję už laisvę, būtų ir tuomet jau likę bolševikai mūsų krašto šeimininkais.

Nors mūsų kraštas išbuvęs 120 metų caro valdžioj, bet dar buvo nesurusintas. Dar gyvas

buvo lietuviškas žodis, lietuviškas impulsas, dar negaila buvo kraujo ir aukos už krašto laisvę.

Mes išėivijoje esam tik 30 metų, bet jau palaužtas lietuviškas žodis, prigesusi lietuviška dvasia. Jei šiandien laisvės varpas šauktų kovon, kažin ar nors vienas jaunuolis iš užsienio vyktų savanoriu? Anais, nepriklausomybės kovų metais ne vienas lietuvis iš Amerikos atvyko kovoti į Lietuvą.

Pirmasis Lietuvos kabinetas buvo sudarytas tik 1918 metais lapkričio 5 d. Valstybės Taryba jį sudaryti pavedė Augustinui Voldemarui. Tik aštuonioliktųjų metų pabaigoje vokiečių vyriausybė leido Lietuvai savarankiškai tvarkytis, ir tik lapkričio mėn. oficialiai sudaryta Lietuvos kariuomenė, o taip pat ir pirmoji Lietuvos vyriausybė. Valstybės Taryba, kuri paskelbė Lietuvos nepriklausomybę, vokiečių nebuvo laikoma valstybės vyriausybe.

Netrukus naują vyriausybę sudarė Mykolas Sleževičius. Jis yra paskelbęs ir pirmąjį kariuomenės įsakymą, tai lapkričio 23-oji.

Steigiamasis Seimas buvo išrinktas 1920 m. balandžio mėn. Tuo metu Lietuvoje dar virė smarkios kovos. Jau 1921 m. kovos aptilo ir Steigiamasis Seimas pradėjo svarstyti klausimus ramiam nepriklausomam gyvenimui. Čia iškilo klausimas ir kariuomenės reikalingumo. Atsirado nuomonė, kad kariuomenė nebereikalinga. Mat, nuo didžiųjų valstybių ji apsiginti nepajėgs, o vidaus saugumui užtenka policijos. Kariuomenės išlaikymui susidarė išlaidos, o jauna valstybė tų išlaidų daryti negalėjo.

Ta nuomonė, tačiau, nei kabinete, nei seime nelaimėjo. Dar prieš akis buvo gyvas pavyzdys, kad jauna Lietuvos kariuomenė apgynė savo teritoriją. Įsigaliojo įstatymas, kad kiekvienas lietuvis vyras, sulaukęs 21 metų amžiaus, privalo tarnauti Lietuvos kariuomenėj. Šis įstatymas išsilaikė per visus nepriklausomybės metus. Nuo karo tarnybos buvo atleidžiami tik dvasiškiai. Taip kariuomenės mokyklą yra perėję beveik visi lietuviai vyrai. Tai buvo verta. Iš kariuomenės grįždavo kiekvienas miklesnis, tiesesnis, narsesnis, na, o taip pat ir mandresnis. Žinokime, kad caro valdžioje per 120 metų Lietuvoje lietuviškos mokyklos nebuvo, buvo tik rusiška. Buvo tik slapta lietuviška motinos mokykla, prie ratalio. Tai Rimšos skulptūra. Lietuviška spauda juk buvo uždrausta nuo 1864 metų. Čia turim suprasti vyskupo Valančiaus laikus. Nestebėtina, kad Lietuvai atgavus laisvę, mūsų krašte nemažai buvo beraščių. Tačiau, kariuomenė buvo toji liaudies mokykla, kurioje vyrus išmokydavo ne tik

drausmės, bet rašyti ir skaityti. Kariuomenė buvo didžioji Lietuvos sūnų auklėtoja. Mėgo mūsų vyrai kariuomenę. Po pusantrų metų privalomos tarnybos, kada jiems reikdavo skirtis su kariuomene, jie ašarodavo. Jiems gaila buvo netekti to gyvo, judraus gyvenimo, tos artimos ir draugiškos nuotaikos.

1940 metais sovietai įteikė Lietuvai ultimatumą pasiduoti be kovos. Mūsų vyriausybė svarstė, — kovoti ar ne. Kariuomenė nekantriai laukė sprendimo. Kada vyriausybė nutarė pasiduoti be kovos, kareiviai verkė, neturėdami progos parodyti savo narsumo. Nesvarbu, kad jie būtų prieš milžiną nelaimėję. Jie norėjo parodyti, kad jie yra didvyrių žemės vaikai. Ar tai būtų buvę geriau, ar blogiau, tegu tai istorija sprendžia. Reikia manyti, kad būtų buvus kita politinė situacija. Tegul Lietuva nebūtų pasirodžiusi, kaip Suomija, bet vis dėlto kažkas tai būtų buvę kitaip. Gal mūsų vyriausybė norėjo sutaupyti tautos gyvybę, bet taip neišėjo. Komunistai, ir tautai pasidavusius, žudė be jokio gailėsčio. Mūsų vyrai nepametė savo būdo. Jie lindo į miškus ir kovojo kaip partizanai.

Reguliarios kariuomenės turėjome apie 28,000. Taigi, partizanų žuvo daugiau, negu buvo kariuomenės. Viso sumobilizuoti Lietuva galėjo veikti iki pusės milijono karių. Juk apie pusę milijono mūsų tautos ir dingo paskutiniame kare.

Pirmojoje okupacijoje, 1941 metais, komunistai sunaikino 500 karininkų ir apie 5,000 kareivių. Kalėjimuose sėdėjo keletas tūkstančių žmo-

nių. Birželio 14-tos deportacijose 1941 m. išgabenta į Sibirą 35,000 žmonių. Buvo užsimota išgabenti iki 700,000, bet nespėta, nes prasidėjo vokiečių-sovietų karas. Ir čia nemažai mūsų partizanų žuvo kovose. Neglostė mūsų žmonių ir vokiečiai. 1944 m. susiorganizavo Lietuvos Rinktinė, į kurią savanoriškai stėjo 12,000 vyrų, bet vokiečiai tuoj areštavo rinktinės vadus ir apie 3,500 jos vyrų išvežė į Vokietiją ir uždarė kacetę. Taip Flossenburgo kacete ant krematoriumo kamino užrašyta, kad čia yra žuvusių 2,400 lietuvių. Tai bene ir bus tie Plechavičiaus rinktinės vyrai. Juk apie 30,000 lietuvių išvežta į Vokietiją darbams, sugaudyta ir pristatyta į priešlėktuvinę apsaugą — taip pat keli tūkstančiai.

Antroji Sovietų okupacija pareikalavo ypač stambių deportacijų. Turbūt, neliko šeimos, iš kurios kas nors nebūtų išvežtas į Sibirą. Juk nuo 1945 iki 1950 metų deportuota apie 300,000 žmonių. Dalis iš jų grįžo, bet tik dalis...

Jei būtų Lietuva ir pasipriešinusi sovietams, atrodo, nebūtų daugiau nukentėjusi. Ginklas visada turi lemiamą žodį politikoje. Ant kardo asmenų atnešta laisvė Lietuvai 1918 metais. Lygiai taip pat, kario krauju, reikės pirkti laisvę naujiems laikams. Tie laikai ateis. "Redde quod debes" žodžiai ištrinti Karo Muziejuje, bet jie gyvi kiekvieno lietuvių širdyje. Lietuvos kary, tavęs laukia didi pareiga — "Redde quod debes". O laikas ateis ir kovos trimitas pašauks.

(Paskaita, skaityta Lietuvos kariuomenės atkūrimo minėjime, 1979 m. lapkr. 25 d., Australijoje)

Šio "Kario" viršelyje yra pagerbiamas Lietuvos kariuomenės kūrėjas-savanoris, pirmasis sužeistas Nepriklausomybės kovose karys, kav. kpt. JURGIS KIAUNĖ.

Nuo seno "Kario" duosnus rėmėjas ir bendradarbis, kpt. J. Kiaunė parėmė žurnalą 500 dol. auka, minint "Kario" 60 metų sukaktį.

Nuoširdžiai dėkojame mūsų mielam Bičiuliui už paramą ir mūsų darbo paskatinimą.

KARIO Štabas

SAVANORIO KŪRĖJO ŽODIS

K. ČEPUTIS

Aplankiau savanorių-kūrėjų JUOŽĄ JONAITĮ, kuris, nežiūrint amžiaus, gana stiprus, žvalus, energingas ir pilnas anų dienų vaizdų. Norėjau patirti kokiomis nuotakomis 1918-1919 m. gyveno mūsų patriotinis jaunimėlis, nes jų žygiai ir veržimasis į karo lauką sukūrė mūsų Jaunosios Lietuvos istoriją. Juozas Jonaitis štai ką pasakojo:

Meilė tėvų žemei ir Dievo palaima davė mums stiprybės, ištvermės tam didžiam bandymui ir drąsos liūdesį nugalėti, kai pritrūkdavo jėgų, ji teikė tikėjimo ir pasitikėjimo, kad tautai suteiktume palaimintą rytojų. Mūsų jauni, gal neprietyrę, vadai žinojo kaip nugalėti nesekmių tamsą ir nušvietė mūsų žingsnių prasmės didumą.

Supratome visi, kad toji mūsų tautos pranašų skelbtoji diena atėjo, kad šviesus "Aušros" paskelbtas rytas mūsų tautai artėja nesulaikomai, tai Lietuvos prisikėlimo valanda, tai šviesiausias momentas mūsų ilgoj ir garbingoj istorijoj. Tie įvykiai 1918-1919 m. žadino nepaprastą entuziazmą eiti pirmyn; didis tikėjimas buvo nuo jaunystės įdiegtas; mūsų didžiųjų vyrų idėjos užkrėsti, siekėme pergalės džiaugsmo, nors tamsi ateitis buvo neaiški; dideli trūkumai, nedatekliai maisto, rūbų ir ginklų.

Prisimenu 1919 metus. Tai ginkluotų jėgų organizavimo pradžia; viso pasaulio lietuvių širdys plakė tuo pačiu ritmu, to paties tikslo apimtos, bet kuriuose susibūrimuose ar laukuose, salėse ar prie bažnyčios, rišo mus broliškumo jausmas.

Esu gimęs 1896 m. Sykį būdamas Lankeliškių bažnyčioje, išgirdau kvietimą slaptam pasitarimui, nes tada buvo griežta vokiečių žandarų kontrolė. Vienas savanoris ragina eiti įsijungti į karių eiles, nes tik dabar, sako, atėjo laikas mūsų kaimyno daktaro V. Kudirkos žodžių išsipildymui: "Kovokime, būsime laisvi". "Aš", tarė tas jaunuolis, "rytoj išjuo raitas su savo žirgu, dainose apdainuotu". Tie žodžiai uždegė mus visus ten buvusius, nes prisiminėm pranašo žodžius: "Atsibuskit tėvynės sūnūs, didžią praeitį atminę". Ir visi dvidešimt savanorių iškeliavom į Vilkaviškį. Čia atradom jau formuojamą antrą pulką!

Karininkas Grigaliūnas-Glovackis — pulko va-

das. Tuoj, rugsėjo 15 d., ten pat kareivinėse, prie kunigo, atlikome priesaiką, kuris paaiškino didžią jos prasmę ir jau dabar turimą atsakomybę, kurios neužmiršau iki gilios senatvės.

Mane paskyrė į 6 kuopą, II batalioną, gi mūsų susirinkusių apranga buvo labai įvairi. Atėjome tos šventos pareigos atlikti apsirengę, kaip kas turėjome. Greitai išvykome į A. Panemunę. Matydamas savo draugų blogą aprangą, savus batus nešiojau iki sudėvėjau, tariau — tėvynės labui. Čia mus aprenė ir apginklavo. Po trumpo apmokymo išvykome laisvinti Radviliškio nuo bermontininkų plėšikų gaujų. Tai buvo pirmas kovos krikštas. Mūsų 6. kuopa atkirto Radviliškį nuo Šiaulių, gi 7 kuopa puolė link kapinių ir sunkiose kautynėse per aukas ir pasišventimą, užėmė Radviliškį; priešas, būdamas atkiristas, turėjo pasiduoti.

ŽYGIS PALANGON

Tuoj po tų kruvinių kautynių, jas laimėję, tęsėm žygį į Šiaulius. Miestas buvo sudegintas — sugriautas, vaizdas buvo šurpus. Išsiskirstėm pas miesto gyventojus. Po trumpo poilsio pradėjom žygį į Žemaičių žemę: Kuršėnai - Telšiai - Plungė - Palanga, kurią pasiekėm per 1919 m. Kalėdas. Neužmiršiu, kai tą šventovę pasiekėm, ir to didingo vaizdo, kai įėjome į kunigaikštienės Birutės tėviškę. Niekad nematytos Baltijos padangių mėlynės žavumas — tik dainose apdainuotas. Jaudinanti valanda buvo, kai mūsų pulko vadas kar. Grigaliūnas-Glovackis, raitas su palydovais, lyg tikras tos vietovės šeimininkas, jodinėdamas davė nurodymus. Jis atrodė išdidus, pasitikįs savimi vadas. Jo parėdymai buvo aiškūs ir griežti. Ačiū jo energingai veiklai, su latviais, kurie jau buvo užėmę Palangą, neturėjome didesnių kivirčių, jie pakluso mūsų vado įsakymams. Gyvenome pas mielus vietos gyventojus, žemaičius. Gaudavom sausą davinį. Tačiau, ten būnant maistas žymiai pagerėjo — tai mūsų motinėlių suaukoti kumpiai, lašiniai.

Palangoje išbuvo iki 1920 m. pavasario. Nešėme sargybas prie Vokietijos sienos, ten palisėjom ir sustiprėjom. Bet štai, lenkas atsigavęs po didžių smūgių nuo bolševikų atakos, panoro mūsų žemių.

VYTAUTAS DIDYSIS - LIETUVOS KUNIGAİKŠTIS

DR. VIKTORAS GIDŽIŪNAS, O.F.M.

Šiais metais, spalio 27 d., suėjo 550 metų nuo Vytauto Didžiojo mirties, dėl to pravartu paminėti jį ir jo nuveiktus darbus.

Vytautas Kęstučio sūnus, gimė apie 1350 metus, nes, mirdamas 1430 metais, turėjo 80 metų amžiaus. Jis gana jaunas su Kęstučiu ir Algirdu dalyvavo žygiuose į Prūsus ir Maskvą. Po tragiškos tėvo mirties, 1382 metais pabėgęs iš kalėjimo, nuvyko pas Vokiečių ordiną, ir, jo padedamas, stengėsi atgauti tėviškę, Trakų kunigaikštiją. Čia jis 1383 m. spalio 21 d. Tapau miestelyje priėmė krikštą ir gavo Vygando vardą.

Jogaila, gavęs pakvietimą į Lenkijos karalius, kvietė Vytautą grįžti ir pažadėjo gražinti tėviškę. Vytautas, sudeginęs Nemuno krantuose jam pavestas valdyti Vokiečių ordino pilis, grįžo į Lietuvą. Bet jau iš pradžios Jogaila nesilaikė savo žodžio. Jis davė Vytautui valdyti Gardino, Volkovisko, Brastos, Drohičino, Melniko ir Bielsko žemes, be Trakų, kol jo brolis Skirgaila atgaus Polocką. Kadangi jis gavo valdyti nelietuviškas stačiatikių žemes, dėl to Jogailos paragintas, Vytautas priėmė stačiatikių krikštą ir buvo pakrikštytas Aleksandro vardu.

Po 1385 m. Krėvos unijos, kai Jogaila vyko

į Krokuvą krikštytis, vesti Jadvygą ir tapti Lenkijos karalium, jį lydėjo ir Vytautas ir kartu su juo, pasak Długošo, 1386 m. vasario 15 d. apkrikštijamas ir Vytautas Aleksandro vardu. Lietuviai istorikai teigia, kad jis tik atnaujinęs krikšto įžadus, nes jau buvo du kartus apsikrikštijęs.

Kadangi Jogaila, išvykęs į Lenkiją, norėjo valdyti Lietuvą per savo brolių Skirgailą ir lenkus valdininkus ir atgautą Polocką atidavė Skirgailai, o Vytautui negražino Trakų, dėl to jis pradėjo vesti savarankišką politiką ir ruošė perversmą Vilniaus pilyje. Perversmui nepasisekus, Vytautas, netekęs jam pavestų žemių, vėl buvo priverstas ieškoti Vokiečių ordino pagalbos, ir su savo šeima ir šalininkais 1390 m. pabėgo į Prūsus. Iš čia jis su kryžiuočiais ir jam ištikimais žemaičiais stipriai puolė Vilnių. Nors Vilniaus nepaėmė, bet gavęs Nemuno krantuose Vokiečių ordino pastatytas pilis, darėsi pavojingas Skirgailai ir Jogailai.

Tada Jogaila, lenkų tarybos patartas, vėl kvietė Vytautą grįžti į Lietuvą ir pažadėjo jam atiduoti didžiąją Lietuvos kunigaikštiją. Vytautas, vėl sudeginęs jam pavestas Vokiečių ordino pilis, 1392 m. grįžo į Lietuvą ir tapo didžiuoju Lietuvos

ŽYGIS PRIEŠ LENKUS

Išvykome į ilgą ir vargingą kelionę, darydami kartais po 40 km į dieną. Greitai pasiekėm Kauną iš senovės legendų istorijoje sukurtą tvirtovę — saugią, nenugalimą. Taip mums, savanoriams, tuomet atrodė. Po trumpo poilsio, vėl žygis į Seinus. Net teko Augustavo miškus ir jų pelkes išbraidyti. Lenkų didelės jėgos apsupo mus. Tai matydamas bataliono vadas įsakė išsiskirstyti. Mažomis grupelėmis, per miškus, pavyko priartėti prie mūsų kariuomenės. Buvo ruduo, maisto neturėjome, tik uogomis maitinomės, ir vietiniai gyventojai buvo nepalankūs. Po ilgo žygio, mes keturi draugai, pasiekėm laisvę, išvydę 5 p. pulko karius, kurie tada kovėsi su lenkais.

KOVOS ŠIRVINTŲ-GIEDRAIČIŲ LAUKUOSE

Išlikę 2 p. pulko daliniai buvo skubiai per-

tvarkyti ir tuoj skubėjome į pagalbą savo broliams, ten kur mūsų jėgos buvo sutelktos, pergrupuotos ir atsiųstos į paskutinių mūsų kovų ir kautynių laukus, vėliau išgarsėjusius Širvintų-Giedraičių sprendžiamų kautynių vardu. Ir šian dieną tų kovų laukų vaizdai ir lenkų bėgimas sukelia pasididžiavimą ir tebestovi mano vaizduotėj kaip šviesiausias, ryžtingiausias ilgų laisvės kovų prisiminimas. Dėkoju Dievui ir mūsų tautos prisikėlimo auštančiam rytui, kad suteikė man progos daug vargti, kovoti ir džiaugtis laimėjimais Tėvynės labui!

Šiandien pagalvoju, Dieve Tu mano, mūsų tautai kraujuojant bolševikų okupacijoje, kas prisimintų ir kas keltų klausimą pasaulio arenoje apie Lietuvos kančias, jei nebūtų įvykęs tas prisikėlimo 1918-1919 metų stebuklas, jei tuomet nebūtų sukilusi visa tauta kovai . . .

kunigaikščiu. Nuo dabar jis jau veikia sutartinai su Jogaila. 1410 m. Žalgirio mūšyje sumušę Vokiečių ordiną, atgavo Žemaičius ir Sūduvą ir pakrikštijo Žemaičius.

Apie 1398 m. Vytautas jau tiek buvo pagarsėjęs, kad jo didikai apšaukė jį Lietuvos ir Rusijos žemių karalium, o 1429 m. Lucko suvažiavime imperatorius Zigmantas pasiūlė karūnuotis Lietuvos karalium. Karūnacijai pradžioje pritarė ir Jogaila. Jogailai sutinkant, Vytautas priėmė imperatoriaus pasiūlymą, bet pačią karūnaciją jie pavedė apsvarstyti Lietuvos ir Lenkijos didikams. Lietuviai sumanymui pritarė, bet pasipriešino lenkai. Jie nujautė, kad Vytautas, karūnodamasis karalium, nori nutraukti unijos ryšius. Bijodami valdovų spaudimo, jie anksti rytą apleido Lucką, išsiveždami ir Jogailą.

Išvykus Jogailai ir lenkų didikams, suvažiavimo darbai nutrūko. Tada apleido Lucką ir imperatorius. Kelyje jis gavo Jogailos laišką, kuriuo jis atšaukė duotąjį sutikimą ir atkalbinėjo imperatorių nuo Vytauto karūnacijos. Laiške Jogaila išdėstė savo elgesio priežastis, kad karūnacija prieštarauja unijai, nes, Vytautui mirus, Lietuvos bajorai galėtų išsirinkti kitą karalių ir tuo būdu iširtų unija.

Zigmantas savo sumanymo nepakeitė ir, atsakydamas Jogailai, stebėjosi jo nepastovumu, o Vytautui pasiuntė laiško nuorašą. Jį Vytautas gavo Eišiškėse ir perskaitė savo bajorams. Laiškas labai įžeidė didikus. Tada Vytautas parašė Jogailai laišką, pabrėždamas, kad jis savo elgesiu be galo jį įžeidęs. Žinodamas, kad karūnacijos priešai yra lenkų didikai, išdėstęs jog unijos aktai karūnacijai nesipriešina, pridūrė: "Jei norėčiau vainikuotis, tai nežinau, ar Jūsų Didenybės patarėjai galėtų man sutrukdyti". Jogaila atsakė, kad laiškas imperatoriui buvo rašytas be jo žinios.

Lančicos suvažiavime buvo svarstomas karūnacijos klausimas, kur Lietuvos delegacija, išdėčiusi Vytauto norus, reikalavo galutinio atsakymo: "Ar karalius sutinka, kad Vytautas karūnuotųsi?" Jogaila atsakė, kad čia permaža lenkų didikų, dėl to jis negalys duoti atsakymo. Tada lietuviai pareiškė: "Ar Jogailai patiks ar ne, Vytautas vis tiek karūnuosis". Tai pasakiusi delegacija išvyko. Tokio griežto delegatų pareiškimo lenkai pabūgo, bet skelbti Lietuvai karo nedrįso. Sugalvojo pas Vytautą siųsti delegaciją, kad atkalbėtų jį nuo karūnacijos. Kai jai tai nepavyko, ji pasiūlė Vytautui Lenkijos karūną, bet šį begėdišką pasiūlymą Vytautas atmetė.

Artėjo karūnacijai paskirtoji, 1430 m. rugpjūčio 15 d. Imperatorius siuntė dvi delegacijas:

pirmoji iškilmėms paruošti, antroji — karūnomis nugabenti. Lenkai griebėsi paskutinės priemonės: apstatė pasienius sargybomis ir sučiupė pirmąją delegaciją, atėmę dokumentus, paleido, atroji patyrusi kas atsitiko, sugrįžo atgal.

Toks lenkų elgesys labai įžeidė Vytautą, bet jis neskelbė karo. Karūnuotis jis taip pat neatsisakė, dėl to karūnaciją nukėlė į rugsėjo 8 d., o vėliau į rugsėjo 29 d., bet ir ligi tos dienos lenkų nesulaukė. Tada žmona ir draugai patarė jam karūnuotis Vilniuje nukaldintomis karūnomis. Gal šiuo pasiūlymu Vytautas būtų pasinaudojęs, jei nebūtų atvykęs Jogaila su nauju karūnacijos projektu, pagal kurį Vytautas karaliautų iki gyvos galvos, o paskui karūna atitektų vienam Jogailos sūnų. Šiam projektui vėl pasipriešino lenkai, bet Jogaila juos pasiuntė namo.

Išvykus lenkams, Jogaila ir Vytautas išvyko į Trakus. Kelyje Vytautas, nusilpęs nukrito nuo žirgo, ir žmonos vežime atvykęs į Trakus, jau nesikėlė. Pramatydamas mirtį, sušaukė saviškius, pavedė Jogailai globoti žmoną ir Lietuvą, ir iš vyskupo priėmęs šv. sakramentus, spalio 27 d. mirė.

Taip mirė Vytautas Didysis, iškėlęs Lietuvą iki aukščiausio garbės ir galybės laipsnio. Tiesa, jis nepajėgė nutraukti unijos ryšių. Tai jam sutrukdė lenkai ir mirtis. Lenkai bijojo Lietuvos savarankiškumo, nes tada Lenkija be Lietuvos mažai ką reišktė. Jei lenkai nebūtų sutrukdę Vytautui karūnuotis ir savo ydomis nebūtų sugadinę mūsų bajorijos, sveika lietuvių tauta būtų sugebėjusi atremti priešų puolimus ir šiandieną ji būtų laisva, nepriklausoma ir galinga. □

Dailininkui

ADOMUI VINGIUI

mirus, jo žmonai, dukroms ir žentui reiškiamo nuoširdžią ir gilią užuojautą.

P.L.P. A. Smetonos
Karo Mokyklos XXIII laida

ŽVILGSNIS Į DAIL. JONO ŠILEIKOS PAVEIKSLĄ

PAULIUS JURKUS

Kai 1950 buvo švenčiama Vytauto Didžiojo 500 metų mirties sukaktis, buvo sukurta visa eilė naujų kūrinių vytautinėm temom. Sukurta naujų skulptūrų ir paveikslų, grafikos darbų. Dauguma tų kūrinių vaizdavo Vytauto gyvenimą, jo didybę, žygius, nes buvo proga parodyti Vytauto laikų Lietuvą, pakelti žmonių patriotizmą. Bet dail. Jonas Šileika pasielgė kitaip — jis sukūrė paveikslą, skirtą Vytauto mirčiai pavaizduoti. Tą paveikslą čia ir matome.

Pats dail. Jonas Šileika buvo gimęs 1883, mokslus baigęs Amerikoje, dar studijas gilinęs Miunchene, Vokietijoje. Lietuvos Meno Mokykloje Kaune dėstė piešimą ir portretą. Ten dirbo, kol išėjo į pensiją. Mirė 1960. Buvo stambus, augalotas, gražaus sudėjimo vyras, vadinamas amerikonu. Iš jo portretų žinomi yra dr. Jono Basanavičiaus, režisieriaus B. Dauguviečio, dail. A. Žmuidzinavičiaus portretai. Tapė nesileisdamas į

detales, ieškodamas apibendrinimo.

Jau jis buvo 47 metų vyras, kai buvo švenčiami tie vytautiniai metai. Vyras — su patirtimi, nusistovėjęs, įžvalgus. Ir jis pajuto reikalą pažvelgti į Lietuvos praeitį ir sukurti paveikslą Vytauto garbei. Tas jo gyvenimo žvilgsnis ir išskyrė temą — Vytauto mirtį, nes su ta mirtimi jau ateina istorinis lūžis.

Istoriniai faktai yra tokie, kad Vytautas mirė 1430 spalio 27. Vilniuje, priiminėdamas svečius, jis pavargo. Tie svečiai laukė, kada bus karūnacija, o karališkas vainikas — vėlinosi.

Vytautas iš Vilniaus išjojo į Trakus pailsėti. Raitas jis ne kartą aplankė savo valstybę, dalyvavo mūšiuose, dabar — ėmė ir išsivertė iš balno. Susitrenkė. Jam buvo 80 metų. Tada jį patalpino karietoje, kur važiavo jo žmona.

Pasiekęs Trakus nebesustiprėjo. Jis ir mirė, kaip

buvo sakyta, 1430 spalio 27 d. Prie jo mirties buvo žmona, eilė dvariškių, Vilniaus vyskupas Motiejus, jo draugas, Vytauto politikos šalininkas. Tas pats Motiejus buvo ir žemaičių pirmasis vyskupas, kai žemaičiai buvo apkrikštyti ir kai ten buvo įkurta vyskupija. Vėliau, kai mirė Vilniaus vyskupas, Vytautas pasirūpino, kad jis būtų perkeltas į sostinę.

Vytauto mirtis buvo jaudinantis įvykis. Visi jautė jo didybę, jautė, kad jis vertas karaliaus vainiko, o štai miršta be vainiko. Tą karališką vainiką sulaikė lenkai.

Dailininkas savo paveiksle ir išryškino, kaip lenkai kenkia Lietuvai. Štai pasekime jo mintį.

Vytautas guli mirties patale. Už jo stovi du barzdoti vyrai, greičiausiai lietuviai. Dešinėje jau ištisa grupė vyrų, moterų, dvaro karininkų. Vieni jų labai barzdoti, moterys su tautiniais drabužiais. Vienas atsinešęs net žygio vėliavą. Tokios tikrai jau neįleido į salę mirties atveju.

Krinta į akį vyrų apranga. Ji primena jau modernius laikus, ne 15 amžių. Paskui — dailininkas sušaržuoja, savotiškai padidindamas visų galvas.

Viršum jų kabo sienos papuošalai. Dailininkas ir čia pasielgė savaip. Vyties kryžių nupiešė atvirkščiai, o šalia jo įdėjo Vytauto ženklą. Vytautas tokio ženklo neturėjo, tai vėlesnių laikų padaras.

Ties viduriu ant suolo sėdi susimąsčiusi moteris. Gal tai Vytauto žmona, bet ji per jauna. Gal dukterė? Šalia jos vyskupas Motiejus. Jis taip nupieštas, kad negali pasakyti, ar jis klūpo, ar jis sėdi. Vyras stambokas, kiek nutukęs.

Dabar likusi paveikslo dalis jau skirta lenkiškai

idėjai pavaizduoti — lenkiškai invazijai. Paveikslo gilumoje, fone, matome sceną, kaip lenkų kariai su kardais ir kuokomis užpuola pasiuntinius, kurie nešė Vytauto karūną. Jau du užmušė. Jau suplėšo ir siunčiamą raštą. Tame rašte su didinamuoju stiklu gali įskaityti štai ką: Sigismundus, D.G.I.R. Vitoldo, M.D. Lituaniae. A.D. 1430.

Taip tai vaizduojama scena iš Vytauto laikų. Bet kas pačioje kairėje? Čia pirmame plane sėdi pasipūtęs nesimpatingas kažkoks ponas. Iš įsiūto erelio matai, kad tai lenkas. Tai arkivyskupas Zbignievas Olesnickis, Vytauto didžiausias priešas, kuris labiausiai priešinosi Vytauto kartinacijai. Sakoma, kad jis buvęs net iš Vilniaus išsiųstas. Vyskupas nutapytas su pašaipu, bet šiaip jis sėdi tvirtai, lyg čia jis būtų šeimininkas.

Pačioje kairėje matome kareiviuką lenką su 1930 metų uniforma, Pilsudskio kareivį. Jis juokiasi, papuoštas dviem ordinais, laikydamas surakintą jauną merginą. Kas ta mergina? Gal tai Vilniaus krašto simbolis, gal visos Lietuvos simbolis. Mergina kilminga, ji perjuosta iškilminga juosta per petį.

Kodėl tad dailininkas dabar viename paveiksle sujungė praeitį ir dabartį? Atsakymas aiškus — lenkai praeityje sulaukė Vytauto karaliaus vainiką ir Lietuvai padarė daug skriaudos. Tas pats yra ir dabar — ir dabar jie visur braunasi ir skriaudžia Lietuvą — pagrobė Lietuvos dalį ir jos sostinę.

Čia istorija palenkama dabarčiai. Tokių dalykų ir daugiau pasitaiko dailės istorijoje. Tai ir pasidaro įdomu pasekti paveikslos, pasekti, kaip atsispindi ano meto pažiūros, idėjos.

Trakų pilis Vytauto laikais. (Arch. J. Kamarausko rekonstrukcija, 1892 m.)

PASITRAUKIMAS PER LIETUVĄ

PASKUTINIAI CHRISTIAN WILHELM VON FABER DU FAUR 1812 METŲ KARO ŽYGIO VAIZDAI LIETUVOJE

DR. POVILAS REKLAITIS
(Marburg)

Karys ir dailininkas Kristijonas Wilhelmas von Faber du Faur, dalyvavęs 1812 metų Napoleono karo žygyje Rusijon III-čiame korpe (maršalas Ney), 25-oje (wuertermbergiečių) divizijoje, padarė žygio metu daug piešinių, kuriuos išgelbėjęs, litografiškai paskelbė 1831 m. Stuttgarte, Vokietijoje. Šito žygio pradžią Faber du Faur vaizdais ir jo žygio bendro, majoro Kausslerio komentarais, pasekėme per etnografinę Lietuvą iki Dysnos (žr. dokumentuotus straipsnius "Karys" 1979 m. Nr. 7, psl. 265-272 ir Nr. 8, psl. 309-316 su 11 pav.).

25-OJI DIVIZIJA RUSIJOJE

Paskutinė divizijos stovykla Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teritorijoje buvo vietovėje *Liozna*, nuo rugpiūčio 4 iki 12 d.¹ Čia rugpiūčio 10 d. atvyko 130 pasveikusiuoju divizijos narių iš karo lauko ligoninės Malétuose.² "Daugiau kaip pusė divizijos pulkų jau buvo žuvę arba radosi lauko ligoninėse", rašė vienas dalyvis savo atsiminimuose, "mažesnė dalis slampinėjo kaip vaiduokliai Lioznos stovyklos gatvelėse".³ 25 divizija peržengdama Nemuną birželio 24 ir 25 d., turėjo 16,000 vyrų, paliekant gi Lioznos stovyklą rugpiūčio 12 ir 13 d., diviziją tesudarė 5,000 vyrų. Taigi daugiau 2/3 divizijos iškrito Lietuvoje be kovos ir nepradėjus žygio Rusijon, kur divizija patirs didelių nuostolių jau kruvinose kovose. Atakose prieš Smolensko priemiesčius rugpiūčio 16-18 d. divizija neteko 684 vyrų.⁴ Daug nuostolių padarė mūšis prie Valutina-Gora ir nauja epidemija. Mūšyje prie Borodino rugsėjo 9 d. divizija neteko sužeistų ir užmuštų 44 karininkų ir 587 kareivių, ypač nukentėjo kavalerija — žuvo 400 arklių, gi prie Možaisko kovai vadovavęs divizijos generolas Georg von Scheler buvo sužeistas kulka į kaklą, bet atsipeikėjęs tuoj vėl skubėjo kovos laukan.⁵ Rugsėjo 14 d. Napoleonas įžygiavo į Maskvą, kuri tuoj — rugsėjo 15 d. — pradėjo degti. Tik 800 divizijos narių, galinčių nešti ginklą, pasiekė Maskvą.

Jie gavę butus Kazanės priemiestyje, galėjo palyginti patogiai praleisti ištisą mėnesį. Maskvoje divizija užaugo iki 1,500 vyrų, sugrįžus rekonvalescentams ir atsilikusiems. Divizijos vadovavimą perėmė antru kart pasveikęs generolas von Scheler, kurį Napoleonas, per parodą spalio 18 d., dekoravo "imperijos grafo" titulu; tai įvyko tą pačią dieną, kai Muratas vos nežuvo prie Tarutino

Sekančią, spalio 19 d., Napoleonas paliko Maskvą, tuo pačiu laiku ir 25 divizija pradėjo pasitraukimo žygį, kuris nuo pat pradžios buvo sunkus. Persikeliant per Dnieprą lapkričio 9 d. reikėjo palikti 20 patrankų.⁷ Lapkričio 12-14 d., dėka gen. von Schelerio sudarytų sąlygų, divizija galėjo pakenčiamai pailsėti Smolenske, bet jau lapkričio 15 d. reikėjo Smolenską palikti, o lapkričio 16 d. turėjo nuostolingą susirėmimą prie Krasnoi. Tos dienos vakare 25 divizija pasiekė Ledus — "Liady, pirmą Lietuvos miestelį, gyvenamą daugumoje žydų..."⁸ Labai nukentėjo prie maršalo Ney betarpiškai vadovaujamo ariergardo priskirtieji daliniai: marš. Ney su didžiausiais nuostoliais prasimušęs iš apsupimo, lapkričio 21 d. pasiekė Oršą.

Berezinos upę mūsų dailininkas perėjo su 25 divizija lapkričio 27 d. 2 val. po vidurnakčio, tuoj po imperatoriaus gvardijos, III-jo korpo sudėtyje. Divizijos karo pradžioje turėjusios 6 pėstininkų pulkus, 3 raitelių pulkus ir 1,000 vyrų artilerijos, Bereziną perėjo tik 150 vyrų, be patrankų, be to didelis būrys divizijos karininkų, jau be kareivių, Berezinos tiltą peržengė atskirai, bet dar tvarkingai, 7 val. ryto.⁹ Iš kitų šaltinių žinome, kad nemaža 25-tos divizijos karių Berezinos tiltą perėjo dar vėliau. Pvz. kapitonas v. Kurz, prisijungęs prie kolonos, kuri turėjo kovoti su kazokais, pavėlino: prie Berezinos jis atvyko tik lapkričio 27 d. vakare, o tiltą perėjo lapkričio 28 d., kai minia atsilikusiųjų jau chaotiškoje panikoje veržėsi prie tiltų.¹⁰ Lapkričio 29 d. rytą 9 val. tiltai per Bereziną buvo sudeginti.

Pav. 1. Faber du Faur. Perėjimas per Bereziną 1812 m. lapkr. 28 d. Pagal E. Emmingerio litografiją (1831).

25-tosios divizijos branduolys, perėjęs Berezinos tiltą lapkričio 27 d. anksti rytą, sustojo stovyklauti dešiniame Berezinos krante: kūrė laužus, virė ir šildėsi, bet nakvoti turėjo kiek toliau — kaimelyje Zaniwki, kur buvo sustojęs Napoleono štabas, gvardijos dalys ir kiti daliniai, kurie lapkričio 27 d. bėgyje perėjo Bereziną. Naktis buvo šalta ir kitą dieną beveik visi kaimelio trobesiai išnyko sukūrenti laužavietėse. Faber du Faur stovyklaudamas *dešiniajame* Berezinos krante piešė: pagal tos dienos škicus buvo sukurti serijos vaizdai No. 89 ir No. 90, kurie įtikinamu realizmu pasakoja nakvynės po plynu dangum žiemos meto sąlygas.¹¹ Visai kitokio pobūdžio yra sekanti litografija „Perėjimas per Bereziną 1812 m. lapkričio 28 d.“¹² — tai scena *kairiajame* Berezinos krante, kai į tiltus besiveržiančias beginklių pabėgėlių minias pradėjo kristi *Wittgenšteino*¹³ vadovaujamos rusų artilerijos sviediniai. Šio įvykio Faber du Faur, būdamas jau nuo lapkričio 27 d. ankstyvo ryto dešiniajame Berezinos krante, pats negalėjo matyti. Šitas paveikslas Faber du Faur darbuose yra išimtinės rūšies: priešingai šios serijos kitiems vaiz-

dams, jis čia sudarė imponuojančią didelio dramatiškumo batalistinę kompoziciją, pasinaudamas ne iš tikrovės pieštais škicais, bet girdėtais pasakojimais, tiesa, betarpiškų liudininkų ir didelėje įvykių artumoje (Pav. 1).

Rusų istorinės literatūros įtakoje Berezinos operacija kartais apibūdinama, kaip rusų pergalė. Net mūsų enciklopedijoje rašoma, kad Didžioji Armija buvo „galutinai sunaikinta prie Berezinos“.¹⁴ Berleburgo pilyje, Vokietijoje, Wittgenšteinių giminės lizde, dar ir šiandien jų palikuonių gyvenamojoje, ten esamajame muziejuje, 1979 m. vadovas, rodydamas maršalo Petro Wittgenšteino portretą, paaiškino, kad šis Wittgenšteinas „sumušęs Napoleoną prie Berezinos“.¹⁵ Šiandieninėje tarybinėje reklamoje kalbama apie „bėgimą Napoleono armijos, kurią sumušęs Kutūzovas“.¹⁶ Bet nevisa sintetinė istorija ir publicistika taip nutolsta nuo istorinės tiesos, štai pvz., Algirdas Budreckis, savo studijos išvadose, labai tiksliai keliais žodžiais suformulavo, kaip buvo iš tikrųjų: „Kutūzovas *bijojo* išspręsti reikalus mūšio lauke. Kutūzovo kolegos — Vitgenšteinas ir Cičagovas — *nesugebėjo* uždaryti spąstus ties Be-

rezina”.¹⁷ Napoleonui nuostabiai pasisekė prie Berezinos išgelbėti žymią dalį tuo metu dar buvusios savo kariuomenės iš apsupimo grėsmės, bet dėl didelių ankstyvų šalčių ir tiekimo organizacijos klaidų, ji labai nukentėjo tuoj po to pasitraukiant per Lietuvą. Pasekime, kaip tuos įvykius matė, bei aprašė Faber du Faur ir majoras Kaussleris, kurie jau gruodžio 3 d. pasiekė Smurgainių apylinkes, Vilniaus krašte, taigi jau legalinėse mūsų laikų Lietuvos valstybės ribose.

PASITRAUKIMO ŽYGIO VAIZDAI LIETUVOJE

92. Smurgainių apylinkėse 1812 m. gruodžio mėn. 3 d. “In der Gegend von Smurgony, den 3 Dezember 1812. — Aux environs de Smorgony, le 3 Decembre 1812. Faber du Faur del.” (Pav. 2).

“Su gruodžio mėn. pradžia sustiprėjo šaltis ir su juo, pasibaisėtiniu spartumu, armijos surimas. Net tie neskaitlingieji kariuomenės daliniai, kurie Bereziną peržengė tvarkingame sąstato, vis labiau ir labiau pakriko, ir vis daugiau ir daugiau apsidengė keliai, kuriais armija pasi-

traukdama pražygiavo, lavonais žmonių ir arklių, kurie žuvo nuo bado, pervargimo ir ypatin-
gai nuo šalčio, sergančiais, mirštančiais ir pamišusiais, kurie paskui žygiuojančiųjų apiplėšti, be rūbų vartaliojosi giliame sniege. Tačiau, kaip anksčiau Smolenskas, taip dabar visų šūkis buvo Vilnius: visų vilčių artimiausias tikslas, vieta, kurioje buvo tikimasi visų poreikių pasitenkinimo — dėka ten sukrautų didelių sandėlių, ir saugaus prieglobsčio — dėka ten, kaip buvo kalbama, sutrauktų didelių ginkluotų pajėgų. Buvo ir įsakyta, kad visi turi rinktis į Vilnių, kad ten galų gale galėtų gauti taip išsiilgtąsias žiemos pastoges. Todėl visų buvo įtemptos paskutinės jėgos, kad šitą išsigelbėjimo vietovę pasiektų!

Jau Smurgainiuose, kuriuos mes pasiekėme gruodžio 3 d. vidurdienį,¹⁹ sutikome mūsų papildomuosius dalinius — 1,600 vyrų (wuerttembergičių), kurie miestelyje patogiai apgyvendinti laukė mūsų divizijos. Bet šitoji, jau kaip ir neegzistavo, ir to pačio likimo greit susilaukė tie, kurie turėjo ją papildyti. Šitiems rezervistams, kaip pailsėjusiems ir tvarkingo sąstato daliniams

Pav. 2. Faber du Faur. Smurgainių apylinkėse 1812 m. gruodžio 3 d. Pagal 1841 m. litografiją

Pav. 3. Faber du Faur. Ašmenos apylinkėse 1812 m. gruodžio 4 d. Iš kopijos 1898 metų leidinyje

priskirtiems prie ariergardo, bet ligšioliniuose butuose neužgrūdintiems, pakako kelių žiemos naktų stovyklavimo: jie daugumoje žuvo. Nedaugelis tų, kurie apvertiniausiam stovyje po kelių dienų pasiekė Vilnių, parodė, ko reikėjo laukti iš kitų atsekančiųjų rezervų”.

93-94. Ašmenos apylinkėse 1812 m. gruodžio mėn. 4 d. “In der Gegend von Oschmäny, den 4 Dezember 1812. Aux environs de Oschmäny, le 4 Decembre 1812. Faber du Faur del. Emminger lith.” (Pav. 3).²⁰

“Šaltis vis ir vis didėjo, jam kylant vis augo pasibaisėtina smarkumu žmonių ir arklių nuostoliai. Vyrų, kurie ligšiol visoms skaitlingų karo žygių sunkenybėmis ir vargams priešinosi, dabar pasidavė šiai žiauriai siaurės žiemai su jos visais baisumais. Veltui sutinka Vilniun artėjanti armija sandėlių ir žygio batalionus. Jie tėra pagalba akimirkai, ar tik tarnauja mūsų nuostolių padidimui, nes paimti iš savo pastogių ir panaudoti ariergardui šie jauni kareiviai, kurie neužgrūdinti šešių mėnesių bivakavimo (kaip mes), daugumoje žūsta po pirmos žiemos nakties.

Šitaip velkasi armija toliau, didįjį kelią api-barstydamą savo mirusiais, mirštančiais ir pamišusiais, apniktais kazokų, kurie geisdami grobio puola ant visų atsiliekančių ir mažų dalinių. Prieš tokius puolimus susiburia tie, kurie dar yra ginkluoti, ir tokiu būdu, tai šen, tai ten susidaro maži susirėmimai; patrankos, kurias dėl arklių stokos negalima toliau vežti, dar paleidžia paskutinius šūvius.

Bet su šitais pasiaukojančios drąsos bruožais jungėsi ir pasibjaurėtiną žiaurumą bei nejautrumą. Stipresnis plėšia be pasigailėjimo silpnesnį; pavargę, ligoniai, kurie negali armiją sekti apiplėšiami; mirštantiems, kol jie dar neišleidžia savo paskutinį atodūsi, nuplėšiami jų rūbai ir jie paliekami be pagalbos gulėti sniege: išlikimo potraukis nustelbė visus kitus jausmus”.²¹

(Bus daugiau)

IŠNAŠOS

1. General De Faber du Faur: Napoleons Feldzug in Russland 1812. Mit Text von Major F. von Kaussler und

SVEIKINIMAI IR AUKOS "KARIUI" ŽURNALO 60 METŲ

GYVAVIMO SUKAKTIES PROGA

Gerb. Redaktoriau,

"LKVS "Ramovė" Centro Valdyba nuoširdžiai sveikina "Kari", jo leidėjus, redaktorius ir bendradarbius, minint "Kario" 60-ties metų sukaktį.

"Karys" šiuo metu yra mūsų tautos garbingos praeities istorijos veidrodis.

Mūsų tėvynei nešant sunkią okupacijos našta, okupantas klastoja ir Lietuvos kariuomenės garbingus žygius, todėl "Kariui" ir tenka sunki bei atsakinga pareiga, ugdyti kovingumo dvasią, supažindinant lietuvius su tautos praeitimi ir kovomis už laisvę. Žinodami savo praeitį, sėsimės stiprybės ateičiai.

Linkime "Kariui" švęsti šimto metų sukaktį ir stiprinti mūsų visų ryžtą Lietuvos prisikėlimui.

Valdybos vardu
ANTANAS JONAITIS, pirmininkas

Didžiai gerbiami "Kario" leidėjai,

Waterburio "Ramovės" skyrius metiniame susirinkime, visų narių vienbalsiu nutarimu, svei-

kina Jūsų puošniai bei patraukliai išleidžiamą "Kario" žurnalą, skiriant auką — 200 dol., linkint, kad "Kario" išleidimas niekad nesušlubuotų, bet visad bujotų!

Didi padėka leidėjams už kilnias pastangas.
L.K.V.S. "Ramovės" Waterburio skyrius

ALDOLFAS ČAMPĖ, pirmininkas
JUOZAS VALKAUSKAS, išdininkas

"Kario" 60-ties metų jubiliejaus proga, 60 dol. auką kpt. V. Mickeliūno atminimui skiria

ŽIVILĖ ir ZENONAS JURIAI

Peter Uknes, Brooklyn, N.Y.	\$50.00
M. Dambrauskas, Prescott, AZ	\$15.00
L. Krajauskas, St. Petersburg, FL	\$10.00
Marija Tumas, Oak Lawn, IL	\$10.00
P. Matulionis, Sturgis, MI	\$ 8.00
S. Stanevičius, Arva, Canada	\$ 8.00

"Karys" nuoširdžiai dėkoja už sveikinimus ir paramą.

Einleitung von Armand Dayot. Leipzig 1897, p. 101.

2. (Haupt. v. Kurz): Der Feldzug von 1812. Denkwürdigkeiten eines wuerttembergischen Offiziers. Hrsg. von Horst Kohl. Leipzig 1912, p. 48.

3. Der Feldzug o.c. p. 49.

4. Der Feldzug o.c. p. 71.

5. Der Feldzug o.c. p. 85.

6. Der Feldzug o.c. p. 123.

7. Der Feldzug o.c. p. 146; Faber du Faur (1897) o.c. p. 268.

8. Der Feldzug o.c. p. 155.

9. Faber du Faur (1897) o.c. p. 297.

10. Der Feldzug o.c. p. 175.

11. "Auf dem rechten Ufer der Beresina" ir "Biwak auf dem rechten Ufer der Beresina", plg. Faber du Faur (1897) o.c. p. 296 ir 300.

12. Faber du Faur (1897) o.c. p. 302.

13. Peter Ludwig von Wittgenstein (1769-1843) kilęs iš Westfalijos Sayn-Wittgenstein-Berleburg grafų. Jo tėvas kovojęs Prūsijos karaliaus pusėje 1761 pateko rusų nelaisvėn ir liko Rusijos tarnyboje. Petras W. nuo mažens tarnavo Rusijai, dalyvavo daugelyje Rusijos karų, pradedant 1795 malsinant sukilimą Lietuvoje, pakilo iki kavalerijos generolo ir maršalo. 1812 m. karo pradžioje jis vadovavo rusų korpiui, stovėjusiam tarp Raseinių ir Kėdainių, gynėsi prie Drissos ir X-7 užėmė Polocką, 1813 Karaliaučių ir Berlyną. 1814 sužeistas Prancūzijoje, pasitraukė dimisijon. W-ai

po to valdė daug dvarų Ukrainoje ir Lietuvoje (Vilniaus krašte, jų tarpe — Vilniaus vyskupo Verkius).

14. LE t. 19 (1959) p. 522.

15. Berleburgo pilis su rūmais randasi kalnuotame krašte, kuris ir šiandien vadinamas "Wittgensteiner Land", apie 40 km nuo šito straipsnio autoriaus dabart. gyvenvietės Marburgo.

16. Plg. Knygos lietuvių kalba iš TSRS. Katalogas CK No 5a-80 g. Vilnius 1979, p. 12.

17. Napoleono karo veiksmai Lietuvoje. Karys. 1973, Nr. 10, p. 352.

18. Blätter aus meinem Portefeuille, in Laufe des Feldzuges 1812 in Russland an Ort und Stelle gezeichnet von Chr. Wilh. v. Faber du Faur u. mit erl. Andeutungen begleitet von F. v. Kaussler. Stuttgart 1831, Taf. 92; Faber du Faur (1897) o.c. p. 308 (pav.), 309-310 (tekstas).

19. 25-tosios divizijos štabas į Smurgainius atvyko anksčiau už Napoleoną, kuris lapkričio 29 d. palikęs Berezinos krantus, apsistojo Maladečine, Oginskio dvare, kur gruodžio 3 d. paskelbė savo garsųjį 29 biuletinį, gruodžio 4 d. su štabu persikėlė į Benicą, iš ten gruodžio 5 d. į Smurgainius. Žr. žemiau.

20. 1831 ir 1897 laidose du vaizdai: Nr. 93-XCIII ir 96-XCVI turi tą patį pavadinimą ir datą, bet vieną bendrą tekstą. Čia reprodukuojama pirmoji iš dviejų iliustracijų 1897 m. leidinyje (p. 314).

21. Faber du Faur (1897) o.c. p. 313 ir 315.

ERDVIŲ LĒKTUVAS

B. BALČIŪNAS

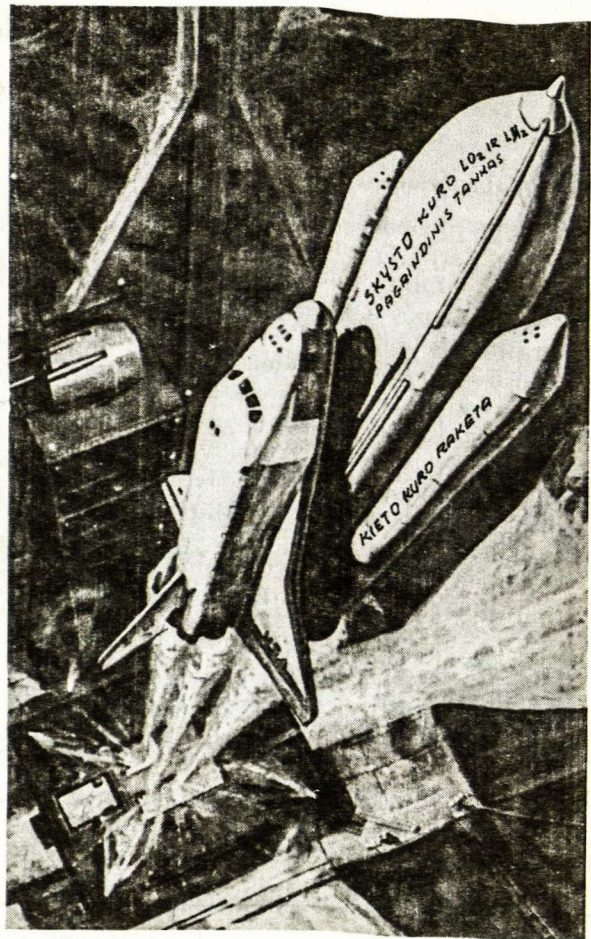
1903 metų spalio 17 d. rytą, amerikiečiai, broliai Wrightai, pirmą kartą žmonijos istorijoje, motoriniu lėktuvu, atsiplėšė nuo žemės ir išbuvę ore 12 sekundžių, nuskrido 37 metrus. Tą pačią dieną, pavakarėje, antru skridimu išsilaikė ore 59 sekundes, nuskrisdami net 260 metrų. Abu skridimai buvo sėkmingi — niekas nelūžo, neskilo ir nė vienas neužsimušė (kaip ankstyvesniuose bandymuose buvo įvykę).

Šešiasdešimt šešiais metais vėliau, 1969 metų liepos 20 d. 22:56 val. Amerikos rytinio pakraščio laiku, taip pat amerikiečiai, astronautai Neil Armstrong ir Buzz Aldrin, pirmieji žmonės, "iškėlė koją" ant mėnulio, apie 380,000 km atstu nuo Žemės (šviesai nukeliauti trunka tik 1,3 sekundės), nukeliamą jau nebe motoriniu lėktuvu, bet raketiniu erdvėlaiviu; taip pat laimingai nusileidę ant Žemės (nors ir į vandenį) sveiki ir erdvėlaiviuose niekas nelūžo ir netrūko.

Skraidymas raketomis ir erdvėlaiviais žmogaus nepatenkino. Žemės satelitai, naudojami daugeliui paskirčių, buvo gerinami ir pasidarė didelės svarbos visose žmogaus poreikių srityse. Atsirado reikalas Žemės orbitoje juos aptarnauti, taisyti, kad prailginus jų tarnybą, sugedusius pakeisti naujais. Tačiau, atsirado pavojus iš rusų, kurie pasigamino ir išbandė satelitų naikintojus erdvėje; kilo reikalas nuo jų apsisaugoti. Kariniams reikalams naudojami satelitai šiuo metu yra nepaslankūs, nes negalima pakeisti jų orbitos. Ieškota būdų pigiausiomis priemonėmis padaryti juos paslankiais, nekeičiant naujais (kaip buvo daroma iki šiol).

1980 metais pradeda nauja era aeronautikoje (o gal ir kitose srityse), kai žmogus, pakilęs nuo Žemės, tarytum lėktuvu galės skraidyti Žemės beorėje aplinkoje ir vėl nusileisti į pasirinktą aerodromą; papildžius kuro ir tiekimo reikmenų, tuo pačiu lėktuvu galės pakilti naujam skridimui. Tai ilgų bandymų ir daugelio pastangų išdava, atradimui naujų priemonių, pigiai (palyginamai su raketomis ir satelitais) kainuojančių, pritaikytų skraidymui artimoje Žemės beorėje erdvėje, komerciniais, moksliniais ir gynybos tikslais.

Erdvių lėktuvo (kaip amerikiečiai vadina Shuttle) planavimas prasidėjo 1960 metais, pora metų vėliau, po sėkmingo "Explorer I" satelito išmetimo Žemės orbiton (1958 m. sausio 31

Erdvių lėktuvus kyla varomas dviejų šoninių, kieto kuro raketų

d.). Eilė sukonstruotų prototipų bandymų sekė vienas po kito. Erdvių lėktuvo pradininku buvo lėktuvas — raketa X-15, bandytas tarp 1959 ir 1963 metų. Tai buvo ilgas, juodai nudažytas, mažais sparnais ir didele vairavimo uodega, su raketiniu varikliu užpakalyje, nusileidimui pritaikytomis pašliūžomis, valdomas vieno piloto lėktuvas. (Lėktuvai nusileisdavo ant sauso ežero dugno — Salt Lake).

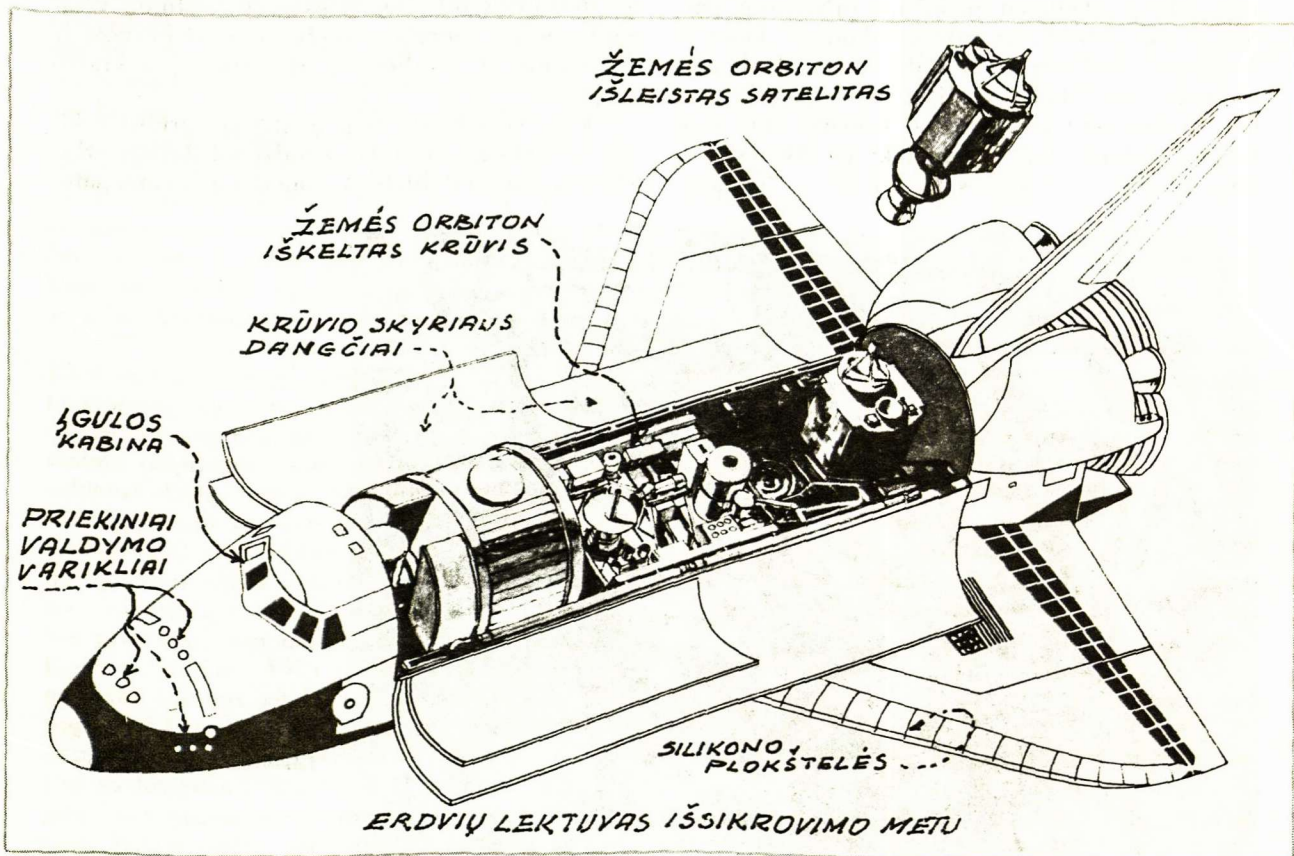
Pirmuose bandymuose X-15 būdavo dideliu lėktuvu iškeliamas į 60,000 pėdų (apie 18 km) aukštį ir paleidžiamas savystoviam skridimui savo raketiniu (Ramjet) varikliu, kuriuo, toliau kylant, pasiekdavo apie 150 km aukštį. Iš ten, panašiai kaip sklandytuvu, sklėsdavo į numatytą nusileidimo vietą pradiniu greičiu apie 6000 km val. Prie tokio greičio, įeinant į tankesnę atmosferą, kuri prasideda apie 120 km aukštyje, tarp lėktuvo masės ir oro molekulių susidaro didelė trintis, to išdavoje — aukšta temperatūra, todėl

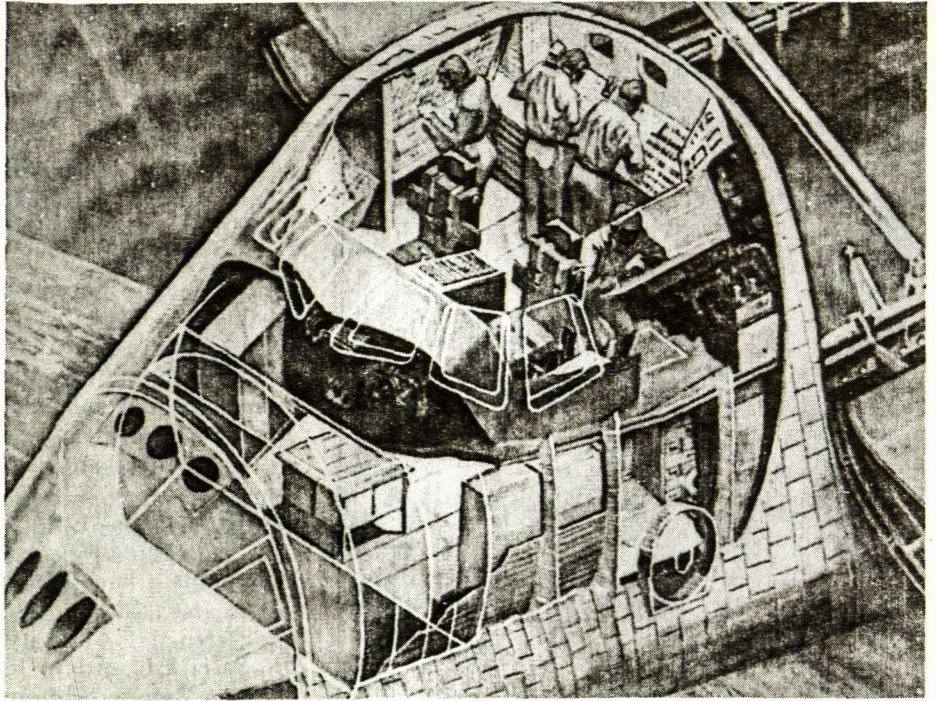
buvo pagaminta atitinkama temperatūros izoliacija, apsaugojimui lėktuvo struktūros nuo perkaitimo (kadangi nuo didelės trinties molekulės ionizuojasi, buvo bandoma lėktuvo paviršiuje panaudoti elektromagnetinį lauką, bet dėl sudėtingų įrengimų, pereita prie silikono plokštelių). Vėliau, leidžiantis žemyn, greitis mažėjo dėl trinties ir keičiant sklendimo kampą (iki 200 km į val.). Nusileidimo — tūpimo greitis būdavo tarp 180 ir 200 km į val. X-15 bandymų metu buvo konstruojamas pirmas erdvių lėktuvas, pritaikant X-15 patyrimus. Pagaliau, 1977 metų rugsėjo 17 d. buvo pakrikštytas pirmasis erdvių lėktuvas, vardu "Enterprise", skirtas bandymams. Jo daviniai: 122 pėdų (37 metrų) ilgio, 78 pėdų (23,5 m.) sparnų ilgio, 57 pėdų (17 m.) aukščio — nuo nusileidimui skirtų ratų apačios iki vairo uodegos viršaus, 75 tonų bendro svorio. Erdvėje, laisvam skridimui, lėktuvo gale yra įrengti trys pagrindiniai ir keturios grupės pagalbinių raketinių variklių, taip pat, lėktuvo priekyje, yra aštuonios grupės raketinių variklių krypties kaitaliojimui erdvėje. Raketų — motorų varomoji medžiaga didesniems varikliams — azoto tetroxidas

(N_2O_4), ir mažesniems — metilhidrazinas (MMH). Erdvių lėktuvo įgula — keturi astronautai ir dar paruošta vietos trimis keleiviams. Galės pakelti apie 30 tonų krūvio. Pagrindiniai šio erdvių lėktuvo bandymai buvo pradėti 1978 metų birželio 18 dieną, Edward aviacijos bazėje. Erdvių lėktuvas buvo "užtūpdytas" ant B-52 bombonešio, kuris su krūviu, skrisdamas apie 340 km į val. greičiu, pakilo į 15,000 pėdų aukštį. Buvo tikrinami aviacijos įrengimai ir erdvių lėktuvo aerodinaminės savybės. Antrame bandyme (rugpjūčio 12 d.) erdvių lėktuvas buvo iškeltas į 22,000 pėdų aukštį ir "išmestas" savystoviam skridimui ir nusileidimui ant gelžbetoninio tako. Po sekančių dviejų bandymų, buvo prieita išvados, kad erdvių lėktuvas atitinka visus reikalavimus skraidymams ore ir be krūvio ir su pilnu apkrovimu. Erdvėlaisis "Enterprise" buvo padėtas į aviacijos muziejų, jo vietą užėmė naujas, pavadintas "Columbia", kuris 1980 metų antroje pusėje, jau savystoviai atliks pirmą kelionę už Žemės atmosferos ir nusileis į numatytą aerodromą.

Šalia kitų erdvių lėktuvo paskirčių, kaip iškeltas Žemės orbiton naujų satelitų, jų taisy-

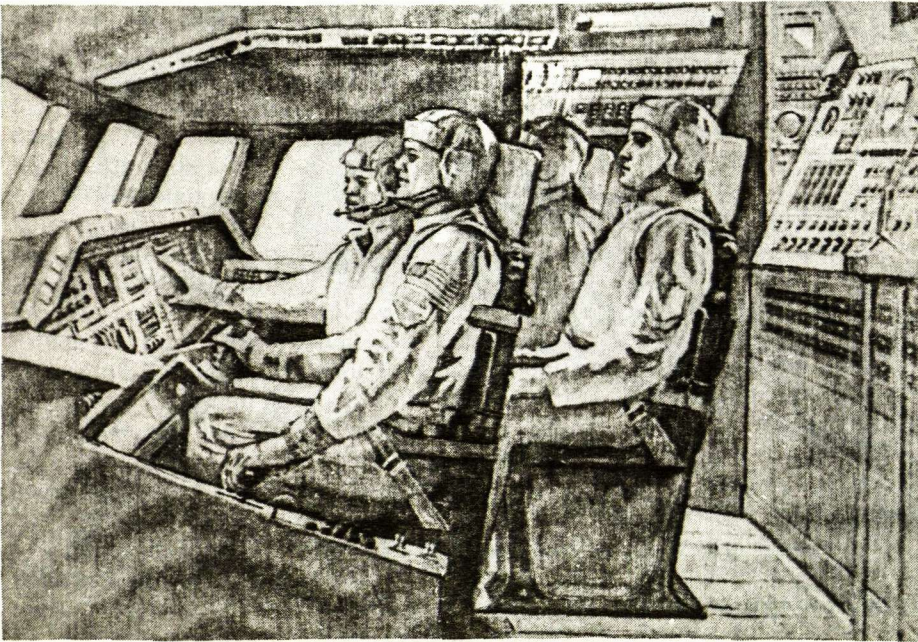
Lėktuvo kabinos bendras vaizdas. Trijų žmonių tarnyba prie krūvio iškrovimo įrengimų valdymo aparatų. Apačioje poilsio skyrius ir reikmenys. Dešinėje žemai išorėje silikono plokštelės.

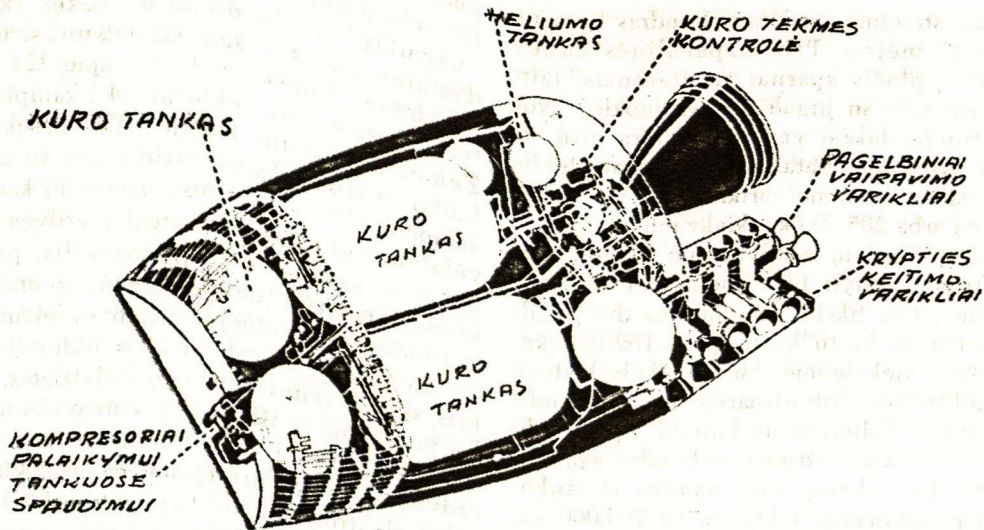
mas, orbitų pakeitimai, mokslinių priemonių, pav. teleskopų, paleidimas orbiton dangaus kūnų ir kosminių reiškinių stebėjimui (toks teleskopas, sveriantis apie 5 tonas, yra baigiamas statyti Princetono universiteto laboratorijose, kainavęs apie pusę milijono dolerių, bus erdvių lėktuvu iškeltas Žemės orbiton 1983 metais, iš ten galės "pamaty-

ti" dešimties bilijonų šviesmečių atstumą Visatoje), saulės energijos stočių statybai erdvėje ir kt., vienas iš svarbesnių uždavinių yra krašto gynyba.

Kaip šiuo metu, taip ir ateityje priešą sekiama ir strateginiai ryšiai grindžiami Žemės orbitoje esančiais satelitais (šiuometiniai sekimo sate-

Lėktuvo valdymo kabina

LEKTUVO UŽPAKALINIAI VARYMO
IR VALDYMO VARIKLIAI

litai 45 minučių laikotarpyje surenka daugiau žinių negu anksčiau naudotomis priemonėmis buvo surenkama per metus, šiuo metu 99% visų žinių amerikiečiai surenka satelitais ir tik 1% kitomis priemonėmis). Jau 1963 metais rusai nesėkmingai bandė satelitą — satelitų naikintoją. Bandytus atnaujino 1968-1971 metais, iškeliant satelitą-naikintoją į 100-150 mylių aukštį (kuriame yra daugiausia sekimo ir ryšio satelitų), su didelio galingumo sprogmenų laidytoju, kuriuo satelitų naikintojas, priartėjęs prie taikinio, panašiai kaip raketsvaidis, iššautų užtaisą, sunaikindamas, arba "apakindamas" kitą satelitą.

1976 metais rusai vykdė naikintojų bandymus. 1200 mylių aukštyje, kuriame yra dauguma orometeorologinių ir priešo žemės stebėjimo satelitų. 1978 metų gegužės mėn., rusai satelitų naikintoju susprogdino kitą, orbitoje esantį, jų pačių sekimui skirtą, satelitą. Amerikiečiai, matydami didelį pavojų iš rusų pusės, jau 1977 metais iškėlė orbiton satelitus su įrengimais rusų satelitų naikintojams susekti, ir atitinkamai aparatais, raketinių variklių pagalba, nukreipti satelitą prieš satelitų naikintojo link, kad jį sunaikintų susiduriant. 1979 m. amerikiečiai oficialiai paskelbė turintys satelitą kovai prieš prieš satelitų naikintojus. Tačiau šios priemonės buvo labai nepaslankios, nepraktiškos ir brangios. Lygiagrečiai su turimais ir bandomais satelitais naikintojais, buvo planuojamos priemonės valdomos žmogaus, kurios galėtų, judėdamos įvairiomis krypti-

mis, erdves žvalgyti — sekti, ir, užtikę prieš satelitų naikintoją, išvesti jį iš rikiuotės. Tam tikslui ir buvo planuojama panaudoti erdvių lėktuvą, kuris turėtų atitinkamus įrengimus erdvių sekimui ir kovai su priešo satelitais naikintojais. Erdvių lėktuvas galės "pagauti" priešo satelitą naikintoją ir parsinešti žemėn, kaip belaisvį, arba turimomis priemonėmis jį sunaikinti erdvėje. Tam tikslui veiksmingiausias ginklas gali būti laserio spindulys, kurį amerikiečiai jau turi tam tikslui pritaikę (Edgar Ballance — Killer Satellites, Nat. Def. 1979).

Be meteorologinių, astronominių ir karinių uždavinių, erdvių lėktuvas atliks geologinius stebėjimus, kartografines nuotraukas, atras įvairius reikalingus išteklius žemėje (naftą, anglį, auksą ir kt.), atstatys sugedusius ar sugadintus erdvių ryšius, vykdys įvairius mokslinius tyrimus ir eilę kitų svarbių uždavinių.

Keletas statistinių duomenų apie patį lėktuvą. Griaučiai yra pastatyti iš aliuminijaus, paviršius — aliuminijaus ir grafito dangos kombinacija, apatinė dalis ir sparnų bei uodegos priekinės briaunos, padengtos (didelės kaitros atsparumo, iki 2000° C) silikono plokštelėmis; sujungimams panaudota "Nomex" audinys. Lėktuvas skirstomas į įgulos kabiną priekyje, su krypties kaitaliojimo raketinių variklių rinkiniu nosyje; viduryje krūvio skyrius apie 18 metrų ilgio, su dvipusiai atidaromais dangčiais viršutinėje dalyje ir, užpakalinė dalis su vertikaline vairų uodega

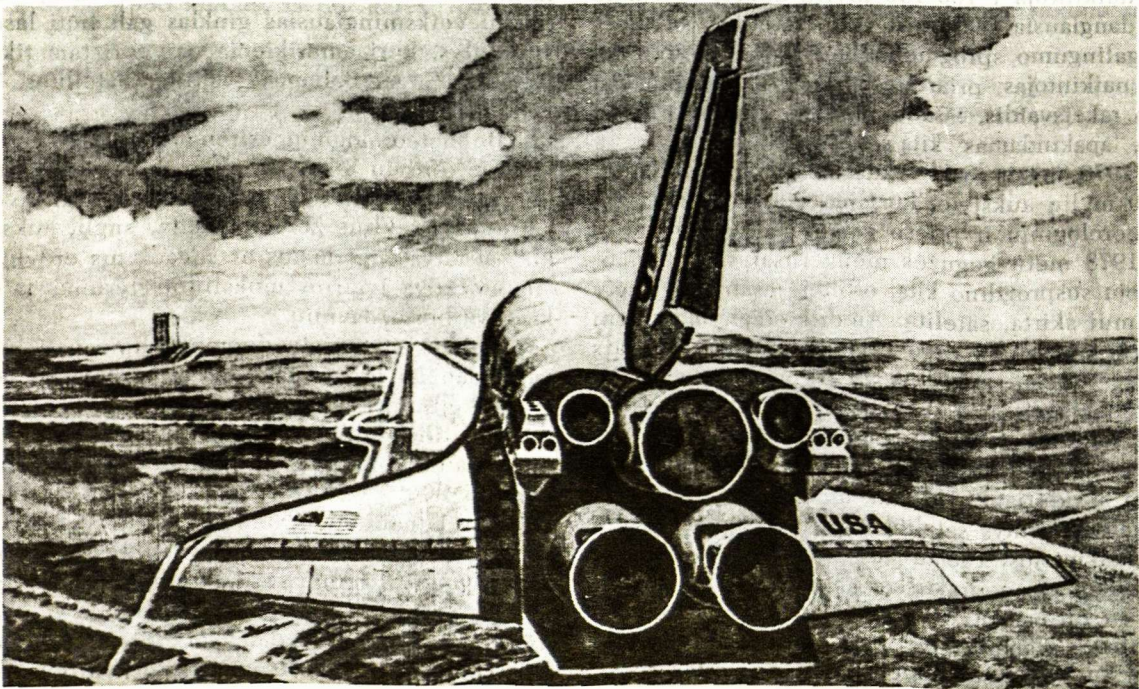
ir raketiniais stūmimo varikliais. Bendras liemens ilgis apie 27 metrai. Prie užpakalinės dalies yra 24 metrų pločio sparnai su aleronais, taip pat dvi poros ratų su įtraukiama važiuokle. "Nosies" apatinėje dalyje yra viena pora ratų su įtraukiama važiuokle. Ratai naudojami nusileidimui. Erdvėlaivio stūmimo variklių jėga yra 2,000,000 newtonų arba 205,000 kg. kiekvieno.

"Atsiplėšti" erdvių lėktuvui nuo Žemės traukos reikalinga išvystyti 1391 metro per sekundę kilimo greitis; tam tikslui naudojamos dvi pagalbinės raketos su kietu kuru, po 1,152,000 kg. varomos jėgos kiekvienoje, kurios iškels lėktuvą į 27 km aukštį (jos pritvirtinamos prie pagrindinio kuro tanko). Tolimesniam kilimui, erdvių lėktuvas, savais varikliais (trimis — bendro galingumo 620,000 kg.) skystą kurą naudos iš tanko, prie kurio prikabinamas lėktuvas, su 703,000 kg. kuro (skysto vandenilio — LH₂ ir skysto deguonies — LO₂ kiekvienas atskiruose tankuose suspausti iki 34 svarų vienam kvadratiniam coliui slėgimo). Pasiekęs 7847 m/sec. greitį ir apie 277 km aukštį, erdvių lėktuvas atsipalaiduos nuo kuro tanko, (kuris krisdamas žemėn, pasiekęs tankesnę atmosferą, apie 120 km aukštyje sudegs), pereis orbiton. Pagalbinės šoninės raketos, atsipalaidavę nuo kuro tanko 27 km aukštyje, paršiutais nusileis į vandenyną, bus iš ten "išžve-

jotos", laivais nugabentos į dirbtuves ir atnaujintos sekančiam skridimui. Erdvėje lėktuvas galės "užtrukti" iki 30 dienų ir atlikęs skirtus uždavinius, panašiai kaip sklandytuvas, leis link aerodromo. Kitiška vieta bus apie 121 km aukštyje, kada erdvių lėktuvas 34° kampu atsiders Žemės atmosferos išorėje 7434 m/sec. greičiu. Labai svarbu tikslus susidūrimo su atmosfera kampas (34°) — susidūręs mažesniu kampu, erdvėlaivis būtų išmestas atgal į erdves (atšoktų, panašiai kaip plokščias akmenėlis, paleistas į vandens paviršių) dideliu greičiu, žymiai padidintų trinties temperatūrą ir sugadintų lėktuvą.

Lėktuvas turi tris atskiras hidraulines sistemas skirtas vairavimui, ratų stabdžiams, važiuoklių įtraukimui ir išleidimui, krūvio skyriaus dangčių atidarymui ir uždarymui, krūvio iškėlimui erdvėsna, durų darinėjimui ir eilei kitų. 24-32 voltų elektros sistema taip pat paskirstyta į tris atskiras šakas, kiekvienoje po atskirą generatorių. Elektra naudojama šviesai, šildymui, vėsinimui, ventiliacijai, įvairiems elektromotorams, radijo, radaro ir kompiuterių įrengimams. Susisiekimui tarp kabinos ir lėktuvo išorės — erdvės, yra tarpinė patalpa, apie 2 metrų ilgio ir 1,5 metro pločio (pressurised chamber, airlock). Maisto ištekliai, sanitarinės priemonės, poilsio vieta ir kt., yra apatinėje kabinos dalyje; vidurinė kabinos dalis skir-

Erdvių lėktuvas sklendžia link nusileidimo tako

ta "keleiviams" (keturiems) ir kai kurioms navigacijos priemonėms. Susisiekiama su aukštais per grindų angas, kurios normaliai būna uždaros. Viršutinėje dalyje yra dvi pilotavimo vietos priekyje, su navigacijos, su ryšio ir krūvio aptarnavimo-valdymo įrengimais, išdėstytais sonuose ir kabinos užpakalinėje dalyje. Šalia automatinų erdvių lėktuvo valdymo priemonių, yra ir mechaniniai įrengimai, kuriuos galima naudoti nepriklausomai nuo automatinų.

Prieš 20 su viršum metų, amerikiečių aviacijos viršininkas T.D. White yra pareiškęs, kad "... oro pajėgų (aviacijos) veikimo ribos siekia virš Žemės atmosferos. Karinis pajėgumas apima toli siekiančius erdvių plotus, kurie turi būti apvaldomi ir panaudojami gynybai, tolygiai kaip ir Žemės paviršiuje. Erdvių išnaudojimo sritis yra užuomazgos pradžioje, todėl reikia dėti pastangas erdvėse esančias galimybes išvystyti iki subrendimo ir pilnutinio išnaudojimo. Mes, amerikiečiai, turėdami tam galimybes, privalome perimti pirmavimą į savo rankas anksčiau, negu tai suspės padaryti mūsų priešas, kad nauji atradimai būtų panaudoti pasaulinės taikos išlaikymui". (Gen. Stafford — Space Operation, "Air Force", July, 1979).

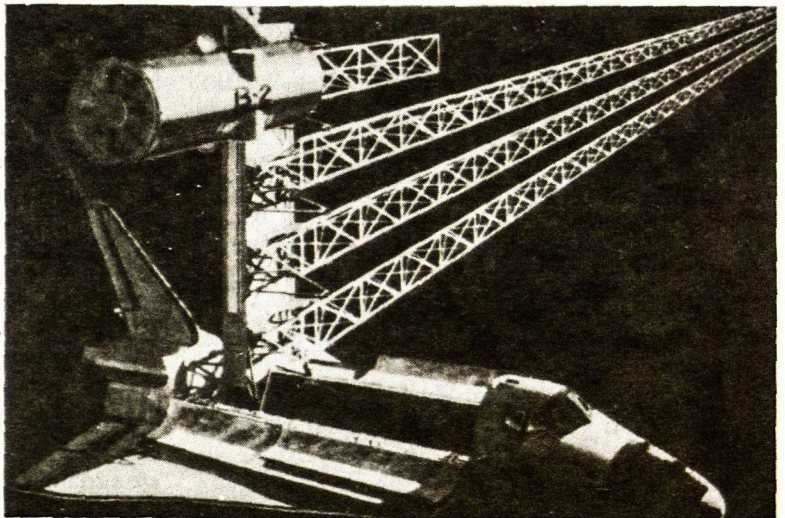
Šiuometinę amerikiečių gynybą erdvėse sudaro esamų tarnyboje priemonių išlaikymas (papildant sugedusius arba "pasenusius" satelitus Žemės orbitoje), priešo sekimas ir įspėjimas satelitų pagalba, strateginiai (jų tarpe ir komerciniai) ryšiai visame Žemės rutulyje ir apsaugos priemonės Žemėje prieš užpuolimą teritorijos, arba kitur esančių, kraštui gyvybinių, punktų (pastarie-

siems uždaviniams yra raketų baterijos, strateginiai bombonešiai ir kovos lėktuvai, Žemės orbitoje satelitai, taip pat vandenyse įvairios paskirties laivai). Dabartinės gynybos sistemos dalis erdvėse yra nepaslanki ir nepraktiška, nes, kartą paleidus satelitus orbiton, jų negalima sugrąžinti Žemėn, sugedus nepataisomi, negalima pakeisti jų orbitų, arba iš anksto skirtų uždavinių. Todėl, šiuo metu, kai kuriems uždaviniams orbitoje laikomi po du ar tris satelitus, kad vienam išėjus iš rikiuotės, kitas tuojau užimtų pirmojo vietą. Tokia sistema labai brangiai kainuoja ir yra nepraktiška. Pagaminus erdvių lėktuvą, valdomą tiesioginiai žmogaus, panašiai kaip turimus lėktuvus Žemės atmosferoje, atsirado nepaprastai didelės galimybės, ypatingai gynybos srityje.

Erdvių lėktuvų kelionėms ir jų paruošimams vadovaus Johnson Erdvių Centras Houstone, Texase, tiesioginėje karinių oro jėgų viršininko žinioje. Kilimo ir nusileidimo vietos — rytiniame pakraštyje, Cape Canaveral, Floridoje (iš ten erdvių lėktuvas pakilo pirmam skridimui virš Žemės atmosferos) ir vakariniame pakraštyje, Vandenberg aviacijos bazė Kalifornijoje (ten numatomas pirmas iš erdvių nusileidimas). Vienu — tuo pačiu lėktuvu numatyta apie 60 skridimų metuose, kurie bus panaudoti satelitų aptarnavimui (šiuo metu sekimo ir ryšių tarnyboje jų yra apie 18 ir 1987 metais numatoma turėti nuolatinėje tarnyboje apie 24; daug didesnis satelitų skaičius yra komercinėje tarnyboje), saulės energijos stočių erdvėse statybai, naujų satelitų

(Nukelta į 412 psl.)

Erdvių lėktuvo pagalba statoma saulės energijos jėgainė Žemės orbitoje, iš kurios energija bus siunčiama Žemėn.

Kelias į Punkską

ANDRIUS NORIMAS

Trumpališkio kaimo apylinkėse piemenukas ganė gyvulius, priklausančius Trumpalių kolchozui. Mažas Gazdos upeliukas, su tankiais krūmais abiejuose krantuose, buvo Stasiuko mėgiamiausia vieta, nes dažnai čia bėgiais prašnioksdavo prekinis traukinys. Niekieno nepastebėtas, Stasiukas čia galėdavo suktis taboką į pasivogtą rūkomąjį popierių ir smaguriauti, traukdamas į plaučius karčius dūmus. Tabokos lapus nuskindavo anksti rytą, gindamas gyvulius iš tvartų. Patiesdavo juos saulėje, ant pievos. Po poros dienų jie būdavo jau tinkami "bankrutkėms" sukti.

Surūkęs tokią porciją, Stasiukas pajusdavo burnoje biauų skonį ir širdį jam pykindavo, bet po kelių minučių ir vėl gerai, tik truputį sukdavos galva. Po kelių dienų jis jau įprato rūkyti taboką kaip didelis. Pristigęs degtukų, mokėdavo uždegti, skeldamas titnągą.

— Ei! Berniuk!

Stasiukas išgirdo nuo upelio krūmų vyro balsą. Apsidairė, bet nieko nepastebėjo. Krūmai sušlamėjo ir iš jų išėjo į pievelę sulinkęs, vienasmarškinis vyras. Neskusta barzda ir keistai degančiomis, tyrinėjančiomis akimis.

— Ar toli į Punkską?

— Ten . . . Bus kokie trys kilometrai.

— Ar tuo upeliu pasieksiu?

— Taip, ale bus toliau.

— Tai esi lietuvis! . . . Kur gyveni?

— Trumpališky.

— Ar tai toli nuo čia?

— Čia pat už kalniuko. Ten tik kelios trobos, o kolchozas toliau.

— Kolchozas? Koks kolchozas?

— Trumpalių kolchozas.

— Ar ten . . . rusai ar lietuviai?

— Čia visi lietuviai. Lenkų mažiau.

— Tai čia jau Lenkija?

— Taip, Lenkija.

— Sakyk, kaip tu vadinies?

— Stasys . . .

— Gerai, Stasiuk! Esi geras lietuvis! O ar žinai, kad lietuvis su lietuviu tvirtai laiko paslaptis? — Žinau.

— Tai aš pasakysiu tau paslaptį, kurios neturi niekam išduoti — nei bolševikams, nei lenkams! Aš čia ieškau savo sūnaus žmonos. Esu ir seniau buvęs Punske, tik tada kitur sieną perėjau... Esu labai išsvargęs... Be miego ir nevalgęs... Ties

Egline bandžiau pereiti sieną, tai mane lenkai peršovė... Esu sužeistas... Jeigu negali padėti dėl žaizdos... atnešk ką nors... valgyti... Aš čia laukiu... Palauk!.. Jeigu aš neišlaikyčiau... Čia... Čia rasi adresą... Juk moki skaityti? Būtinai nunešk šitą ryšulį... Tai Punske. Mano marti manęs laukia... Būtinai jai nunešk ir atiduok — ji jau žinos... O dabar bėk!.. Atnešk vandens ir ko nors valgyti...

— Gerai, dėdel..

Stasiukas leidosi bėgti, retkarčiais atsisukdamas ir pasižiūrėdamas į pasilikusį vyrą. O šis sunkiai pakilo ir svyrinėdamas vėl pasislėpė tankumyne.

Kai po kurio laiko Stasiukas tekinas grįžo, nešinas ašočiu ir rankšluostin įvyniotu duonos gabalu, jis turėjo gerai apsidairyti ir paieškoti pasislėpusio savo naujojo draugo.

— Ei! Dėdel..

Nebuvo kaip pašaukti: ponu dabar nevadinama, o vyresnį žmogų vadinti draugu nedrįso. Todėl greit sklaidė pakrantės krūmų šakas, žinodamas, kad šis sužeistas ir išbadėjęs vyras turi būti kur netoliese.

“Gal užmigo? Išsvargęs juk... sužeistas...”

Pagaliau pamatė nepatogiai gulintį ant nulinkusio krūmelio, sustirusiomis akimis... Ilgai žiūrėjo Stasiukas, nedrįsdamas prisiliesti. Atsiminė matęs panašius negyvus vyrus, išstatytus aikštėje, todėl nebijojo. Dar vis tikėjosi — gal žmogus miega.

Saulė žerė malonią šilumą, žaisdama medžių lapuose aukso spinduliais ir išbarstydama pinigėliais raibuliuojančiame vandens paviršiuje. Vyturis skelbė garbės himnus padangės begalybėje. Šiltas oras virpėjo tolumoje, vėjeliui švelniai siūbuojant. O gal tai žmogaus vėlė kilo į dangų?

Gyvuliai sustojo būriu ir, tarytum jausdami kažką paslaptingo įvykus, nejudėjo, nereikė jokio garso, tik tyliai gromulavo. Tarytum sargybinis stovėjo berniukas prie žmogaus kūno. Tarsi tolimas aidas, jo ausyse skambėjo vyro žodžiai: “Jeigu aš neišlaikyčiau...” Juk ir neišlaikė!.. Argi gali kas išlaikyti nuo amžių slegiantį svetimą svorį, sunkius priespaudos pančius ir prie smilkinio prikištą mirtiną vamzdį?

Pagaliau išdrįso pakelti jau sustingusią vyriškio ranką. Atsegiojo sagas ir ištraukė iš už diržo ryšulį, keturkampe dėme išsiskiriantį po kruvinais marškiniais. Ryšulys taip pat visas kruvinas, kraujas sukrekėjęs. Nušluostęs į žolę, nuėmė pri-segtą balto popieriaus gabalėlį ir ilgai stebėjo, stengdamasis amžiams atsiminti įrašytą Punsko adresą. □

NEAPYKANTOS IR KERŠTO KNYGA

A.

(Pradžia "Kario" 8 Nr.)

"Pasirodymas Markovo, kurį mes gerai pažinome, nes daug iš mūsų buvome liaudies mokykloje jo mokiniai, įkvėpė mums naujos drąsos. Dabar mes turėjome tikslą: rasti Markovą, palikti getą ir prisijungti prie jo... Švenčionyse vokiečiai pastatė nuolatinę įgulą iš lietuvių dalinio kovoti su partizanais, tačiau iki pat 1942 m. galo partizanų veikla nepasireiškė".

Gyvenimas gete buvo sunkus: "Ilgos sunkaus darbo valandos, pašaipos ir brutališkumas mūsų kaimynų lietuvių, nedarė sąlygas malonias. Valdant naciams, giliai išsiskynęs antisemitizmas vietinių gyventojų daugumoje išsiveržė neslepiamu priešišku..."

(Vėl tas Icano atrastas antisemitizmas, bet ne išvežimai ir trėmimai. Tuo tarpu ir gete būdami jie dainuodavo rusiškai Stalinui pagyras. Būtų gera išgirsti iš buv. švenčioniškių, kiek tiesos yra šiame Švenčionių lietuvių apibūdinime. A.). Nežiūrint to, dirbdami už geto sienų, žydai mainais gaudavo, ir šiaip, maisto iš tų niekinamų kaimiečių ir miestiečių ir atsigabendavo į getą nekrėsti to nekenčiamo Švenčionių policininko.

1942 m. vokiečiai likvidavo getą Vidžiuose ir perkėlė į Švenčionių getą 1,000 žydų. Nešvara, vandens stoka ir kt. iššaukė tifo epidemiją. Tik su Vilniaus geto žydų viršininko Jokūbo Gens'o atsiųsta medicinos pagalba, epidemija buvo sustabdyta.

Po ilgesnės tylos, gruodžio mėn. bėgyje, sovietų partizanai sudegino Lentupio lentpiuvę. Tas sukėlė optimizmą Švenčionių geto pogrindžiui.

1943 m. kovo 1 d. vokiečiai mėgino sudaryti lietuvių legioną, vokiečių kariuomenės sudėtyje, tačiau nesėkmingai. Keršydami, vokiečiai uždarė universitetus Vilniuje ir Kaune ir gimnaziją Švenčionyse, "daug lietuvių buvo suimta... Tačiau, tie įvykiai žymiai nepakeitė lietuvių pažiūrų į išlikusius nedaugelį žydų. Dėl prisidėjimo žudant Lietuvos žydus ir pasisavinimo žydų nuosavybės, lietuviai domėjosi tik visišku žydų išnykimu, kad nė vienas jų neliktų reikalauti reparacijų po nacių Vokietijos sumušimo".

1942-3 m. žiemą vak. Gudijoje, netoli Švenčionių pagyvėjo partizanų veikla. Laikraščiai rašė apie "pasirodžiusias banditų gaujas". Vokiečiai pradėjo stiprinti vietines įgulas ir policijos punktus. Geto gyventojai tačiau tikėjosi, kad Vokietija sugrius dar nesusipėjusi pribaginti žydų.

Vasario mėn. Icasas sužinojo, kad Vilniaus gete veikia didelė pogrindžio organizacija FPO (Jungtinė Partizanų Org-ja), sudaryta iš sionistų, bundistų ir komunistų. Kilo mintis susirišti su ja ir miškuose įsteigti didelę žydų partizanų grupę.

Kovo pradžioje į Švenčionis atvyko Vilniaus geto žydų virš. Jokūbas Gensas, kuriam vokiečiai buvo davę didelę galią gete. Švenčionių geto gyventojai susirinko į sinagogą išklausti ką jis pasakys.

"Jis atėjo su keletu mūsų Judenrato narių ir Vilniaus geto žydų policininkais. Jis buvo apie 40 m. amžiaus, aukštas, plačių pečių, apvalaus ir malonaus veido. Jis energingai žengė pro minią, kuri prasiskyrė praleisti jį ir palydovus į pakilimą. Jo išvaizda rodė jo karišką praeitį. Buvo sakoma, kad Gensas buvęs Lietuvos kariuomenės kapitonas ir kovojęs dėl Lietuvos nepriklausomybės..."

Gensas pranešė, kad Švenčionių, Ašmenos, Mikoliškių ir Salų getai bus perkelti į Kauną ir Vilnių. Jam esą pavesta buvo tą atlikti ir jis prašė bendradarbiavimo.

Jaunuolių grupė nusprendė nelaukti geto perkėlimo ir sekančią naktį visi ginkluoti išvyko iš geto, į Čerkliškių, apie 20 km į rytus esančią girią: "Kai lindau pro vielų tvorą, mane apėmė keistas jausmas. Dabar mes buvome laisvi kovotojai, prisidėję prie kitų milijonų kovoti su nacių žvėrim".

Čerkliškių giria yra nedidelė, vos apie 14 kv. km. ploto. Apylinkių gyventojai daugumoje gudai, kiek lenkų ir tik truputis lietuvių. Artimiausias kaimas už 2 km. Spėjė įsikurti girioje stovyklą, jie buvo kontaktuoti girios sargo Goigos, kuris juos įspėjo apie gresiančius pavojus.

Iš girios Rudnickis su keletu draugų buvo pasiūstas į Vilniaus getą, tartis su FPO atstovais. Ten jis buvo jo tautiečių įtartas, geto žydų policininkų apmuštas ir galop paleistas.

Tuo metu Švenčionių getas buvo pakrautas į traukinį, neva kelionei į Kauną, bet buvo nuvežtas į Panerius sunaikinimui. Nedaug žydų pasiliko Švenčionyse, paslėpti totorių ir krikščionių (Rudnickis nesako — lietuvių, nes tai būtų pripažinimas, kad tie jo nekenčiami lietuviai gelbėjo jo nedėkingus tautiečius. A.).

Čerkliškių girios žydų stovyklą išdavė kažkoks kaimietis. Ją puolė vokiečiai ir lietuviai ir sunaikino, tačiau, laiku įspėti žydai spėjo pasitraukti ir netoliese įsitaisė kitą stovyklą. Maisto klausimas buvo pats pagrindinis. Kol pinigų buvo — maistą pirkė, kad nesupykintų kaimiečių ir tie nepraneštų vok. policijai. Tačiau, pinigams pasibaigus, teko imtis jėgos. Tokias ekspedicijas, rinkti ir plėsti maistą jie vadino "ūkinė akcija", tačiau ūkininkai tą vadino plėšimu:

"Pirmuoju 'ūkinės akcijos' objektu pasirinkome lietuvių ūkį, esantį apie 7 km. nuo Čerkliškių, prie kelio į Švenčionis. Išvykome aštuoniese, nes reikėjo nešikų atsigabenti paimtą maistą. Prisiartinus prie ūkio, mus pasitiko šunys. Apsupome trobą ir pasibeldėme. Niekas neatsakė. Akcijos vadas Boris Jochai kalbėjo grynai rusišku akcentu (mat šie žydai virtę banditais, vaizdavo rusus. A.). Jis garsiai šūktelėjo, kad esame sovietų partizanai ir jei durys nebus atidarytos, mes jas išversime. Viduje pasirodė šviesa, išgirdome žingsnius ir durys atsidarė. Boris, Israel Wolfson ir aš įžengėme. Mėginome savo žydiškas asmenybes nuslėpti. Žinojom, jei ūkininkai patirs mus esant žydus, jie tuoj praneš policijai. Tačiau, jei palaikys mus

sovietų partizanais, galėjo tylėti iš keršto baimės, arba rusams vėl įsigalėjus iš baimės, kad įskundėjus nubaus. Visą šeimą suvarėme į vieną kambarį ir juos saugoti pasiliko Israelis. Apieškoję trobą ir kitus pastatus, radome daugiau maisto, negu galėjome panešti. Išvykdami įspėjome ūkininką nepranešti valdžiai. Diena jau brėško kai įžengėm į girią, džiaugdamiesi pavyksiu žygiu”.

Gegužės vidury buvo sudarytas ryšis su sovietiniais partizanais Kazėnų miške, į ten persikėlė ir žydų grupė. Kazėnų miške Markovas vadovavo marš. Vorosilovo brigadai iš 300 partizanų. Brigada buvo padalinta į 4 dalinius (otriads). Trys iš jų su brigados štabu veikė miškuose prie Naručio ežero, o ketvirtas, pavadintas Čapajevio daliniu, bazavosi Kazėnų mišku, 100 km. į š. nuo Naručio ež. Čapajevio dalinys buvo iš 60 vyrų, daugumoje raudonarmiečių. Jų vadas buvo raud. arm. karininkas Sidiakin, žinomas Jasnaia Moria vardu. Kiti buvo vietiniai komunistai, kiti nenorintys vykti darbams į Vokietiją, keli kriminalistai ir keli žydai. Švenčionių žydai prisijungė prie Čapajevio dalinio, kuriam tačiau trūko ginklų, ypač automatų. Tebuvo vos 2 lengvi kulkosvaidžiai ir tik kelias automatų.

Ir čia Rudnickis susidūrė su antisemitizmu! Sidiakinai atėmė iš jų revolverius ir bemaž beginklius, pasiuntė į akciją įsigyti ginklų: “Vadas mus diskriminavo, nes mes buvom žydai. Tai buvo mūsų pirmas susidūrimas su sovietiniais partizanais. Tada mes dar nežinojom apie antisemitizmą, pasireiškiantį daugelyje partizanų dalinių, ar net daromas užgaules, kurias iš jų patyrė žydai”. Pasirodo, kad po 1941 m. pralaimėjimų, daug rusų kareivių užsiliko miškuose, kiti buvo pabėgę iš nelaisvės ir valkiojosi po miškus be jokio tikslo: “Kaikurie iš jų buvo užkietėję antisemitai ir engdavo pasitaikiusius žydus. Tos gaujos ir sunkus gyvenimas miške daug žydų privertė palikti miškus ir vėl grįžti į getus”.

Pirmoji sovietinių partizanų grupė atvyko į Kazėnų mišką iš rytų, 1942 m. vasarą ir suorganizavo “Spartako” dalinius iš apie 300 vyrų. Prie jų buvo prisijungusių ir žydų. Vienas jų, Leiba Waliach, net buvo vieno dalinio vadas.

1942 m. rudenį vokiečių daliniai valė Kazėnų mišką ir likvidavo ten daug pasislėpusių žydų šeimų, nes Spartako daliniai išsisklaidė ir pasitraukė be kovos. Tačiau 1943 m. pavasarį spartakininkai vėl sugrįžo į Kazėnus ir pradėjo savo operacijas: “Nekantariai laukiau veiksmų, net prašiau Sidiakino padėjėjo būti pasiūstų į veiksmus. Pagaliau buvau išsiųstas birželio pradžioje su apie 20 partizanų nutraukti telefono liniją ant Pastovių-Glubokų kelio, apie 8 km nuo Kazėnų miško. Išvykome pėdų ir dar prieš vakarą išėjom į pamisškę. Įžengėm į gretimą mažą kaimelį ir savo vyrus išskirstėm po keleta namų, kur ūkininkam įsakėm visiems paruošti vakarienę. Gudai sutiko mus nuoširdžiai, nes pažino mūsų būrio vadą ir kelis kitus partizanus iš ankstesnių apsilankymų. Sutemus mes išžygiavom ir po dviejų valandų spartaus žygio pa-

siekėm savo tikslą. Pasirinktas kelio ruožas buvo apie 10 km į r. nuo Pastovių, arti Danilovičių miestelio, kurį buvau perėjęs, kai bėgau nuo iškėlimo į Poligoną 1941 m. rugsejo mėn. Mūsų būrys pasidalino į 3 skyrius. Du pasiliko pasalose ant kelio Pastoviai-Danilovičiai, o trečias turėjo nupjauti telefono stulpus ir atjungti vielas. Aš buvau trečiame skyriuje ginkluotas savo naganu ir piūklų. Keturios poros pjovė stulpus ir po trijų valandų darbo mes nuvertėm apie 30 stulpų dviejų km kelio ruože. Tuo metu ant kelio pasirodė keli ūkininkų vežimai buvo sulaukyti mūsų pasalų. Dar prieš išauštant grįžome į savo bazę. Taip praėjo mano pirmoji sabotažo akcija. Už savaitės aš buvau vienas iš dešimties pasiūstų į “ūkinę akciją”. Savo tikslu pasirinkom lenkų kaimą arti Adutiškio. Atvykę išstatėm sargybą ir keturiems ūkininkams įsakėme pakinkyti arklius į jų pačių vežimus. Eidami iš namų į namus ėmėme maišus bulvių, miltų ir mėsos. Taip pat paėmėm ir dvi karves. Pakrovę grobį į vežimus ir pririšę prie jų karvės, išvykome į bazę. Vežimus važnyčiojo jų savininkai. Prie upelio kranto mes juos palikom. Vežimus iškrovėm bazėje ir gražinome ūkininkus su tuščiais vežimais namo”.

Vieną dieną prie Čapajevio dalinio prisijungė į rytinę Gudiją parašiutais nuleista “prosovietinių lietuvių” grupė: “Prieš pietus grupė ginkluotų vyrų, vieni uniformuoti, kiti civiliniais rūbais, išėjo iš miškelio kitame aikštės gale. Suskaičiavome 12 vyrų. Kai jie prisiartinio pamatėme, kad jie visi buvo ginkluoti automatais. Kai jie priartėjo iki šimto metrų, sušukome jiems sustot ir pasisakyti kas jie yra. Tai buvo lietuvių parašiuotininkų grupė, apie kuriuos mums buvo pranešta”.

Rudnickis, būdamas švenčioniškis, buvo perkeltas į lietuvių grupę, kuri pasivadino “Žalgiriu”: “Tas vardas turėjęs sukelti priešvokišką nuotaiką ir sužadinti lietuviuose pasididžiavimo savo istorija jausmą. Žalgiris buvo Sov. Sąjungoje suorganizuotas lietuvių partizanų judėjimas, tikslu veikti Lietuvoj. Pirmoji jų grupė jau 1942 m. kovo mėn. buvo parašiutais nuleista Lietuvoj už priešų linijų, tačiau vokiečiai tuoj pat ją sunaikino”. Tada, 1942 m. lapkr. mėn. 16-toj lietuvių divizijoje buvo sudarytas specialus dalinys, kuris turėjo organizuoti partizaniškas kovas Lietuvos teritorijoje. (pradžioje tie lietuviškieji partizanai — banditai buvo įkurdinti Gudijoje, kur jie veikė kartu su gudų gaujomis vakarinėj Gudijoje ir iš ten turėjo persikelti į Lietuvą. A.). Jų vyr. štabui bazės buvo parinktos Naručio ež. ir Kazėnų miškuos.

1943 m. bal.-geg. mėn. keli tuzinai lietuvių partizanų buvo iš Sov. Sąjungos sklandytuvais nuleisti į partizanų aerodromus prie Bigomelio, rytų Gudijoje, už vokiečių linijų. Tos grupės vadas buvo, Kazimieras pasivadinęs, Šumauskas, o jo pavaduotojas žydas Zimanas, pasivadinęs Jurgiu. Visi jie buvę veiklūs komunistai, dalyvavę sov. Lietuvos vyriausybėje. Bigomelyje jie pasiskirstė į mažas grupes ir pėsti vyko į Kazėnų mišką už 200 km.

“Žalgiris” įsikūrė netoliese Čapajevio dalinio.

Pirmoji Rudnickio misija lietuvių daliny buvo nuvykti į Švenčionis su dviem lietuviais (vienas buvęs miesto komun. partijos sekretorius, kitas — buvęs milicijos virš.) ir sudaryti ryšį su jau pažįstamu Kozlovskiu ir motinos namo rūsyje besislapstančiu buvusiu Švenčionėlių vienu milicininku.

Be jų, trys liet. partizanai buvo pasiūsti į Uteną ir vienas, su radijo siųstuvu, į Kauną žvalgybai: "Lietuviai norėjo sovietų vyriausybei įrodyti, kad nevisi lietuviai buvo vokiečių kolaborantai". Taip buvo sudaryti ryšiai su Švenčionių prokomunistiniais elementais.

Po to, į Kazėnų mišką buvo parašutais nuleista partizanams ginklų ir amunicijos: "Transporto lėktuvas buvo amerikiečių Dakota, kurio siluetą stebėjome žvaigždėtame skliauste. Dešimtytys automatų, šimtai kilogramų sprogstamos medžiagos buvo nuleista kartu su baterijomis radijo siųstuvams". Tuo pat metu iš rytų atvyko dar daugiau lietuvių partizanų ir viso susidarė daugiau kaip šimtinė, jų tarpe ir keletas žydų. Tada "Žalgiris" persiorganizavo į brigadą. Brigados dalis, Zimano vadovybėje, išsikėlė į Naručio miškus. Kazėnų miške likęs brigados dalinys pasivadino "Vilnius".

Rudnickis pateko į "Vilniaus" dalinį, kuriame buvo 24 vyrai, vadas S. Apivala, štabo v-kas buvęs raud. armijos leitenantas, Fiedka. Veikimo plotas buvo Švenčionių apylinkės su taikiniu Vilniaus Daugpilio geležinkeliu einančiu per Švenčionėlius. "Vilnius" persikėlė į Adučiškio girią. Iš šios naujos bazės Rudnickis ir dar keturi vyrai, vadovaujant Bogdanui, buvo pasiūsti sprogdinti geležinkelį tarp Švenčionėlių ir Pabradės: "Mina susidėjo iš 12 kg. TNT, kurią sprogdina kita, mažesnė mina keturkampėje medinėje dėžutėje, so 200 gr. sprogstamosios, sujungta su detonatorium". Pakeliui į tikslą jie sustojo Čerkliškių girioj, kur pasimatė su Goiga. Jis pažadėjo juos informuoti apie įvykius.

Pasirinktas taikiny buvo apie 3 km nuo Švenčionėlių, priešais Poligoną. Mina buvo padėta prieš pat ateinant traukiniui. Mina sprogo, nuversdama nuo bėgių vagonus su vokiečių kariais. Tai buvo pirmasis lietuvių partizanų žygis, plačiai išgarsintas sovietų propagandos. Po savaitės jie įvykdė antrą ir trečią sprogdinimus, kuriems vadovavo Urbonavičius.

Vokiečių akcija Adučiškio girioj, rugpiūčio gale, rugsėjo pradžioj, užklupo "Vilniaus" dalinį neįspėta. Prasimušant pro apsupimą į Kazėnų mišką, žuvo 5 partizanai, o vadas Apivala liko sužeistas, bet pasislėpęs girioje, kartu su sanitare Valia išliko gyvas.

Sovietų armijos žengiant pirmyn, "Vilniaus" dalinys sustiprėjo iki 60 vyrų, kai prie jų prisidėjo pabėgę rusai belaisviai ir Vilniaus geto žydai. Pagyvėjo ir jų veikla, kas iššaukė vokiečių priešveiksnius. Patyrę apie vokiečių planuojamą akciją partizanai nutarė išsisklaidyti: "Spartako" daliniai išvyko į rytinę Gudiją, "Vilnius" gavo nurodymus iš "Žalgirio" persikelti iš Kazėnų vėl į Adučiškio girią. Persikėlimas vyko grupelėmis po 5-10 vyrų. Rudnickio grupei vadovavo Urbonavičius ir rusas ltn. Semionov. Dalis jų pateko į Čerkliškių girią, kiti nukrypo link Ignali-

nos.

Iš Čerkliškių girios vėl buvo bandoma sprogdinti geležinkelį. Ta proga iš ryšininko — ūkininko Fidoslos sužinojo, kad pas jo kaimyną Stradolovą randasi pabėgę 10 ukrainiečių, tarnavusių vokiečiams, ir dabar norinčių pereiti pas partizanus: "Per Fidolą liepėme atvesti du ukrainiečius pas mus į mišką. Abu atėję dėvėjo vokiškom uniformom ir buvo ginkluoti vokiškais šautuvais. Vienas jų buvo tos dešimtukės vadas. Jie papasakojo, kad 1942 m. pateko į vok. nelaisvę. Jiems buvo pasiūlyta prisijungti prie vokiečių, arba likti belaisvių stovykloj. Belaisviai gyveno nežmoniškoje sąlygoje, šimtai jų kasdien mirdavo nuo ligų ir bado, taigi jie pasirinko prisijungti prie vokiečių, su mintimi prie pirmos progos pasprukti. Po pusantų metų tarnybos, jie sužinojo apie partizanus, veikusius rytinėj Gudijoje ir nutarė pabėgti. Savo vadą — vokiečių nužudė, jie taip ir padarė, ir dabar norėtų prisijungti prie partizanų".

Rudnickis ir toliau vykdė geležinkelio sprogdinimus apie Švenčionėlius: "Dauguma kaimiečių prie geležinkelio buvo lietuviai, tačiau kai jokio ryšio su jais nebuvo, turėdavom ištisą dieną slapstyti šaltame ir šlapime miške, vos tik su mažučiu lauželiu savo patogumui". Pasinaudojęs proga, jis išsprogdino bėgius siaurojo geležinkelio, einančio tarp Švenčionėlių ir Švenčionių. Pagyvėjus partizanų veiklai, gen. komisaras von Renteln, 1943 m. rugsėjo 15 d. išleido įspėjimą, kad gyventojai prie geležinkelio, tiltų ar kitų svarbių įrengimų, bus laikomi atsakingi už jų suardymą ar apgadšinimą. Jų ūkiai bus deginami, žmonės baudžiami, jei nepraneš apie partizanus ir nepadės su jais kovoti... , "gyventojai pakliuvo tarp vokiečių kūjo ir partizanų priekalo".

Išsibaigus sprogstamai medžiagai, grupė nusprendė grįžti į Adučiškio girią prie "Vilniaus" dalinio: "Urbonavičius susitarė su kitos grupės vadu, kad prieš išvykstant į Adučiškį, visi susijungė išsprogdinsime durpių kasimo įmonę prie Švenčionių. Tai buvo mano idėja ir man patiko, kad Urbonavičius ją priėmė. Tam tikslui nutarėme paimti ir ukrainiečius, kurie laukė kol grįšime į bazę. Įmonės užpuolimas pasisekė. Vartus saugoję trys sargai lietuviai, buvo užklupti ir pasidavė. Įmonę išsprogdinome panaudoję kitos grupės atgabentą sprogstamą medžiagą ir pasitraukėm. Pakeliui į Adučiškio girią, mes staptelėjom keletoj kaimų ir ten sunaikinom pienines, kurios tiekė pieno produktus vokiečių kariuomenei. Tai buvo lietuvių kaimai, kuriuose vokiečiai neperseniai buvo suorganizavę ūkininkus į savignyos vienetus, kas reiškė, kad ūkininkai turėjo ginklus. Kol tebuvome tik maža grupelė, mes vengdavom tų kaimų. Tačiau, dabar su ukrainiečiais namo vykdam, mes buvom 20 vyrų atlikę partizaniską misiją. Dabar mes nebebijojom susidurti su tais ginkluotais kaimiečiais".

Netrukus iš Kazėnų miško lietuviai partizanai ėmė keltis į Naručio miškus. Mat buvo nutarta sudaryti du centrus. Vienas, Šmausko vadovybėje, bazuotųsi Naručio miškais, iš kur veikty šiaurinėj ir rytinėj Lie-

tuvoj. Jam priklausė ir "Vilniaus" dalinys. Kitas centras būtų pietuose Zimano vadovybėj ir veiktų pietinėj Lietuvoj iš Rudnikų miškų į pietus nuo Vilniaus.

Po vieno pavykusio geležinkelio į š. nuo Pabradės susprogdinimo, Rudnickis su grupe pasitraukė į Čerkliskių apylinkę, kur apsistojo patikimo ruso ūkininko troboje. Po geros vakarienės buvo gerokai išgerta vorkos, ar samagono. Visa grupė kietai sumigo, išskyrus Icaką: "Kurį laiką ir aš miegojau, bet staiga mane pažadino šunų lojimas. Vorkos paveikti mano draugai buvo giliai sumigę. Pro langus jau brėško. Priėjęs prie durų, atsargiai jas pravėriau, kad pažiūrėčiau ko šunes loja. Pažvelgus į lauką, man per nugarą nuėjo šaltis. Keliu važiuo vežimai su kareiviais, kelias ėjo per gojelį ir pro Fidosos namus. Pirmasis vežimas buvo tik apie 50 m nuo mūsų namo. Mano draugus staiga pažadino mano šūktelėjimas: 'Keltis! Vokiečiai!' Neturėjau laiko nei diržą su šoviniiais ir granatom apsiuosti, todėl užsimečiau jį ant kaklo. Viena ranka čiupau sprogstamą medžiagą, antra — automata ir pro užpakalines duris išbėgau į lauką. Kiti pasekė mane. Pasiėkti mišką turėjom perbėgti apie 100 m. atviru lauku. Namas dengė mus nuo vokiečių akių, tačiau vos pusiaukelę mums nubėgus, jie mus pamatė. Ir jie buvo nustebę ir tik po kelių akimirklų šoko iš vežimų ir pradėjo greitai šaudyti mūsų kryptimi. Bėgdami atsidūrėm į spygliuotų vielų tvorą, kuri supo klojimą ir skyrė ūkį nuo miško. Permetęs per tvorą sprogst. medžiagą, pralindau pro apačią. Apie 30 m. nuo medžių, kairėje pamačiau du raitelius, kurie mėgino mus atkirsti. Paleidau iš savo automato ilgą seriją. Tuo pačiu metu užpakalyje buvęs Papka irgi ėmė šaudyti. Vienas arklų sukpuo

ir kartu su raiteliu sugriuvo. Kitas raitelis, nušokęs nuo arklio atsigulė ant žemės. Į mus ėmė šaudyti be šautuvų, dar ir kulkosvaidis. Išgirdau vieną mūsų vyrų sušunkant, kad jam pataikė, bet pasižiūrėti atgal neturėjau laiko. Kai pagaliau pasiekiau pirmuosius medžius ir sustojau už malkų krūvos, atsikvėpiau. Prie manęs prisijungė dar trys vyrai. Ketvirtas gulėjo sužeistas lauke. Šaudymas tęsėsi toliau, tačiau mus saugojo miškas ir malkų krūva. Pasiruošėm atmušti vokiečius. Tik tada pajutau skausmą dešinėj rankoj ir pastebėjau, kad nykštys buvo kulkos nubrauktas. Sustabdžiau kraują ir apsiiršau pirštą. Papka liepė mums likti kur buvome ir pridengti jį ugnimi. Jis iššliaužė į pamiškę apžvelgti padėtį ir pažiūrėti kur pasiliko mūsų draugas. Virš mūsų galvų visą laiką švilpė kulkos. Po keletos minučių Papka sugrįžo ir pranešė, kad mūsų draugo lavonas guli prie spygliuotų vielų tvoros, apstotas lietuvių kareivių. Kiti kareiviai, jo apskaičiavimu, viso apie 20 ar 30, buvo išsidėstę arti namų ir šaudė į mišką".

Atrodė, kad lietuviai laukė pastiprinimo ir miško nepuolė. Nakties sulaukę partizanai pasitraukė miškais link Lentupio, išvengdami lietuvių keletos pasalų: "Mes galėjom pasakyti kur jie slėpėsi iš cigarečių žybčiojimo, nes nedrausmingi lietuviai (net pasalose) rūkė".

Nežiūrint susidūrimų, jie ir toliau mažom grupelėm tebetęsė geležinkelio sprogdinimus ir susprogdino Švenčionių elektrinę. Iš ten jie išvyko į bazę Naručio ež. miškuose. Ten jie buvo "pakviesti į Šumausko štabą, kur vakarą praleidom su juo, valgydami ir gerdami. Jis buvo patenkintas mūsų misijos vykdymu".

(Bus daugiau)

KAS VYKSTA SOVIETŲ SĄJUNGOJ

K. JANKŪNAS

"Time" žurnalas, birželio 23 d. numeryje paskyrė net per 60 puslapių įvairiom Sovietijos gyvenimo sritim pavaizduoti. Baltijos valstybių kai kurie įvykiai yra tik probėgom paminėti.

Sov. S-gos imperija savo plotu nustelbia net ir senąją Romos imperiją, ir, savo karine galybe susilyginusi su JAV, atsidūrė lemiamam istorijos dešimtmety. Jos dabartinius valdovus turės pakeisti jaunesnioji karta, o auganti įtampa tarp Sov. S-gos ir JAV galinti šias dvi pasaulio galybes atvesti prie susidūrimo, todėl žurnalas ir pasiryžo supažindinti savo skaitytojus su sovietų žmonių ryžtu, visuomenės margumu, su jos jėgos šaltiniais ir nuolatinį negalavimų šaknim. Juos čia suglaustai ir atpasakojame.

Imperija

Tai didžiausia ir galbūt paskutinė pasaulinė imperija, aprėpusi 15 proc. viso žemyno ir nutįsusi per du žemy-

nus. Jos 262.4 mil. gyventojų priklauso 100 etninių grupių, kilusių iš variagų, turkų, mongolų ir nesuskaitomų Euroazijos genčių. Jie vartoja apie 100 kalbų ir garbina Dievą, Jehovą, Budą ir Alachą ir net dvasias. Gamta apdovanojo šį kraštą dideliais turtais, o armijos politinių kalinių, suvalstybintų ūkininkų ir partinių karjeristų sukūrė Sibiro kasyklas, kolektyvinius ūkius, hidroelektrines įmones. Nors gyvenimo tikrovė šiandien nėra tokia žiauri, bet vis dar vyrąja raumenų jėga, ir įvairūs laimėjimai pasiekiami brutalia jėga.

Sov. S-ga pralenkė pasaulio valstybes plieno, geležies rūdos ir cemento gamyboj; aliuminijaus ir aukso gamyboj atsidūrė antrojoje vietoj; ji išaugina daugiau miežių, medvilnės pluošto, kviečių, avižių ir rugių. (Jei tai tiesa, tai kodėl sovietai perka Amerikos javus? - Red.) Dideli aliejaus išteklių suteikė jai reikalin-

gus energijos šaltinius, nors šitam dešimtmety ji turės pradėti aliejaus ieškoti tolimose žiaurais klimato srityse.

Savo gynybai jie per metus išleidžia apie 165 bil. dol. ir kariuomenėj laiko 3,658,000 vyrų. Vienas iš šešių vyrų, esančių pasaulio valstybių kariuomenėse, yra Sov. S-gos karys, o karo laivynas iš pakrančių apsaugos išaugo į globalinio masto armadą. Sovietai turi daugiau tarpkontinentinių raketų ir galingesnių už JAV, o jų dalis gali iš karto išmesti po 10 atskirų užtaisų, nukreiptų į skirtingus taikinius. Bet jos nelaimė yra žiaurus, dažnai brutalus totalitarinis režimas, nuolat išnaudojami, bet paprastai nuolankūs gyventojai. Nors per paskutinį dešimtmetį ūkininkų ir miesto neturtinųjų sluoksnio gyvenimas yra kiek pagerėjęs, tačiau jie yra prislėgti ir nelaimingi. Jų valstybė yra galingesnė už bet kada buvusią, bet neįstengianti patenkinti savo gyventojų kasdieninių poreikių.

Sistema

Pagrindinė šito priežastis yra nepajėgi

ir galbūt negalinti veikti sistema. Sovietinis ūkis visada kėntėjo nuo per didelio centrinio planavimo ir per mažų akstinių gamybai padidinti. Fabrikus, ūkius ir atskirus darbininkus yra užgožusi kvotas ir direktyvas gaminanti mašina, žlugdanti gamybą ir prekių paskirstymą ir retai įvertinanti iniciatyvą. Trūkumai, neproduktyvumas ir nelankstumas stabdo ūkinę pažangą. Ekspertai teigia, kad šiam dešimtmety sovietinio ūkio augimas nukris žemiau kaip 0.7 proc., o Maskvos planuotojai, bandydami suderinti karinės ir sunkiosios pramonės reikalavimus ir tuo pačiu metu patenkinti augančius vartotojų lūkesčius, turės imtis už galvų. Krautuvės beveik nuolat ko nors pritrūksta, ko nors nepakankamai turi ir yra priverstos normuoti miltus, mėsą ir sviestą. Ilgėjant eilėms, auga ir nepasitenkinimas. Kasininkai nuolat prekes brangina, dažnai atsisako jas pakeisti ir ignoroja pirkėjus.

Sov. S-ga yra vienintelė pramoninė valstybė, turinti blogiausią prekių paskirstymo ir smulkmeninės prekybos sistemą. Todėl šį pavasarį nebus paklodžių, apatinių baltinių ir vaikam marškinių; adatos, siūlai, pirštukai ir sagos yra deficitinės prekės. Pardavėjai dėlto nesirūpina, nes yra atlyginami nors ir nieko neparduotų. Gaunamos pirkti prekės yra prastos kokybės: švarkų pamušalai atsiskiria vos porą kartų užsilvilkus; namų ruošos aparatai nuolat perdega; baldai suskyla. Ir tuo niekas nesirūpina. Svarbu, kad planas būna išpildytas.

Brežnevas paskutiniu metu savo kalbose skundėsi dėl milijonus kaštavusių, bet dešimtmečiais neužbaigtų statyti fabrikų, prie Maskvos upės jau 5 metus stovinčiais sovietinės Rusijos respublikos vyriausybei skirtu pastato griaučiais.

Visuomenės moralė

Kasdieniniai rūpesčiai ir niekada nepašalinami trūkumai veikia visuomenės moralę. Alkoholizmas yra nuolat auganti problema. Degtinė yra didžiausia skrybų ir nusikaltimų, neatvykimo į darbą, nelaimingų atsitikimų darbe ir menko darbininkų produktyvumo priežastis. Sovietiniai tėvai viešai skundžiasi dėl savo vaikų cinizmo, reikalavimų, materializmo ir buržuazinių vertybių siekimo. Vidurinės mokyklos mokiniai vasarą ieško darbo tik dėlto, kad galėtų nusipirkti džynsus (jeans), laikrodį, motociklą ar rekordavimo aparatą. Kitiem jaunimo siekimam: sukelti revoliuciją, įgyvendinti teisingumą, sudaryti tikrai lygią visuomenę yra seniai uždarytas kelias. Jaunuoliai ir studentai yra labiau kaip jų tėvai pajutę sovietinio gyvenimo nu-

svylymus. Universitetuose ir technikos institutuose jie pastebi, kad kai kurie jų bendramoksliai turi specialias privilegijas, jie lengviau prileidžiami prie tam tikrų programų ir aprūpinami geresniais darbais, nes jų tėvai yra žymūs ar turi gerus ryšius. Taip, karjerai padeda talentas, smegenys ir kietas darbas, bet lygiai padeda ir tėvų užimamoji vieta ir pažintys, ar studento veržlumas ir neatsižvelgimas į kitus.

Partija

Sovietinėj sistemoj priklausymas partijai yra didelis turtas, bet partinis idealizmas nėra būtinas, nes įtaka yra labiau gerbiama ir geriau atlyginama, kaip idealizmas. Taip, ideologija yra labai svarbus dalykas. Ideologiniais šūkais yra nurašinėti pastatai ir greitkelių sankryžos, bet niekas į juos neatkreipia dėmesio. Žmonės skaito laikraščius, klauso radiją, žiūri televizijos ir eina į kinus, bet sovietų pilietis ilgainiui įsigyja protinį filtrą, nepraleidžiantį ideologinės propagandos ir gali džiaugtis teikiamais malonumais. Jie mažiausiai interesuojasi paskutinių tarptautinių įvykių marksistine interpretacija, o propaganda sovietinei visuomenei yra pasidariusi tik tolimu triukšmu. Ir Brežnevas neseniai skundėsi, kad valstybės propagandinis aparatas gerai neatlieka darbo: laikraštinė medžiaga, radijo ir televizijos transliacijos yra nepakankamai įtikinamos ir nesukuria rimto vaizdo; o "Pravda" skundėsi, kad bijoma atvirai svarstyti visuomenės problemas, kad jos užglostomos arba visai vengiamos svarstyti, užtušuojama tikri nepritekliai ir sunkumai.

Socialiniai siekimai

Vyriausybė yra susirūpinusi socialinėm ligom, kaip augančiu alkoholizmu, nusizengimais, skrybom ir jaunimo problemom ne iš ideologinio, bet daugiau iš socialinės drausmės taško. Labiausiai jai rūpesčio kelia, kad šios problemos išskyla tada, kai Sov. S-ga pasidaro labiau pažeidžiama nuodijanti Vakarų propagandai ir agitacijai. "Voice of America", "Radio Liberty", BBC ir "Deutsche Welle" rusų kalba radijo transliacijos suteikia Sov. S-gos gyventojams labiau patikimą ir mažiau ideologinį maistą, už kasvalandines Maskvos žinias. Tačiau nepaisant sunkumų ir nusivylimų jų susižavėjimas išoriniu pasauliu iš esmės yra nepolitinis. Vakarai juos vilioja savo materialinių gėrybių gausa, fiziniiais patogumais ir savo vitališkumu, bet ne jų demokratinės vertybės, intelektualinė laisvė ar politinės institucijos. Nepaisant jų nuostabios drąsos, keletas tūkstančių sovietų disidentų laukia, kad Vakarų radijas jų manifestus perduotų į

Sov. S-gą, bet savo tautiečiuose jie sukelia labai menką atgarsį. Eiliniai gyventojai į disidentus žiūri kaip į beato-dairinius svajotojus ir dažnai juos laiko išdavikais. Viena prieš disidentus nusiteikimo priežasčių yra faktas, kad politiniai nenuoramos labai dažnai atsiduria kalėjimuose ar būna nužudomi. Šeši totalitarinio valdymo dešimtmečiai sovietų piliečius padarė nuolankius ir dėlto yra įsigalėjęs populiarus įsitikinimas, kad vyriausybė nepakankamai griežtai su jais kovoja.

Kita gyventojų savo likimu pasitenkinimo priežastis yra tai, kad, nepaisant trūkumų ir nepasitenkinimo, jų gyvenimo lygis vis dėlto pagerėjo. Be to, ir sovietinė propaganda nuolat kala, kad Sov. S-ga yra neblogesnė už bet kurią kitą valstybę, o jeigu jai ko ir trūksta, tai reikia atsiminti, kad gyvenama pavojaingam pasauly ir kad Sov. S-gos pirmiausia turi rūpintis savo gynyba.

Iš Sov. S-gos gyventojų yra sunku laukti, kad juos kaip amerikiečius po Vietnamo karo, staiga ištikty savęs kritavimo ir kaltinimo konvulsijos. Gyventojai tiki vyriausybės skelbiamai tezei, kad Sov. S-ga yra apsupta priešų ir labai gerai atsistema II Pasaulinio karo metu išgyvenus sunkumus ir patirtus nuostolius. Beveik kiekvienas Sov. S-gos miestelis yra pastatydinęs paminklų karo aukom prisiminti, prie kurių dega amžinoji ugnis ir prie kurių garbės sargybą neša šauniom uniformom pasipuošę moksleiviai.

Auga nacionalizmas

Įsitikinęs, kad rusų gimimų skaičiumi sumažėjus, rusai gali pasidaryti mažuma, sukėlė rusų tarpe sustiprinto nacionalizmo reakciją. Centrinėj Azijoje ir Transkaukazijos srity rusai labai pastoviai stengiasi išstumti vietines kalbas ir pakeisti jas rusų kalba. Mokslus einąs jaunimas ir jų tėvai gerai supranta, kad jų iškilimas sovietinėj visuomenėj priklauso nuo gero rusų kalbos mokėjimo. Bet sovietinė propaganda stengiasi visus įtikinti, kad visos tautybės yra traktuojamos lygiai ir kad Sov. S-ga sudaro tautų broliją. Sov. S-gos iškilimas į pirmąsias valstybes ir jos įtakos pasaulyje augimas sudaro stiprų psichologinį akstiną remti savo vyriausybę.

Kai kurie Sov. S-gos ekspertai Vakaruose tvirtina, kad Sov. S-ga suskils pagal mohametonių siūles pietuose ir rytuose, o kiti tiki, kad ir Rytų Europos valstybės gali jai sudaryti nemažą pavojų. Bet šiuo metu dar nematyti jokių ženklų, kad reikalai būtų pakrypę į nesukontroliuojamą pusę, ar kad naujai iškilę pavojai sukeltų imperijos subyrė-

jimą. Iki šiol Sov. S-ga buvo laiminga, kad praeityje vykę jos ribose sukilimai visada kilo tik vienoj kurioj valstybėj, pav. R. Vokietijoje 1953 m., Vengrijoje 1956 m., Čekoslovakijoje 1968 m. Rytų Europoj laikomos 31 sovietų divizija prislėpina per didelius nepriklausomybės troškimus ar neramumų kėlimą. JAV Sov. S-gos ekspertai teigia, kad iš 15 sovietinių respublikų net septynios norėtų pasinaudoti sovietinės konstitucijos teise atsiskirti nuo Sov. S-gos, jei tik ten nebūtų sovietų armijų ir saugumo policijos.

Sov. S-gos vyriausybė sąmoningai leidžia šiokios tokios laisvės islaminei kultūrai, jungiančiai 43 mil. sovietų piliečių. Ji leidžia šiokią tokią religinę veiklą ir tiki, kad religija numirs sava mirtim, nes pagal oficialių pareigūnų teigimus iš 100 mahometonų tik vienas yra praktikuojantis religiją. Tačiau, parvežus iš Afganistano žuvusius karius ir norint juos palaidoti karinėm apeigom, gyventojų tarpe kilo toks nepasitenkinimas, kad organai turėjo leisti laidoti pagal islamo religines apeigas.

Be to, Sov. S-gos vyriausybė stengiasi islamines tautas pavilioti ir materialinėm gėrybėm, nes azerbaidžaniečiams sudaromos daug geresnės pragyvenimo sąlygos kaip jų giminaičiam Irane, o Kinijos pasieny gyvenančių mahometonų pragyvenimo lygis yra žymiai aukštesnis kaip Kinijos pusėj gyvenančių jų giminaičių.

Kinijos baimė

Kinijos gyventojų skaičius yra keturis kartus didesnis kaip Sov. S-gos. Kinijos gyventojų skaičiaus baimė ir Sov. S-gos centrinės Azijos gyventojų skaičiaus spartus augimas sukelia jos gyventojų tarpe organinę Kinijos baimę. Pav. "Tautų draugystės Patrice Lumumba" universitete studijuoją vietnamiečiai, korėjiečiai ir mongolai, turi sovietiniams piliečiams pirma įrodyti, kad jie nėra kiniečiai, ir tik paskui gali įsigyti tam tikrą pasitikėjimą. Todėl ir paskutinio meto JAV rodoma Kinijai draugystė sovietiniams piliečiams įžeidžia labiau kaip olimpijados boikotas ar javų pardavimo embargo.

Sov. s-gos įtakos augimas

Kruščevo laikais Sov. S-gos karinės jėgos buvo atsilikusios nuo JAV kiekvienoj strateginių ginklų srity, o Brežnevi valdant — ne tik susilygino, bet kai kur ir pralenkė. Šis faktas eiliniams sovietų piliečiams, nežūrint kiek apolitiškas jis būtų, sukelia pasididžiavimo jausmą, kutenantį jo patriotizmą. Be to, Brežnevas tai pasiekęs nevartodamas masinio teroro ar valymų. Nors per 16 Brežnevo valdymo metų respesija nesu-

mažėjo ir nors krautuvėse vis dar trūksta mėsos ar kitų reikmenų, tačiau gyvenimas šiek tiek palengvėjo ir įėjo į maždaug pastovias normas.

Sov. S-gai vadovaują asmenys tvirtina, kad jie yra didžiųjų revoliucinių tradicijų saugotojai. Ir tai yra tiesa, nes jie yra konservatyviškiausi valstybės vadai. Užsienių politika, remianti radikalius ir tautinio išsilaisvinimo sąjūdžius, iš esmės turi tikslą laikyti Sov. S-gos priešus nuolatiniam nežinojime, kur kitą kartą komunizmas smogs. Tuo pačiu sovietinis komunizmas visada laimi. Toks pat motyvas griežčiausiai atvedė Sov. S-gą į jos Afganistano invaziją. Brežnevo laikotarpis pasižymi ekspansyvia užsienių politika, žymiu karinės galybės išugdymu ir palyginti vidujine ramybe ir pastovumu. Bet jis neparuošė tautos vadovybės perleidimo į kitas rankas, ir dėlto daugelis bijo, kad ateity jį gali laukti sunkios dienos. Vyriausybės ūkio žinovai pripažįsta, kad sovietinis ūkis ne tik serga, bet ir eina blogyn. Visi laukia kas įvyks, kai pasenusi, ligota ir nelanksti oligarchija turės užleisti vietą kitiem. Visi laukia dinamiškesnės politikos, jei ne tuojau pat po Brežnevo, tai bent vėliau, pereinamajam laikotarpiui praėjus. Bet tokios viltys sunkiai realizuosis, nes visa sovietinė sistema yra taip sutvarkyta, kad dinamizmas jai yra svetimas. Jei žmonei vadovaujanti hierarchija negali savo pareigų perduoti jaunesnei kartai be savo mirties ar negalėjimo pareigų eiti, tai tokia hierarchija yra kalta dėl nesugebėjimo valdyti. Ir Brežnevo politinis biuras yra turtum senstančių direktorių taryba, nenustačiusi priverstinio pasitraukimo termino ar pensijų plano ir jokios tradicijos pasitraukiantiems direktoriams pagerbti.

Brežnevas nieko nepadare ekonominio planavimo centralizacijai sumažinti, biurokratijos augimui ir stagnacijai pašalinti ir panaikinti pataikūnus ir atsargiuosius ir atlyginančias politines privilegijas, kurios stabdo bet kurią pažangą. Nelankstumas ir neproduktyvumas yra įsigalėjęs ne tik ūkiniam, bet ir politiniam gyvenime. Šiom ydom pašalinti reikės iš pagrindų pakeisti visą sovietinės visuomenės struktūrą ir ideologinius pagrindus. O tai gali sukelti krašte staigias ir nenumatytas permainas.

Moskvos karinė galybė

Kiekvieną pavasarį ir rudenį visos geležinkelių stotys pasipuošia patriotiniais šūkiams ir vėliavom, kariniai orkestrai drožia smagius maršus, partijos bonzos iškilmingas kalbas, ašarotom akim minios artimųjų išlydi į kariuomenę pašauktus 18-mečius vyrus. Jų susidaro

kasmet apie 1 mil. II Pasaulinio karo metu raudonosios armijos suvaidintas vaidmuo dar ir dabar nėra užmirštas. Literatūra yra pilna karinių temų, o taip pat filmai ir televizija.

Sov. S-gos strateginiai ginklai susilygino su JAV, ir SALT II sutartis nepakeis Sov. S-gos kai kurių ginklų srityse pasiektos persvaros. Sov. S-ga turi 1,398 strateginių raketų išmetimo įrengimus, o JAV tik 1,054; 950 pov. laivų raketas, o JAV — 656. Jos paprastų ginklų skaičiai taip pat įspūdingi. JAV ir NATO valstybėms nuolat per paskutinį dešimtmetį karines pajėgas mažinant, Sov. S-ga jas didino. Jos kariuomenė yra 3,6 mil. vyrų; jos tankai padidėjo 35 proc., artilerija — 40 proc., karo aviacija — 20 proc. Vidutiniškai kas savaitę ji išdėsto vieną judrią SS-20 raketą su trim užtaisais ir kas metai pastato 20 naujų karo laivų.

Sov. S-gos ginklų gamyba yra taip pat brangi, bet jos kariuomenės išlaikymas, palyginti, pigus, nes sudaro tik 30 proc. visai gynybai skirtų išlaidų, o JAV kariuomenės išlaikymas surija 53,4 proc. nuolatinio 131 bil. dol. karinio biudžeto.

Geriausieji iš pašauktųjų yra nukreipiami į aviacijų ar strateginių raketų junginius, ar į laivyną. Ne slavų kilmės vyrai paprastai į šias kariuomenės rūšis neskiriami; jie patenka į statybų batalionus kartu su mažo rango kriminalistais, politiniais nepatikimais ar menko išsilavinimo vyrais.

Karo laivyne tarnyba trunka 3 m., o aviacijoje ir armijoje — 2. Nors moterys ir nešaukiamos, bet apie 10,000 savanorių dirba raštinėse ar ligoninėse. Karinės tarnybos išvengia tik apie 12 proc. jaunų vyrų, tai karinei tarnybai netinkami dėl fizinųjų ar psichinių trūkumų ar dėl šeimininių priežasčių. Universitetų studentai turi dalyvauti kariniam parengime ir baigdami universitetą kartu įsigyja ir jaun. ltn. laipsnį. Pataarnavę kariuomenėj 6 mėn., jie pereina į aktyvų atsargos korpusą ir būna nuolat šaukiami pakartojimams. Aktyvioji atsargoj vyrai yra laikomi iki 50 m. amžiaus.

Baigęs 2 mėn. apmokymą, pašauktasis paskiriamas į kariuomenės dalinį tolesnei tarnybai. Be to, kiekvienas jaunuolis dar prieš jo šaukimą į kariuomenę turi privalomai atlikti 140 val. karinio parengimo mokyklą ar fabrikuose. Kariuomenė globoja civilinius sporto klubus, kurie specializuojasi šaudyme, granatų svaidyme, navigacijoje ar šokime su parašutais.

Kareivio gyvenimas nėra lengvas: pato-

(Nukelta į 426 psl.)

Redaguoja —
S. Kaunellėnė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

TREMTIES TRIMITAS

*Karolis
Milkovaitis*

MALDA UŽ TĖVYNĘ

*Pažvelk iš aukštybių į Lietuvos žemę,
Paguosk, suramink ir suteik ištvėrmės.
Sustiprinki viltį į laisvės rytojų
Ir laimink kas pirkių šaly mūsų kilmės.*

*Suskaldyk galybę nuožmaus pavergėjo,
Sutrupink kančios ir nelaisvės dienas.
Išvesk iš mūsų žemės jėgas pikto priešo
Ir leisk vėl dainuot mūsų džiaugsmo dainas.*

*Vaduok ištremtuosius iš vargo retėžių,
Parvesk išsklaidytus po žemės šalis,
Surink visą tautą prie panerio kalno
Kur trimitams gaudžiant — Vytis vėl atgis.*

*Apšviesk mūsų širdis šviesa atlaidumo,
Sujunk visą tautą brolybės jėga.
Pašalink kliūtis į laimingą rytojų,
Kad keltų didinga nauja Lietuva.*

MŪS ŠVENTOJI LIETUVA

*Kur kaštonai savo žiedus po šventorius barsto,
Ten, kur pienė veidą prausia dobilo medum,
Ten, kur saulę vyrai lankoj dalgiais žarsto —
Viskas liko ten, po Lietuvos dangum.*

*Ten, kur sirpstant patvoriuos avietės kvėpia,
Kur mėlynių ir verby pilni šilai,
Kur Šešupę jovarai karklynuose slepia —
Aš ten vaikštau ilgesy anksti, vėlai.*

*Kur darželiuos po langais radastos žydi,
Kur gandrai sodybas saugo nuo stogų.
Ten, kur ilgesio daina dienas palydi —
Ten, sugrįžt, Dieve, nepagailek progų.*

*Ten, kur laisvė su Velykų rytu kelsis,
Kur krauju aplieta kiekviena kalva,
Kur piliakalniuos didvyrių žygiai ilsis —
Ten mūsų žemė, mūsų šventoji Lietuva.*

M.K. Čiurlionis

SAVANORIO UŽRAŠAI

(Netolimos praėities atsiminimai)

Majoras KAZIMIERAS DAUGVYDAS

(Pradžia "Kario" Nr. 5)

Kai buvo baigtas suskirstymas į dalis, kuopų vadai, būrių vadai ir žemesnis kadras nuvedė abi kuopas į salę ir pristatė Karo Mokyklos viršininkui gen. J. Galvydžiui-Bykauskui. Generolas trumpai pasveikino, pagyrė už kilnų norą kariškai pasiruošti ginti tėvynę nuo Lietuvos priešų ir davė vertingų nurodymų iš mokyklos drausmės bei auklėjimo programos. Sakė, kad kariuomenė yra ginkluotas judrus mechanizmas, turįs tikslą nugalėti priešą. Šitas mechanizmas tvarkomas patyrusių inžinierių, t.y. vadų. Kad mechanizmas nesustotų, yra reikalinga kieta drausmė ir ryžtingas darbas. Jūs ruošiatės būti tais inžinieriais — vadais, todėl turite žinoti, kad vadovauti yra nelengvas, atsakingas darbas, kad vadai yra atsakingi už žmonių gyvybę, kad pasiruošimas būti vadu pareikalaus stiprios valios ir energijos. Ką jūs jau žinote apie kariuomenę — yra permaža. Čia išmoksitė daugiau, nes čia mokslas suksis apie reikalingiausius kariuomenei dalykus. Karo metu mokymo laikas yra minimalus, bet jeigu būsite tvarkingi mokyklos programoje, laiko užteks pradiniam karo mokslui. Kai sulauksime ramesnio laiko — čia įgytas žinias reikės papildyti.

Generolo kalbą žodis žodin užrašė kariūnas Petras Diržys, vėliau žinomas kaip Akiras ir "Pupų Dėdė". Jis stovėjo pirmoj eilėj ir gerai girdėjo. Be to, jis mokėjo stenografuoti. Baigus mokyklą, su P. Biržiu patekome į DLK Gedimino pulką. Dažnai susitikdavom ir prisimindavom Karo Mokyklos pergyvenimus. Jis turėjo mašinėlę spausdintą Karo Mokyklos II laidos istoriją, kurioje buvo surašytos mokyklos viršininko ir lektorių

(Atkelta iš 403 psl.)

iškėlimui Žemės orbiton, erdvėlaivių iškėlimui link planetų, mokslinių tyrimų stočių (kaip pav. buvusios orbitoje "Skylab"), priešo satelitų naikintojų "medžioklei" ir kitiems uždaviniais.

Literatūra

NASA-SP-407, Space Shuttle, 1978.

E.O. Ballance, Killer Satellites, Nat. Def., Oct. 1979.

L.B. Taylor, The Space Shuttle, Am. Science, Nov. 1978.

L. Spitzer, The Space Teleskope, Scientific American, May, 1979.

kalbos, kai kur iš linksmosios pusės. Todėl mokyklos viršininko kalbą gerai prisimenu.

Kariūnus sutalpino ankštai: lova prie lovos, ir tik siauras tarpas buvo paliktas praėjimui. Mano būrio kambary buvo 12 lovų, sustatytų kambario pasieniais. Prie vieno pasienio su manim lovas turėjo Ant. Rėklaitis, Ant. Urbelis, Kostas Dulksnys ir Anatolijus Okulič-Kazarinas. Visi mes gražiai sutarėm. Kitus kambario gyventojus mažai prisimenu. Dienotvarkė buvo tokia: keltis 6 val., dešimt minučių skiriama susitvarkyti, gražiai pakloti lovą, apsirengti ir nusiprausti. Po to, rytinė mankšta ir pusryčiai. Po pusryčių teoretinės pamokos klasėse iki 12 valandos, t.y. iki pietų. (Pietus duodavo gana maistingus: balta amerikoniškų miltų duona, daržovių sriuva, lašiniukai, košė ir kompotas). Po pietų — lauko ar topografijos pratimai Kauno priemiesčiuose, Kalniçoje arba 6-tam forte. Rikiuotės užsiėmimai vykdavo mokyklos aikštėje (kur vėliau buvo pastatyti pirmieji universiteto rūmai), arba Žaliakalnio Ažuolyne. Vakarienė — 7 val. (duodavo baltintos sriubos, saldžios kavos, baltos duonos ir sviesto; be to, kartą savaitėje gaudavom Prince Albert tabako raudoną dėžutę, neklausiant, kas rūko ar nerūko). Po vakarienės laisvas laikas. Tuo metu galėjai ruošti pamokas, išvalyti šautuvą, sutaisyti aprangą, nusiskusti barzdą, nuvalyti batus ir parašyti laišką. 9-tą valandą — vakarinis patikrinimas, malda ir himnas. 10 val. gesinama šviesa kambaryje ir einama miegoti. Laisvą laiką turėjome sekmadieniais. Tą dieną užsiėmimų nebūdavo. Po pusryčių — rikiuotėje eidavom į Įgulos bažnyčią, iš kur grįždavom su daina. Dainininkų turėjom gerų: V. Oleką, I. Nagrodskį-Nauragį ir St. Sodeiką (vėliau tai mūsų operos solistai).

Daina stiprina dvasią, sakydavo mokyklos viršininkas, todėl dainavimas buvo skatinamas. Iš lauko pratimų grįždavom dažnai pavargę, bet dainuot reikėjo. Mokslas prasidėjo liepos pradžioje. Salės lentoje iškabino programą: šaudymo teorija; pėstininkų taktika; lauko pratimai ir manevravimo rikiuotė; topografija, inžinerija, artilerija; ginklai ir sunk. kulkosvaidis; lauko, vidaus, rikiuotės; ir drausmės statutai. Be pėstininkų, mokykloje buvo sudarytos kitų ginklų rūšių grupės: aviacijos, artilerijos ir kavalerijos. Šalia bendrų dalykų, šioms grupėms buvo dėstomi specialūs kurso dalykai.

Šaudymo teoriją dėstė pats mokyklos viršininkas gen. Galvydis-Bykauskas: apie trojektoriją, pradžios greitį, ugnies jėgą ir kt. Dėstė kaip geras pedagogas, suprantamai. Be to, buvo tei-

singas ir aukštos dorovės, todėl darė didelę įtaką kariūnų auklėjime. Po pamokų leisdavo laisvai pasikalbėti ir atsakydavo į kariūnų paklausimus. Duodavo vertingų patarimų karininko tarnyboje ir gyvenime. Kartas nuo karto pranešdavo apie mūsų kariuomenės veiksmus fronte, nepamiršdamas pagirti lietuvių karių narsumą ir pasiaukojimą tėvynės labui.

Pėstininkų taktiką, lauko pratimus ir manevravimo rikiuotę dėstė mjr. Tvaronas, mokyklos viršininko padėjėjas. Savo dalyką jis gerai žinojo, dėstė suprantamai ir aiškiai. Buvo labai griežtas, tikras pabaisa. Bausdavo be atodairos, net už menkniekį, skirdamas valandų stovėjimu su šautuvu ir neišleidimu į miestą sekmadieniais. Tam tikrais atvejais buvo keistuolis, ką patyriau asmeniškai. Nors jo baustas nebuvau, bet gavau priekaištą, kad neturiu kariškos išvaizdos, dėlto karininku negalėsiu būti. Tokį priekaištą gavau net porą kartų. Toks priekaištas sudrumstė mano nuotaiką. Pradėjau maištauti. Jeigu dėl išvaizdos negalėsiu būti karininku, tai kuriam reikalui mane laiko mokykloje? Aš jau buvau kareivis, bet ten nebuvau girdėjęs tokio priekaišto nuo savo viršininkų. Pasitariau su draugais, kaip šiuo atveju elgtis, nes tylėti jau nebegalėjau. Mano skyrininkas Ant. Urbelis (vėliau teisininkas ir plk.) patarė rašyti raportą. Parašiau ir nunešiau kuopos viršilai Ant. Endziulaičiui (vėliau teisininkas ir V.R. Ministeris). Pagyrė ir užtikrino, kad Tvaronas negali taip kalbėti. Raportą žadėjo tuojau persiųsti mokyklos viršininkui. Vis dėlto jaučiau baimę manydamas, jog dabar Tvaronas mane griebs. Kitą dieną iš ryto adjutantas pranešė, kad nuvykčiau pas mokyklos viršininką. Nuvykęs prisistačiau ir atraportavau. Generolas, laikydamas mano raportą paklausė, kodėl aš noriu išeiti iš mokyklos? Nesupratau, kodėl generolas man tokį klausimą davė, kai aiškiai savo raporte parašiau, kad mjr. Tvaronas man net du kartus sakė, jog negalėsiu būti karininku, nes neturiu kariškos išvaizdos. Taip pagalvojęs, drąsiai atsakiau: "Neturiu kariškos išvaizdos, pone generale!" Generolas pažiūrėjo į mane, paskui į didelius mano batus, ir sako: "Tai glupstva dėl šito. Nueik į sandėlį ir pamainyk burlečius". Pašaukė adjutantą ir paliepė pranešti ūkio vedėjui, kad man pakeistų batus. Ūkio vedėjas davė man gražius juodus, mano kojoms pritaikytus, generolo terminu "burlečius". Man, aukštaičiui, žodis burlečiai buvo gerai suprantamas. Ar mjr. Tvaronas sužinojo apie mano raportą generolui, neteko patirti. Tik kai pamatė mano juodus batus, ironiškai šyptelėjo, bet priekaištų dėl mano "kariškos

išvaizdos", nebegirdėjau iki mokslo pabaigos.

Topografiją dėstė kpt. B. Jakutis. Buvo geras pedagogas. Išmokė piešti iš perspektyvos ir daryti krokį, kas reiškia nubrėžti priešą poziciją. Taip pat išmokė skaityti karišką žemėlapi ir ženklų reikšmę. Buvo linksmas ir draugiškas. Be savo dėstomų dalykų, mėgdavo rimtai pakalbėti apie mandagumą su moterimis.

Inžineriją dėstė inžinerijos karininkas, bet neatsimenu jo pavardės. Dėstė apie apkasus, įtvirtintas pozicijas, tiltus ir ryšių priemones.

Artileriją dėstė inž. kpt. St. Dirmantas (vėliau generolas). Buvo griežtas, bet teisingas, geras pedagogas ir savo dalyką gerai žinojo, todėl jo pamokos apie artilerijos pabūklus, apie ugnies galingumą, apie artilerijos techniką ir taktiką, buvo įdomios. Jo pamokas reikėdavo užsirašyti, nes artilerijos vadovėlio tuo metu dar neturėjom.

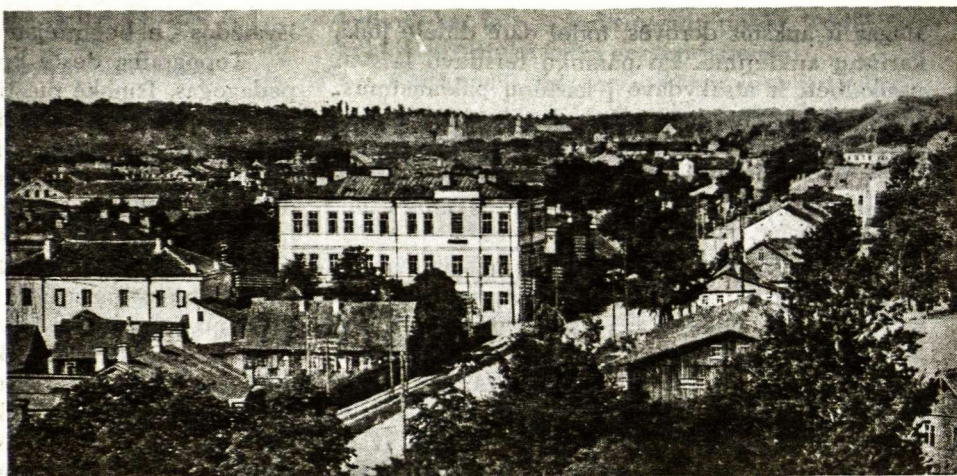
Pėst. ginklus ir sunk. kulkosvaidį dėstė kpt. K. Musteikis (vėliau generolas). Kuopoje buvo sudaryta kulkosvaidininkų grupė ir aš jai priklausiau. Domėjausi rusų sistemos sunk. kulkosvaidžiu "Maxim". Jo kliūtis reikėjo išmokti atmintinai, o tų kliūčių buvo daugiau negu dešimt. Kai baigęs mokyklą nuvykau į pulką kaip kulkosvaidininkas, buvau paskirtas kulkosvaidžių kuopon, kuri turėjo 12 sunk. "Maximų". Jų tarnybos pirmuosius ir antruosius numerius priverčiau visas kliūtis išmokti mintinai. Vėliau tas labai pagelbėjo, kai pulkas susidūrė su lenkais 1920 m. Išsipildė Karo Mokyklos viršininko gen. Galvydžio-Bykausko žodžiai: "Ką išmoksitė čia, mokykloje, bus naudinga jums ir kitiems".

Vidaus, lauko, drausmės ir rikiuotės statutus dėstė kuopos vadas kpt. P. Jankauskas, gana griežtas ir grubus dėstytojas. Mūsų būrio vadas ltn. J. Barkauskas buvo pavyzdingas auklėtojas, rimtas ir mažakalbis. Į pamoką ateidavo gerai pasiruošęs. Pasakydavo tik tiek, kiek reikėjo, nė žodžio daugiau. Dar dėstė kpt. Barkauskas. Jis buvo žemo ūgio, turėjo didelius aukštyn užriestus ūsus. Jį pravardžiuodavom gaiduku. Kai budėdavo valgykloje pusryčių metu, tai kariūnams vis kartodavo: "Tik po du puoduku", dėl to dar vadindavom jį ir "tik po du puoduku".

Karo teisės keletą paskaitų skaitė plk. ltn. Vaclovas Biržiška. Iš jo sužinojom, kad mūsų kariuomenėje veikia caro Rusijos kariuomenės teisyne "Svod vojennyh postonovlieniji" iš 1869 m.

Teoretinių paskaitų kurso kai kurie lektoriai egzaminuodavo iš artilerijos, inžinerijos, taktikos ir statutų. Jokių vadovėlių, be statutų, neturėjom. Kas vedė pamokų užrašus, egzaminus lengviau išlaikė, kas jų neturėjo, tiems sunkiai dėjosi ir

Karo Mokyklos rūmai Kaune,
1919 metais

kai kurie suklupo. Bet lektorai žinojo, kad nėra vadovėlių, nėra iš ko pasiruošti, tad būdavo nuolaidūs.

Karo Mokyklos antros laidos laikotarpis Lietuvoje buvo neramus. Beveik visa mūsų kariuomenė tuo laiku kovėsi frontuose. Viduje, kol stovyklavo vokiečiai, krašte ir Kaune dažnai pasitaikydavo nesusipratimų. Liepos mėnesį vokiečiai pasitraukė iš Kauno. Lietuvos valdžia pamiršo padarytas skriaudas, kaip pridera atsisveikino ir juos draugiškai išlydėjo. Vyravo nuomonė, kad dabar galėsime viduje ramiau tvarkytis. Tokią nuomonę reiškė ir mokyklos vadovybė. Mes, kariūnai, buvome labai užimti mokyklos programos vykdymu, tad nedaug nežinojom kas dedasi už mokyklos sienų. Pavojų nujausdavom tik tada, kai tekdavo būriui budėti ir miegoti nenusirengus, su šautvu pašonėje. Ne vieną naktį teko praleisti be miego budint, nešant sargybą, patrulinuojant. Vienas kitas ryškesnis įvykis dar pasiliko atmintyje. Antai, buvo gauta iš žvalgybos skyriaus aliarmuojanti žinia, kad lenkai turi slapta karinę organizaciją, kuri ruošiasi perversmui, dėlto reikės patruliuoti mieste nakties metu. Vieną naktį patruliavo mūsų būrys. Man su K. Dulksniu buvo paskirtas rajonas nuo Įgulos bažnyčios iki galo Laisvės Alėjos. Karo stovio metu laisvas judėjimas iki 10 val. vakaro, todėl patruliuoti išėjom tik 10 val. Žygį pradėjom Laisvės Alėja. Gatvės beveik tuščios, tesutikome tik vieną kitą milicijos pareigūną. Ties Valstybės teatru pamatėm du vyrus, gražiai apsirengusius, su portfeliais. Sustabdėm. Pareikalavom leidimų. Atsakė leidimų neturį, esą ministrai, grįžtą iš posėdžio. Mes tikėjom, ką jie sakė, bet jų nepažinojom. Dulksnys pasiliko patruliuoti, o man reikėjo juos ly-

dėti Karo Mokyklon, pas budintį karininką. Budėjo ltn. K. Kepalas, kuris abu ministerius — Juozą Tūbelį ir M. Soloveičiką, pažinojo, atsiprašė už sulaikymą ir išrašė nuolatinius leidimus. Grįžęs patruliuoti, susiradau savo draugą Dulksnį ir jam papasakojau įspūdžius. Buvau nusivylęs, kad sulaikytieji ministrai visą laiką kalbėjosi rusiškai. Pasirodo, Dulksnys daugiau apie mūsų vyriausybę žinojo. Jis man paaiškino, kad Soloveičikas yra žydų tautybės, ministeris žydų reikalams ir nemoka lietuviškai, todėl J. Tūbelis turėjo su juo kalbėti rusiškai.

Vieną dieną mūsų būrio vadas ltn. J. Barkauskas pranešė, kad šianakt mokykloje budės mūsų trečias būrys. Reikėsią pasiruošti, nes galima tikėtis aliarmo. Sugulėm nenusirengę, su šautuvais pašonėje. Nusenūdom kiek, bet apie vidurnaktį aliarmas, įsakymas susirinkti kieme. Bėgom laiptais žemyn su užtaisytais šautuvais. Kazkas per neatsargumą iššovė į lubas, bet niekas nekreipė dėmesio. Kieme ltn. Barkauskas būrį išrikiavo. Čia esąs žvalgybos viršininkas L. Gira jam paaiškino reikalą. Ltn. Barkauskas uždavinį būriui nusakė maždaug taip — Kalnų gatvėje nr. 36, namuose ir sode padaryta krata. Surasta lenkų karinės organizacijos P.O.W. ginklai ir dokumentai. Tikimasi lenkų užpuolimo. Mūsų būrys toje apylinkėje saugos namus ir sodą. Kai pasiekėm nurodytą vietą, būrys užėmė pozicijas. Mano skyrius saugojo namus iš gatvės pusės. Iš tolo sode mačiau iškastas duobes ir keletą dėžių. Ryte mūsų būrį pakeitė komendantūros mokomoji kuopa. Grįžę sužinojome, kad mokykloj yra įruošta daboklė, kur uždaryti perversmą ruošę lenkai. Kariūnai prie daboklės stovėjo sargyboj. Vieną kartą ir man teko būti sargyboje ir dar su nuo-

tykiais. Suimtųjų kambarys, vadinamas dabokle, buvo gana didelis, panašus į salę, padalintas pusiau, be pertvaros. Suimtieji turėjo laikytis viename gale. Jie ten galėjo kalbėtis, vaikščioti arba sėdėti, nes buvo suolų, bet neturėjo teisės peržengti salės vidurio, sargybinio pusėn. Kai atėjau pakeisti sargybinio, suimtieji sužiūrė į mane. Mačiau suimtųjų tarpe buvo pažįstamų karininkų, jų tarpe mjr. V. Petrauskas, Kauno bataliono vadas, karininkas Vaitiekūnas, vyr. štabo rikiuotos skyriaus viršininkas. Suimtųjų iš viso buvo aštuoni. Kai sargybos viršininkas palikęs mane sargyboje išėjo, staiga, vienas iš suimtųjų atsiskyrė iš kitų ir rusiškai kalbėdamas, pradėjo prie manęs artintis. Aš šūktelėjau sustot, bet jis nepaisė. Tada šoviau į lubas, įspėdamas nesiartinti, ir suspėjau šautuvo vamzdį nukreipti į jį. Tuomet išsišokėlis atsiprašė ir pasitraukė atgal. Šūvį išgirdęs, atėjo budintis karininkas ltn. Barkauskas. Paaiškinau, kas nutiko. Tuomet jis dar kartą įspėjo suimtuosius neperžengti sargybos ribos. Išeidamas man pasakė, kad tas lenkas artilerijos karininko uniformoje norėjo pabėgti, nes įtartas kaip buvęs sukilimo vadas. Apie 4 val. po pietų pasigirdo šūviai kieme. Šaudė sargybinis, atlydėjęs suimtąjį į išvietę, nes suimtųjų daboklėje išvietės nebuvo ir reikėjo naudotis kiemo išvieta. Pasirodo, suimtas užsidarė išvietėje, o sargybinis liko netoli stovėti. Išlaukęs apie 5 min. atidarė duris, bet išvietė buvo tuščia, tik be stogo... Suimtas nukėlė stogelį ir iššoko į daržą, kuris buvo greta išvietės. Neberadęs suimtojo, sargybinis pradėjo šaudyti ir jo ieškoti. Deja, jo pėdsakai pradingo. Paaiškėjo, kad pabėgo tas pats lenkas artilerijos karininko uniformoje, kuris artinosi prie manęs ir tik šūvio įspėtas atgal pasitraukė. Bylos tardytojo žiniomis, pabėgėlis buvo Nekraš, P.O.W. sukilimo vadas.

Iki mokslo pabaigos turėjau ir daugiau nuotykių, bet nebeminėsiu mažesnių įvykių. Eidami mokslo programą, turėjom intensyviai dirbti, kad laimingai baigtume mokyklą. Mūsų II-os laidos išleistuvės įvyko 1919 m. gruodžio 16 d. Prezidento aktu į leitenanto laipsnį buvo pakelta, rodos, pustrėčio šimto kariūnų. Tai buvo viena iš pačių didžiausių laidų. Išleistuvėse dalyvavo prez. Ant. Smetona, vysk. Pranciškus Karevičius, vyriausybės atstovai, aukštieji karininkai, lektoriai ir mokyklos administracija. Gaila, kažkodėl nepakvietė fotografo, bendrai nuotraukai padaryti.

Išleidžiamieji karininkai gavo naują aprangą, lagaminą, nebeatsimenu kiek pinigų ir paskyrimą į tarnybas. Dauguma jaunųjų vadų gavo paskyrimus į kovojančios kariuomenės dalinius, kur bol-

ševikų ir bermontininkų frontuose tuo metu vyko kovos.

Antrosios laidos karininkų, kurių daugumą sudarė savanoriai, išleistuvės įvyko lygiai prieš 60 metų. Kai šiuos atsiminimus rašau, mano žiniomis, jų gyvų liko nebedaug. Žymus skaičius žuvo karo lauke ir tapo aukomis už tėvynės laisvę. Buvo nužudytų ir nukankintų. Visa eilė šios laidos karininkų, betarnaudami pasiekė aukštąjį mokslą, baigė karo akademiją. A. Breimelis, A. Gaušas, L. Gustaitis, V. Gertus, A. Rėklaitis, J. Rapšys, J. Stankaitis, A. Valušis, K. Dulksnys, M. Mačiokas, J. Narakas, A. Sidabras vadovavo mūsų kariuomenės pulkams, arba štabuose ėjo vadovaujančias pareigas. Užsibaigus kovoms frontuose, dalis karininkų savo noru pasitraukė iš kariuomenės, norėdami tęsti mokslą, kiti pasirinko valstybės tarnybą, arba darbą savo profesijoje. Trys iš jų buvo paskirti ministrais: A. Endziulaitis — vidaus reikalų, St. Putvinskis — Žemės ūkio ir J. Masiliūnas — Susisiekimo; jis taip pat buvo Vytauto Didžiojo Universiteto, ekonomijos fakulteto docentas. Kiti — P. Oleka, I. Nagrodkis (Nauragis) ir St. Sodeika tapo valstybinės operos solistais; dr. Gudaitis ir J. Motiejūnas — profesoriais, J. Pautienius — dailininkas, P. Jurgėla — rašytojas ir skautininkas, P. Biržys-Akiras — rašytojas ir populiarių kupletų aktorius — Pupų Dėdė. Visi čia paminėti asmenys buvo mano kolegos, tos pačios laidos absolventai.

TARNYBA I-ME PĖST. D.L.K. GEDIMINO PULKE

Iš Karo Mokyklos gavau paskyrimą tarnybai į 1-mą pėst. pulką. Nors gavau 2 savaites atostogų, bet neturėdamas kur jas praleisti, tuoj išvykau į pulką. Mat, mano tėviškė Balninkai tuo metu buvo lenkų okupuota. Pulką suradau Žemaitijoje, fronte prieš bermontininkus. I divizijos štabas buvo Nemakščių apylinkėje, kažkuriam dvarelyje. Čia sužinojau apie pulko vietovę. Pulko štabą suradau kaime, netoli Skaudvilės. Prisistačiau pulko vadui mjr. Vl. Skorubskiui ir pulko štabo viršininkui kpt. Sutkui. Kaip kulkosvaidininkas gavau paskyrimą į 2rą kulkosvaidžių kuopą, būrio vadu. Bet kuopa radosi II bataliono, kuris buvo išsisklaidęs plačiame bare, veiksmų zonoje. Susiradau bataliono štabą ir prisistačiau bataliono vadui mjr. J. Gaudešiui, bei kuopos vadui vyr. ltn. A. Povilaičiui. Mjr. Gaudešius, stipriai žemaičiuodamas porino, kad priimant naują kovotoją reikėtų gražiai pavaišinti, bet esame fronte, tad gausi tik užkąsti ir tuojau vyksi su

uždavinį į Patakių apylinkę, kurią reikės užimti, o taip pat reikės saugoti geležinkelio tiltą, rodos, per Ančios upę (nurodė ant žemėlapiu). Reikės paimti du būrius iš 4-tos kuopos ir 2-os kulkosvaidžių kuopos sunk. kulkosvaidžių būrį. Dar painformavo, kad toje apylinkėje, pagal gautą pranešimą, pasireiškę apiplėšimų.

Pasiėmęs du būrius, laidausi žygin į nurodytą vietą. Kelias buvo padengtas lengvu sniegu, tad žygiuoti buvo lengva. Atvykau be kliūčių. Pirmiausia ištyriau vietovę. Pasiunčiau dvi poras žvalgų: į Batakiaus, ir kitoje pusėje į artimiausią sodžių. Įsikūrėme tuščiam pastate prie geležinkelio. Pastačiau sargybą prie tilto. Grįžę žvalgai pranešė, kad apylinkėje bastosi “plenčikai”. Taip vietiniai gyventojai vadino rusų belaisvius, pabėgusius iš lagerio. Be to, apylinkėje siautėjo bermontininkų kavalerijos dalinys, kuris rekvizavo maistą ir pašarą. Tokie pranešimai vertė budėti ir pasiruošti netikėtumams. Kelių dienų bėgyje siunčiami žvalgai vis pranešdavo panašias žinias, bet iš gyventojų, kurie nukentėjo, niekas mūsų pagalbos neprašė. Tačiau, vieną dieną sulaukėm milicijos pareigūno ir daktaro, stambesnio ūkio savininko, kuris nusiskundė, kad pereitą naktį į jo namus įsibrovė keletas ginkluotų “plenčikų” ir reikalavo pinigų. Pinigų negavę, pririšo jį prie stalo, svilino padus ir mušė. Pagaliau pagrobė jo 9 metų dukraitę, kurią turėsiąs išpirkti. Jis buvo labai susirūpinęs dėl dukraitės, bijodamas, kad jos nenužudytų. Jis pats atrodė labai pavargęs, vos vos judėjo, pasiramsčiuodamas lazda. Milicijos pareigūnas paaiškino, kad jis numano, kur yra “plenčikų” slėptuvė, bet tarnyboje yra tik du milicininkai, tad yra bejėgiai pagelbėti šiame atsitikime. Paprašė pagalbos. Pagalbą tuojau suteikiau. Žygiui vadovauti paskyriau būrininką ir 10 vyrų, apginkluotų šautuvais ir granatom. Milicijos pareigūno nurodytais keliais jie su dviem pastotėm išvyko “plenčikų” slėptuvės ieškoti. Grįžęs būrininkas pranešė, kad slėptuvę suradę greit ir be didelių sunkumų ją užėmę, išlaisvinę daktaro dukraitę ir suėmę tris rusų belaisvius. Slėptuvė buvusi gerai įrengta, su pečium ir virtuve, su 5 dvigubom lovom, maisto sandėliu ir rūbų spinta. Surasti 8 vokiški šautuvai su šoviniais ir keleta granatų. Vietos milicija net trim pastotėm išgabeno slėptuvės inventorių. Po to, slėptuvė buvo granatom susprogdinta. Daktaras labai džiaugėsi, kad dukraitė liko sveika ir buvo dėkingas kariams už pagalbą. Dalyvavusiems šiame žygyje, kiekvienam įteikė po 100 markių. Man pasiūlė daugiau negu 100 markių, bet aš atsakiau priimti, nes tai buvo mano

tarnybinė pareiga. Be to, daktaras prašė leidimo apdovanoti ir kitus mano užtvaro vyrus. Sakė, kad saviems, Lietuvos gynėjams, jis nieko negaili. Išdalino po 30 markių kiekvienam. Mano užtvaros vyrai labai apsidžiaugė daktaro patriotizmu ir dovanomis. Apie šį įvykį parašiau į štabą raportą, smulkiai išdėstydamas visas aplinkybes.

Su bermontininkais čia neteko susidurti. Raitųjų dalinys, buvęs šioje apylinkėje, ramiai pasitraukė, nepadaręs jokių nuostolių. Taip pranešė vietos gyventojai mano užtvaros žvalgams.

Pasitraukus bermontininkams, gavau bataliono vado įsakymą šią vietovę palikti ir vykti į Tauragės apylinkės sodžių, nebeatsimenu pavadinimo, į bataliono susitelkimo vietą. Nurodytoje vietovėje radau susirinkusį batalioną ir savo kuopą. Kuopos vadas painformavo apie fronto padėtį: kad paskutiniai bermontininkų daliniai pasitraukė į Vokietiją, kad pulkas čia ilgiau nepasiliks, kad reikia pasiruošti žygiui kur kitur.

1919 metų Kalėdas šventėm šiame Žemaitijos sodžiuje su vietos gyventojais. Naujųjų 1920 metų dieną bataliono vadas mjr. Gaudešius sušaukė bataliono karininkus į susirinkimą. Pasveikino su naujais metais ir pranešė, kad pulkas po keletos dienų pasikraus į vagonus Tauragės stotyje ir traukinio ešelonais važiuos iki Kauno, kur gaus tolesnius nurodymus.

Sausio pradžioje tikrai pasikrovėm Tauragėje ir atvykom Kaunan, į Šančius. Čia tik pernakvojom. Gavom įsakymą, kad pulkas žygio tvarkoje vyktų į Alytų, į nuolatinę apsistojimo vietą. Žygiavom per visą Kauną, su orkestru priekyje. Perėjus Aleksoto tiltą pulkas pasuko plentui, Garliavos link. Ilesniam poilsiui ir nakvynei apsistojom Balbieriškyje. Kitą dieną pasiekėm Alytų. Pulkas įsikūrė artilerijos kareivinėse, prie Nemuno ir gražaus pušyno. Užsiėmimams buvo didelė aikštė, jauki vietos bažnytelė, erdvios patalpos Ramovei, valgyklai ir karininkų butams.

Nors pulkas Alytuje apsistojo lyg taikos meto sąlygose, bet vienas iš trijų batalionų iš eilės turėjo būti parengtyje ir saugoti demarkacijos liniją, esančią už keliolikos kilometrų nuo Alytaus, prie Damantonių sodžiaus. Šiame sodžiuje ir apylinkėje stovyklavo mūsų pulko sargybos. Už keletos kilometrų Kolesnikų sodžiuje stovyklavo lenkai, kurie dažnai ateidavo mūsų pusėn pasiplėšti, todėl kartais reikėdavo ir ginklus pavartoti.

Susitvarkius su gyv. patalpomis ir ūkiškai, pulko vadas mjr. Skorubskas sukvietė visus karininkus ir karo valdininkus su šeimomis pulko Ra-

movėn susipažinti. Kai atvykau iš Karo Mokyklos, kaip minėjau anksčiau, pulkas buvo fronte plačiame bare išsisklaidęs, todėl susipažinau tik su savo bataliono karininkais. Dabar turėjau progą pažinti visus pulko karininkus, kurie susirinko Ramovėn. Atvyko ir pulko vadas, su adjutantu ltn. Vytu Statkum. Visus pasveikino, paduodamas ranką. Pasidžiaugė, kad sulaukta iš Karo Mokyklos jaunų karininkų, kurie pastiprins pulko pajėgas. Kiekvieną pristatė atskirai, paminėdamas laipsnį, vardą ir pavardę.

Visiems susėdus prie vaišių stalų, ltn. T., praeidamas pro mūsų užimtas vietas, paleido repliką "smetančikai". Tą repliką girdėjom ne tik mes, bet ir kiti karininkai, bet niekas nereagavo. Tas leitenantas ir vėliau, kai turėjom progos susitikti, pasveikindavo tuo pačiu epitetu. Bet apie tai teks dar vėliau pasisakyti.

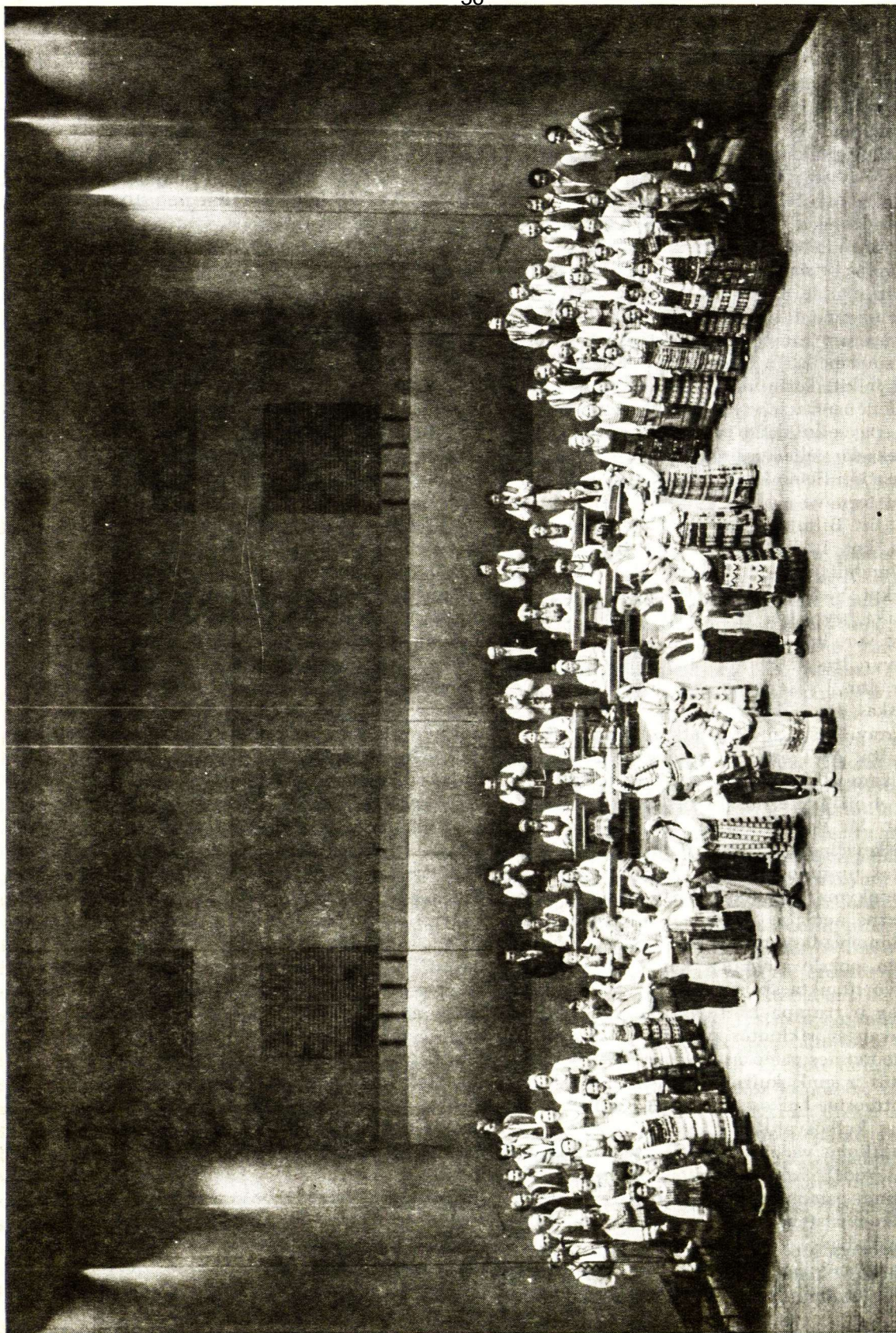
Susipažinti Ramovėje ir kitur karininkai, kurie tuo metu tarnavo pulke, kiek atsimenu, buvo šie: mjr. Br. Bilminas, mjr. J. Gaudešius, mjr. P. Genys, kpt. L. Butkevičius, kpt. Br. Basiulys, kpt. P. Dundulis, kpt. M. Rėklaitis, kpt. K. Sprangauskas, kpt. V. Saudžis, kpt. N. Zabulionis, kpt. V. Žadeika, vyr. lyn. Z. Gerulaitis, vyr. ltn. J. Jackus, vyr. ltn. A. Pošiūnas, vyr. ltn. A. Povilaitis, vyr. ltn. J. Plenta, vyr. ltn. Steponavičius, vyr. ltn. J. Šlepetys, vyr. ltn. Štukas, ltn. Bartušauskas, ltn. P. Biržys, ltn. S. Kraupas, ltn. P. Kvedaravičius, ltn. V. Statkus, ltn. A. Šveikauskas, ltn. A. Treideris, karo vald. J. Radzevičius ir karo vald. Vengianskas. Prie pulko buvo priskirta 4-oji artilerijos baterija, kurios vadas buvo kpt. M. Pečiulionis ir būrių vadai vyr. ltn. A. Paškevičius ir vyr. ltn. J. Kibirkštis.

Pulkas pradėjo normalų karinių dalykų ir rašto apmokymą, nes daug karių buvo savanoriai, jų tarpe nemažas skaičius analfabetų. Mano II bataliono vadas mjr. J. Gaudešius iš pulko štabo gavo mokslo programą, kur, be karinių dalykų, buvo įtraukta skaitymas, rašymas, tėvynės pažinimas ir trumpa Lietuvos istorija. Iš ryto užsiimdavau su rikiuotės pratimais, o po pietų vedžiau teoretines pamokas. Dėsciau dar savo kuopoj statutus ir sunk. kulkosvaidį. Norėjau pirmuosius ir antruosius kulkosvaidininkus išmokyti mintinai visas kulkosvaidžio kliūtis, o beraščius — rašto. Bataliono vadas sužinojo, kad esu buvęs mokytojas, todėl paskyrė bataliono švietimo vadovu. Švietimo pamokas turėjau keturiose kuopose, pagal pulko nustatytą programą. Buvo smagu dirbti švietimo darbą.

Vasario mėn. pradžioje gavome žinių, kad Kauno įgulos daliniuose pasireiškė neramumų.

Pulkas sustiprino budrumą. Budėti įguloje skirdavo ne vieną, kaip anksčiau, bet du karininkus. Atsitiko, kad man kaip tik reikėjo budėti, kai pulke pasireiškė kareivių išsišokimas. Tą dieną būdinčiu karininku buvo paskirtas kpt. Vac. Žadeika, o aš jo padėjėju. Iki vakarienės budėjome drauge. Vėliau kpt. Žadeika nuėjo į savo kambarį, bet ryšį su sargybos būstine palaikė telefonu. Naktis praėjo ramiai. Tik paryčiais paskambino kažkurios kuopos budėtojas, pranešdamas, kad iš kuopos be leidimo pasišalino keletas kareivių su šautuvais. Aš tuoju paskambinau kpt. Žadeikai ir pranešiau kas atsitiko. Jis pažadėjo tuoju atvykti į sargybos būstinę. Vėl skambino iš kitos kuopos ir pakartojo tą pačią žinią, kad iš kuopos pasišalino keletas vyrų su šautuvais. Kpt. Žadeika į būstinę atskubėjęs sakė, kad eidamas aikštės pakraščiu matęs kareivius, susibūrusius ties kalėjimo pastatais. Pasiūlė man pažvalgyti iš arčiau, kad sužinočiau kas ten dedasi ir kad galėtumėm pranešti pulko vadui. Perėjęs aikštę, prisiartinau prie būrio palaidų kareivių. Atrodė, kad jie į mane nekreipė jokio dėmesio. Tuomet arčiau stovinčiam grandiniui pasakiau, kad esu budintis "rundas" ir paklausiau ką jie čia daro. Tas mostelėjo ranka kalėjimo pusėn ir sako: "Jie nori atidaryti kalėjimą ir išleisti draugus". Grandiniui patariau pasakyti kareiviams kalėjimo neliesti, kadangi gali būti smarkiai nubausti. Pats nuskubėjau į sargybos būstinę, pranešti kpt. Žadeikai ką sužinojau. Prie būstinės jau laukė pulko vadas su adjutantu. Atraportavau apie įvykį. Pulko vadas pasiūlė kpt. Žadeikai ir man vykti su juo ir jo adjutantu prie kalėjimo, kur buvo susirinkę kareiviai. priėjus arčiau, pulko vadas paliepė kpt. Žadeikai kareivius išrikiuoti, o jis pasakysiąs kalbą. Kpt. Žadeika garsiai sukomandavo: "Klausyt mano komandos, stoti eilėn". Visi paklausė ir tuoju sustojo rikiuotėn. Artėjant pulko vadui, sukomandavo "Ramiai!" Pulko vadas pasisveikino: "Sveiki, vyrai!" Visi atsakė: "Sveikas, Tamsta!" Kiek atsimenu, pulko vadas kalbėjo maždaug taip: "Jūs esate garbingi kariai, Lietuvos gynėjai. Kaip drįstate klausyti Lietuvos priešų? Jie siekia griauti mus iš vidaus, kad galėtų užimti mūsų kraštą, kurį taip sunkiai, su didelėmis aukomis, iškovojom ir jūs patys buvote tų kovų dalyviai. Jūs sunkiai pažeidėt karinę drausmę. Už tokius veiksmus karo metu sunkiai baudžiama. Šį kartą nebūsime baudžiami dėl jūsų žioplumo, bet įspėju, kad daugiau to nebūtų. Šio veiksmo vadovai, žinoma, bus nubausti". Po šios kalbos pulko vadas kareiviams įsakė išsiskirstyti į kareivines.

(Bus daugiau)

Čiurlionio Ansamblis — mišrus choras, tautinių muzikos instrumentų orkestras ir tautinių šokių šokėjai. Nuotr. Foto Arts Inc., Cleveland, Ohio

ŠOKO IR DAINAVO

“Juozo Daumanto” š. kp. sesės šaulės, š. m. spalio 5 d., 1:00 val. p. p., sekmadienį, suruošė pobūvį Lietuvių Tautiniuose namuose, 3356 Glendale Pl., Los Angeles.

Kadangi tai buvo pirmas parengimas, todėl sesės šaulės buvo susirūpinusios jo pasisekimu. Joms rūpestį padidino L. Ž. S-gos - žurnalistų ruošiamas subuvimas, kuris įvyko tą pačią dieną ir beveik tuo pačiu laiku. Bet paaiškėjo, kad jų rūpesčiui nebuvo pagrindo, nes kai parapijos ir apylinkės gyventojai sužinojo apie sesių šaulių ruošiamą sekmadienio subuvimą, su skaniais užkandžiais ir bufetu, skirtu laiku prisirinko jų daugiau, negu buvo manyta ir tikėtasi.

Reikia pasakyti, kad sesės — rengėjos svečių neapvylė: maistas, įvairių rūšių, skoningai ant stalų išdėstytas, laisvai prieinamas pasiimti — su šeimininkių puikiu patarnavimu tad vaišės sklandžiai vyko. Stalai buvo papuošti gražiomis staltiesėmis ir gėlėmis.

Moterų vadovė Judita Paškauskienė, svečius pasveikinusi ir padėkusi už skaitlingą atsilankymą, pakvietė visus prie vaišių stalo. Svečiams besivaišinant, šaulių kuopos vicepirmininkas Juozas Ruokis, sesių šaulių vardu, pakvietė šaulių kuopos pirmininką Justiną Naujoką tarti žodį. Jis padėkojo sesėms šaulėms už pobūvio suruošimą; po to tarė žodį buvęs ilgametis kuopos pirmininkas Kazys Karuža, kuris padėkojo šauliams-ėms už jo lankymą, sunkiai sergant, ligoninėje ir namuose ir visiems pareiškusiems jam ir jo šeimai užuojautą, taip pat jis padėkojo Marcelei Uksienei už jam asmeniškai įteiktą pakvietimą atsilankyti į subuvimą ir palinkėjo kuopai sėkmės. Los Angeles Balfio skyriaus pirmininkas Vl. Pažiūra ir Radijo Klubo pirmininkė Danutė Kaškelienė, po tarto žodžio sesėms šaulėms ir broliams šauliams, pakvietė ir į jų organizacijų parengimus atsilankyti.

Po visų kalbų ir padėkų įvyko loterijos traukimas. Daug ką laimė aplankė, nes buvo daug fantų-laimikių ir todėl pats traukimas vyko su linksma nuotaka ir plojimais.

Moterų vadovė J. Paškauskienė padėkojo sesėms — maisto ruošėjoms, sesėms šaulėms ir viešnioms už aukotus pyragus ir maistą. Vadovė pareiškė padėką ir broliams šauliams už jų rūpestingą talkininkavimą ruošiant šį pobūvį ir padėkojo sunešusiems laimės traukimui vertingų dovanų.

Muzikinę programą atliko p. Maceniėnės ir H. Bajalio parinktų gražių melodinių plokštelių muzika. O linksimą da-

lį atliko muzikalus studentas R. Polikaitis su savo akordeonu. Pobūvio dalyviai šoko ir dainavo, akordeonui pritariant.

Taip malonioje ir linksmoje nuotakoje, sesių šaulių suruoštas subuvimas ir praėjo...

Dalį pelno sesės šaulės numato skirti spaudai ir lietuviybės palaikymui. Už muzikinės dalies pravedimą reiškiamą didelę padėką p. Maceniėnei, p. Bajaliui ir p. Polikaičiui. Visiems dalyviams taip pat didelis aciu!

Dalyvis

“Švyturio” balius

Cicero jūrų šaulių kuopa “Klaipėda” ir šiais metais surengė šaunų tradicinį “Švyturio” balių. Vakarą įvyko rugsėjo 27 d. “Vyt. Didžiojo” šaulių rinktinės salėje.

Trumpai prieš šį balių, šaulių Latožų bute įvyko kuopos valdybos pasitarimas vakaro reikalais. Čia buvo aptarta visa tai, kas liečia vakaro rengimą, pasiskirstyta darbai. Posėdžio metu buvo suabejota, ar turėsime užtenkamai svečių, nes dar neturėjome davinių apie bilietų platintojams. Bet tas abejones su-

griovė atvykusių svečių gausumas. Mes jau žinome iš praeitų renginių, kad šaulių pobūvius žmonės mielai lanko ir visada pasisekimas būna geras. Todėl ir sugrįžo 27 d. balius nesiskyrė nuo rengtųjų praeityje.

Apie 8 v. v., jau prisipildžius salei, p-kas Karolis Milkovaitis atidarė vakarą, pasveikino visus svečius ir pakvietė Ritą Dagienę pravesti vakaro programą. Ponia Rita skambindama gitara, labai gražiai padainavo šias daineles: Ruduo, Anksti rytą, Pasvarstyk antela, ir Saulėti sapnai, skambindama pianinu dar padainavo Žibuoklės ir Jūros šauksmas. Gaila, kad “galiorka” savo kalbomis trukdė ir negalėjai gerai girdėti dainos žodžių. Ponia Dagienei sesė Latožienė prisegė puikią gėlių puokštę. Po šios trumpos, bet gražios programos kuopos pirmininkas padėkojo poniai už programos atlikimą ir visiems palinkėjo gražiai praleisti vakarą ir palinkėjo gero apetito.

Šalti užkandžiai jau buvo parengti prieš renkantis svečiams. Kas buvo alkanas, galėjo šiek tiek užkąsti. Be to, apetitą sužadino veikiantis baras, kurį stropiai aptarnavo šauliai K. Lazinka ir Žibutienė. Sesės R. Latožienės rūpes-

Kanados laikraštis “The Sudbury Star” (1980.IX.17) įdėjo nuotraukas ir žinutę apie “Maironio” š. kp. 5 metų sukakties minėjimą. Nuotraukoje Birutė Stankus prisega korsazą burmistro žmonai Donnai Gordon.

Lietuvių skyrius Detroito Tarptautiniam Institute Mugės metu. Nuotr. foto korespondento Kazimiero Sragausko

čiu jau pradėjo į stalus plaukti garuojanti vakarienė. Salė sužė kalbomis ir įvairių įrankių skambėjimu. An scenos jau tvarkėsi Evaldo Knoliaus vadovaujamas orkestras ir tuoj pasklido salėje įvairių šokių melodijos. Vakaras įgavo pilną eigą ir taip tęsėsi iki vėlumos.

Apie 11 val. š. S. Bernatavičius pravedė loteriją. Daug laimingųjų išsinešė puikių suaukotų dovanų. Būtinai tenka paminėti ir darbščiuosius mūsų kuopos narius, kurie visada neša tarnybas ir tvarko vakaro eigą. Tarnyboje buvo šie kuopos nariai: J. Mikulis, J. Dekeris, J. Skama, V. Krikščiukas ir B. Baltrūnas. Vyrų, ačiū už tarnybą!

Ap. Skopas

“DLK Kęstučio” kuopos Racine, Wisc., sidabrinis jubiliejus

Rugsėjo 24 d. “DLK Kęstučio” š. kp. paminėjo savo veiklos 25 metų sukaktį. Minėjimas pradėtas 1 val. p.p., specialiomis pamaldomis šv. Kazimiero bažnyčioje, Racine, Wis. Jis laikė S-gos kapelionas kun. J. Borevičius, SJ. Jis taip pat pasakė gražų bei prasmingą pamokslą. Uniformuoti šauliai atėjo į bažnyčią

rikiuotėje. Pamaldų metu šešios šaulių vėliavos su palydomis stovėjo prieš altorių.

Po pamaldų, ten pat salėje, įvyko iškilmingas posėdis, kurį pradėjo kuopos pirm. š. P. Petrušaitis. Sugiedotas JAV himnas, kun. J. Borevičius, SJ, perskaitė invokaciją.

Toliau, kuopos pirmininkas pasveikino dalyvius, juos supažindino su kuopos veikla, pagerbė tylos minute mirusius 23 kuopos šaulius bei šaules, pakvietė apdovanotus atsiimti garbės žymenis. LŠST Žvaigždės ordinu apdovanoti — šauliai Zenonas Lukauskas ir Felicija Pliūrienė. Žvaigždės medaliu — Vytautas Janušonis, Petras Kleintas ir Lionginas Pliūra. Žymenis įteikė S-gos pirmininkas j.š. K. Milkovaitis.

Apdovanojimus sekė sveikinimai, kuriuos tvarkė š. Z. Lukauskas. Žodžiu sveikino S-gos pirm. j.š. K. Milkovaitis, “Vytauto Didžiojo” šaulių rinktinės pirm. š. Vl. Išganaitis, “Gen. T. Daukanto” jūrų šaulių kp. pirm. j.š. Ed. Vengianskas, Klaipešos jūrų š. kp. pirm. j.š. K. Milkovaitis, Racin Lietuvių Moterų klubo pirm. š. F. Pliūrienė, Kenosha-

Racine LB apilinkės vicepirm. Vytautas J. Paukštelis, Vyt. Janušonis kaip JAV LB Tarybos narys. Š. Marija Happ sveikino ir pridėjo auką — šimtinę. Garbės šaulyš Kazys Žilėnas sveikino ir paaukojo 25 dol.

Š. St. Jokubaitis sveikino telefonu iš Toronto. “Simo Kudirkos” š. kp. pirm. Kęstutis Miklas, “J. Daumanto” š. kp. pirm. Justinas Naujokas ir Racine ALTos skyriaus pirm. V. Kažemėkaitis sveikino raštu. S-gos garbės pirmininko š. prof. dr. Vaidievučio A. Mantauto, “Mindaugo” š. kp. pirm. Aug. Mylės ir “Vilniaus” š. rinktinės pirm. J. Šiaučiuolio sveikinimai raštu pavėlavo ir bus perskaityti per sekantį kuopos susirinkimą.

Meninę programą pažadėjęs atlikti, “V.D.” š. rinktinės vokalinis trio atvykti negalėjo, tai programoje pasirodė Racine Lietuvių Moterų kvartetas, vadovaujamas muziko J. Grimsio. Jame dainuoja — Ona Kažemėkaitienė, Bronė Nekrošienė, Stasė Petrušaitienė ir Juzė Pivoriūnienė. Jos padainavo pora dainų ir šaulių maršą. Dainavimu publika buvo patenkinta. Dainoms akomponavo Ramona Mailliet, pranešinėjo š. Rima Kažemėkaitytė.

Programą sekė pietūs. Maldą prieš valgį sukalbėjo kun. klebonas J. Kupris, MIC.

Į minėjimą atvyko gražus būrys uniformuotų šaulių, kas patį minėjimą labai praturtino. "V.D." š. rinktinės svečiai užpildė 45 vietų autobusą. Daug svečių iš Čikagos šaulių dalinių atvyko paskirais automobiliais.

Minėjimas jau praeitėje, bet jis ilgai bus prisimenamas kęstutiečių, kaip darnaus ir ryžtingo darbo vaisius, praskaidrinęs kasdieninį gyvenimą nedidelėje lietuvių kolonijoje. Kad toks kuklus, bet sėkmingas parengimas gerai pavyko, tenka dėkoti S-gos kapelionui už pamaldas, S-gos pirmininkui, "V.D." š. rinktinės pirmininkui bei šaulių kuopų pirmininkams iš Čikagos už gausų dalyvavimą šventėje, vietiniams svečiams, sesėms ir broliams kęstutiečiams, kurie dirbdami kartu su valdyba, daug prisidėjo prie pasisekimo.

Ypatinga padėka priklauso sesėms šaulėms — F. Pliūrienei, Idai Tamulėnienei, St. Petrušaitienei bei kitoms, už skanaus maisto paruošimą.

Jurgis Milas

Knyga apie bolševikų nužudytus šaulius

Lietuvos Šaulių Sąjunga Tremtyje nutarė išleisti knygą, kur būtų aprašyti bolševikų nukankinti lietuviai šauliai. Reikalinga visuomenės, giminių ir pažįstamų talka. Prašoma nužudytų giminės, pažįstami ir visi lietuviai surašyti kas ką žino apie nukankintus ar nužudytus šaulius, jei turi kas, pridėti nuotraukas ir žinias pasiųsti kun. J. Prunskiui, kuris imasi tą knygą paruošti. Visą siųsti adresu: kun. J. Prunskis, 2620 West 63rd Str., Chicago, IL 60629.

Šaulių organizacija, įsteigta tėvynėje, turėjo tikslą auklėti eilinius piliečius karinėje dvasioje, kaip pagalbinę kariuomenę. Šaulių padaliniai buvo ne tik miestuose, bet miesteliuose, bažnytkai-

miuose, o kai kuriose vietose ir didesniuose kaimuose. Šaulių organizacijos nariais buvo miestų ir kaimų jaunimas. Okupavę Lietuvą Maskvos komunistai, atsivežė sąrašus šaulių vadovybės, kurie pirmieji buvo sunaikinti. Vėliau, lietuviai komunistai sudarinėjo ir eilinių šaulių sąrašus, vykdė jų persekiojimą ir labai daug jų kaip nepatikimą ir neperauklėjamą komunizmui elementą, sunaikino.

Maskvos genocido buvo paliesti visi Lietuvos gyventojų sluoksniai. Šauliai, kaip didžiausia nariais organizacija, genocido buvo paliesta gana stipriai ir bus sudėjusi ant Lietuvos laisvės aukuro pirmaujančio dydžio aukas. Lietuvos Šaulių Sąjunga Tremtyje ir sumanė surinkti apie nužudytus, nukankintus ir Sibire lėta mirtimi likviduotus šaulius žinias ir paruošus knygą, palikti ją ateinančioms kar-

toms. Manau, kad rasis vietos knygoje ir apie nukankintus lietuvius, nors jie ir nebuvo nužudyti kaip šauliai.

LŠST spaudos informacijos tarnyba kreipiasi į šaulių padalinius, į visus geros valios lietuvius, ypač į nužudytų šaulių gimines, artimuosius padėti surinkti žinias ruošiamai knygai.

LŠST Spaudos-Informacijos Tarnyba

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Algirdo Budreco "Prie Tėvynės Aukuro". Tai patriotinių ir proginių eilėraščių rinkinys. Knygelė gražiai išleista.

PATIKSLINIMAS

1980 rugpjūčio-rugsėjo "Kario" numeryje 318 psl. Rašant apie knygelę "Nuosmukio Apraiškos" įvyko klaida. Turi būti — knygelę išleido Algirdas Budrecas. Recenzija redaktorės.

LIETUVOS KARIUOMENĖS ATKŪRIMO MINĖJIMAS BROOKLYNE

įvyks lapkričio 23 d., sekmadienį:

Apreiškimo parap. bažnyčioje iškilmingos pamaldos — 11 val.; Tuoj po pamaltų, 12 val., minėjimas parapijos salėje.

Žodį tars visuomenininkas Balys Raugas. Meninėje dalyje — solistė Angelė Kiaušaitė. Po minėjimo — vaišės.

Rengia: Ramovėnai, Kūr.-Savanoriai, Birutietės ir Šauliai.

Atsargos leitenantui, šauliui

A.A. JONUI KAVALIAUSKUI

mirus, jo žmonai Teresei, sūnums Jonui ir Arvydui su šeimomis ir brolienei, Šaulių Sąjungos garbės narei Kunigundai Kodatienei su vyru, reiškiamame nuoširdžią užuojautą

*"Aušros" šaulių kp. valdyba
ir šauliai, Miami, Fla.*

— Kai amerikiečiams nepavyko mėginimas išgelbėti Irane laikomus įkaitus, spaudoje pasipylė kritiškų pasisakymų, ieškant nesėkmės kaltininkų. Tai politinė pusė, kur dažnai panašūs įvykiai traktuojami tarytum sporto rungtynės, kuriose pralaimėjusi pusė, ieško pralaimėjimo kaltininkų, keičia žaidėjus, šalina vadovus. Kario požiūriu atrodo kitaip: nežiūrint, kad nesėkmės kaltininkas surastas, planuotas bandymas išlaisvinti įkaitus nepavyko, tolygiai kaip ir kautynėse — karys atiduoda didžiausias žmogiškas pastangas, kad atliktų jam skirtą uždavinį, įskaitant jo paties gyvybę. Veiksmų sėkmė ar nesėkmė — įvykęs faktas, jo aplinkybės, tačiau, yra nagrinėtinos, kaip pavyzdys.

II Pas. karo metu, panašūs anglų veiksmai buvo vos 25% pasėkmingi, legendariniam vokiečių Otto Skorzeny panašūs veiksmai pavykdavo vienas iš dešimties. Panašiai sekėsi prancūzams Alžyre, Vietname; save išgarsinusiems žydams panašūs veiksmai toli gražu nebuvo tokie sėkmingi Lebanone, Syrijoje, Egipte (jei prisiminsim 1973 m. bandymą pereiti Sueso kanalą), nesėkmingi teroristiniai veiksmai Europoje (nužudyti klaidingi asmenys) ir t.t. Nei vienu atveju nebuvo užmirštos galimybės nuostolių žmonėms, naudojant karines — ginkluotas priemones. Nesėkmės buvo priimtos kaip veiksmo eigoje atsiradusių nenumatytų aplinkybių — įvykių įtaka, ką Clausevitz'as vadina "karinis rūkas", amerikiečiai dažnai vadina "bad luck" — nesėkme. II Pas. karo meto dramatiški pavyzdžiai: Dieppe, Arnheim, Dunkerque, Bulge, vėliau Korėjoje, Vietname.

Kautynių veiksmuose 100% pasisekimo nelauktina, kautynės laimimos toje pusėje, kuri padarydavo mažiau klaidų. Statistikos duomenimis, vėlesniais laikais sudėtinguose kautynių veiksmuose niekur nebuvo išvengta klaidų (atsiradęs pokas "generolas klaida"). Bet kokiuose kautynių veiksmuose viena klaida gali sugriauti visą planą, ypatingai mažų da-

linių veiksmuose, todėl ir neįmanoma istorinius pavyzdžius pakartoti vėlesniam kautynių lauke dėl eilės netikėtumų ir skirtingų aplinkybių įtakos. Apmokymas ir pasiruošimas yra reikalinga būtinybė, bet to neužtenka pasėkmingiems veiksmams kautynėse, nes čia išskyla vadas ir kovotojas — žmogus, su visomis įgimtomis savybėmis, kurios pratybose, manevruose ar smėlio dėžėje neišryškėja; kas išmokstama pratybose, dažniausiai iki kautynių veiksmų, dėl ilgo laiko tarpo, užmirštama, ypatingai skirtingų aplinkybių įtakoje. Vienas tačiau, neužmirštinas reikalavimas — aplinkybėms pasikeitus, uždavinio ribose, atitinkamai veikti.

Visais laikais, beveik visi karo meno žinovai ir mastytojai, klaidas kautynėse pripažino kaip būtinybę. Atsižvelgiant į tai, kaip būtinybė, yra privaloma netikėtumas ir pasirengti, juos numatyti; nesėkmės atveju turėti numatytą planą tolesniam uždavinio vykdymui, arba neatidėliojant sudaryti naują planą ir jį vykdyti, nevengiant rizikos. Nesėkmei reikia pasiruošti tolygiai kaip ir laimėjimui; toks pasiruošimas liečia tolygiai kovotojus kaip ir vadus. Stambesnių dalinių veiksmuose labiau išryškėja vado vaidmuo, kuris nesėkmės atveju sugeba dalinius išvesti iš keblios padėties ir nauju sprendimu vadovauti tolimesniems veiksmams. Tokiu pavyzdžiu gali būti, 1944 m. kovose, Rytų fronto pietinio sektoriaus vadas gen. feldmaršalas E. von Manšteinas (plačiau žiūr. v. Manstein, Verlorene Siege, Atheneum Verlag, Bonn, 1958).

(Pagal A. Scott, "The Lessons of the Iranian Raid". Armed Forces Journal, June, 1980)

— Amerikiečiai gamina ir netolimoje ateityje numato įvesti ginklavimą naujus lengvo tipo tankus, padidinto greičio ir ginkluotas didelio galingumo pabūklais (75 ir 90 mm), kurie bus tinkami kauti sunkius tankus, žemės įtvirtinimus ir gyvus taikinius. Tikslas lengvą

ir paslankų ginklą pritaikyti jūdrūs gyvybos kautynių reikalavimams. Pėstininkų tiesioginės paramos šarvuočiai ant keturių ratų, be lengvų automatinų ginklų turi dar ir stambaus kalibro pusiau automatinį pabūklą, tinkamą kauti šarvuočius ir tankus iš šono ar iš užpakalio. Specialios paskirties ir desantiniam daliniams skiriamas keturiais ratais mažas šarvuotis, ginkluotas stambesnio kalibro kulkosvaidžiu. Pastarieji du šarvuočiai pritaikyti kilnoti lėktuvais ir helikopteriais, kartu su daliniais.

— Sekančių metų bėgyje kanadiečiai planuoja turimus CF-5, CF-101 ir CF-104 senus karinius lėktuvus pakeisti naujais, amerikiečių gamybos F-18 naikintuvais, kurie ginkluoti "Sparrow" raketomis ir automatiniais pabūklais. F-18 planai gamybai buvo paruošti 1973 metais.

— Šiuometiniai anglų "Shakelton" AEV tolimos žvalgybos ir ankstyvo įspėjimo strateginiai lėktuvai bus pakeičiami taip pat britų gamybos naujais "Nimrod", aprūpintais paskutinėm technologinėm — elektroninėm sekimo — įspėjimo priemonėm.

— Amerikiečių Pratt & Whitney firma gamina naujus pagerintus didelio galingumo sprausminius variklius, kuriuos panaudos pakeitimui senų F-4 naikintuvų variklių, atliekant mažus lėktuvo konstrukcijos pakeitimus, tokiu būdu lėktuvų amžius bus padvigubintas.

— Miestų ir apgyventų vietų kautynėms, taip pat lauko įtvirtinimams ginti, amerikiečiai pagamino pėstininkams raketinę granatą, pritaikytą laidyti M-16 šautuvu (artimose kautynėse). Raketinė granata atspalaidavus nuo šautuvui pridėto specialaus laikiklio, skrenda savo jėga apie 200 metrų, beveik lėkšta trajektorija, sukdamosi aplink savo (raketos stūmimo ašį). Granata sveria apie 6 svarus -2,75 kg.; pusę svorio sudaro kiautas, raketos varomoji kieto kuro medžiaga ir antrą pusę — didelio galingumo sprogstamoji medžiaga su smūgio sprogikliu. Skrendanti raketa sunkiai pastebima, nes palieka labai mažą sudegusio kuro pėdsaką ir mažas skridimo garsas. Raketinės granatos laidymui nereikia specialios pozicijos.

— Amerikiečių naikintuvus F-16, papildęs ore kuro iš KC-136 tankerio — lėktuvo, be nusileidimo gali nuskristi 4500 mylių — 7200 km per dešimtį valandų. Tokiu būdu, esant reikalui F-16 trumpu laiku iš JAV gali pasiekti NATO valstybes Europoje. F-16 kautynių veikimo radiusas apie 550 mylių — 880 km.

— Elektroninės priemonės amerikiečių gyvenime tiek išsiplėtė, kad pagrindi-

nėms elektroninėms dalims trūksta kai kurių žaliavų, šiuo atveju — silikono, kurio elektroninių įrengimų gamykloms pristatoma 40% reikalingo kiekio. Tas ypatingai neigiamai atsiliepia į ginklavimą, kur elektroninės priemonės įvedamos plačiu mastu, keičiant — moderninant ginklus. Reikia pastebėti, kad, bendrai, turimų technologinių priemonių gerinimas ir keitimas naujomis vyksta nuolatos: nauji išradimai padidina priemonių veikimo galimybes, mažina jų fizinį dydį, prastina aptarnavimą, pakeičia gyvąją jėgą, pigiau kainuoja ir t.t. Senos priemonės, kaip atgyvenusios, išimamos iš apyvartos, todėl ir jų dalių negalima panaudoti naujiems įrengimams.

Lygiagrečiai medžiagų trūkumui, stokoja ir techniško personalo bei inžinierių; "Signetics Co." viceprezidentas yra pareiškęs: "... jei visi 1980 metų laidos inžinieriai būtų elektronikos specialistai ir būtų įjungti į elektronikos išradimus ir gamybą, tai šiuometiniai personalo trūkumai būtų galima laikinai patenkinti. Reikia, tačiau neužmiršti, kad mokyklos diplomo neužtenka — praktika ir asmeniškos savybės yra sėkmingo darbo pagrindas."

Ginklavimui gaminamos priemonės labai brangiai kainuoja; jos daugiausiai yra specialios paskirties, riboto kiekio (taikos metu), priemonės "negamina" produktų, kurie būtų kasdieniniam gyvenimui naudojami, kitaip tariant — neduoda pelno, nepadengia gamybos išlaidų. Yra mažai firmų, kurios jau turi priemones ir personalą ir gali gaminti naujus tech-

nologinius įrengimus, be žymaus gamybos mašinų pakeitimų (tas brangiai kainuoja). Tai General Electric, Huyes Aircraft, Rockwell, IBM, Westinghouse, Texas Instrument, Honeywell ir dar keletas, viso apie 30, kurios konkurso būdu išpildo užsakymus, reikalaujamu laiku.

Iš pavyzdžių paminėtinas laserio žyroskops, kuris 1980 metais pritaikytas komerciniams lėktuvams. Šį įrengimą su kitais elektroniniais įrengimais pritaikė ir kautynių lėktuvams, pagerinimui navigacijos, lėktuvų valdymo, sekimo ir kt. To išdavoje vietoje dviejų asmenų, lėktuve paliktas tik vienas — lakūnas, kuriam visus priedinius veiksmus atlieka elektroniniai įrengimai. Mažinamas lėktuvo apkrovimas, to sąskaiton didinamas jo veiksmingumas, prastinamas aptarnavimas, nes priemonės atlieka visas reikalingas pataisas, patiekia apskaičiuotas informacijas, valdo lėktuvą, siunčia ir priima ryšio žinias, nustato lėktuvo skridimo vietą ir padėti, įneša atmosferines pataisas ir kt. Nauji elektroniniai įrengimai sumažina turėtų įrengimų vietą ir svorį 40%, trečdalis kainos ir padidina bent penkis kartus veiksmingumą. Kovos lėktuvams žymiai palengvina kautynių uždavinių vykdymą.

Kitas pavyzdys tai naujas T-1148 teleprinteris, dydžiu ir svoriu prilygsta rašomai mašinėlei, kuris pakeičia nuo 1960 metų naudojamus šešių pėdų aukščio "milžinus", sveriančius šimtus kilogramų. T-1148 perduoda ir priima 120 ženklų per sekundę ir turi 16,000 ženklų "atminties" sandėlį, automatiškai daro

vertimus iš svetimų kalbų į anglų ir atvirkščiai, priima ir perduoda korespondenciją, žodinius pranešimus — pasikalbėjimus tiesioginiai ir užrekorduotus (radijo arba tele-kabelio pagalba), esant reikalui viską užrašo automatiškai popierėje. T-1148 žymiai sumažina štabų darbą ir personalą, padidina veiksmingumą.

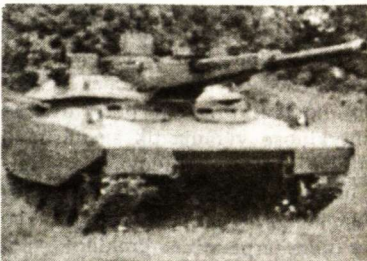
— Žydai pagamino naują "Picket", didelio galingumo ir tikslumo, prieštankinę raketą pėstininkams, laidomą iš vamzdžių, sveria 6 kg., 76 cm. ilgio. Raketa valdoma žyroskopu, padedant elektroniniams įrengimams. Taikytojui reikia tik nukreipti raketą bendra kryptimi ir iššauti; visas reikalingas pataisas skridimui link taikinio ir suradimą taikinio raketa atlieka pati. Raketa skrenda greičiau už garsą.

— 1980 m. brazilai įvedė ginklavimą naują lengvą X1A2 tanką; veikimo spindulys 600 km, trijų kovotojų įgula, ginkluotas 90 mm pabūklų ir 7,62 mm kulkosvaidžiu. Įvedė taip pat XLF40 trijų X40 raketų laidytoją — hidrauline platforma, vežiojamą vikšrinio vilkiku. X40 taktinės raketos tolinėja apie 60 km.

Iš viršaus žemyn:

Amerikiečių lengvas tankas

Pėstininkų tiesioginės paramos šarvuotis
 Specialios paskirties šarvuotis

STRATEGIJA

B. B.

Amerikiečių apibendrinimu, strategija tai yra būdas tikslingai statyti klausimus (B.M. Simpson — Theory of Strategy). Pavyzdžiui, nėra prasmės statyti klausimą kaip kautynių junginys veiks taktiniai, jei yra neatsakyti klausimai, kokiose aplinkybėse minėtam junginiui teks veikti ir koks pagrindinis jo uždavinys. Strategijos teorija turi tikslą patiekti sistematinę elementų analizę ir jų eilės nustatymą pagal svarbą, pritaikant jiems veiksmų pobūdį. Analizė, grindžiama teoretiniais samprotavimais, privalo būti tiksliai, neįtraukiant nuotaikų ar proteguojamų minčių; turi būti racionali, logiška, praktiška (vedanti prie praktiškų, naudingų išdavų), filosofiniai pagrįsta; svarbiausiai — griežta pagrinduose, ypatingai idėjų dėstyme — perdavime kitoms valstybėms visose srityse, ypatingai politinėje, ekonominėje, karinėje ir kit. Strategijos teorija turi nubrėžti tų santykių sistemas, formas, tikslus. Reikia pastebėti, kad tarptautiniuose santykiuose nėra autoriteto, kaip pavyzdžiui valstybėje, kur piliečių santykiavimą reguliuoja įstatymai policijos vykdomoje priežiūroje. Tarptautiniuose santykiuose vyrauja tik susitarimai, todėl ir karai būna priemonės išspręsti susitarimais nepasiektų tikslų, nes nėra jėga pagrįstų tarptautinių teismų (nėra tarptautinės ginkluotos policijos). Tai skamba panašiai, kaip ir natūralinės gamtos sąlygos, kur vyksta kova už būvį, su tokiu skirtumu, kad tarptautinėje plotmėje, per apspręstą strategiją, pasireiškia santykiai tarp valstybių.

Valstybių strateginė uždavinių analizė bazuojasi to krašto charakteriu. Pirminiu elementu yra politiniai siekliai, kuriuos nustato vyriausybė. Seka pagrindinė strategija, kuri derina visus krašto išteklius ir krašto pajėgumo laipsnį — industriją, gyvąją jėgą, žemės ūkį, natūralinius išteklius, prekybą ir kit., nustato eilę strateginių jėgų panaudojimo (pav. USA II Pas. karo metu nustatė pirmiau nugalėt Vokietiją, o po to Japoniją). Paskutiniai du elementai — karinė strategija ir tak-

tika, tampriai tarp savęs rišasi ir vykdomi profesionalų karių.

Strategiją dar būtų galima apibūdinti, kaip apjungimą jėgų ir priemonių ir jų kontrolė — vykdymas, nukreipiant į tam tikras vietas — plotus ir aplinkybes, kad atsiekus nustatytą tikslą. Visuomoje tai išplaukia iš analizės — ką valdyti, valdymo charakteris, kokiam laipsnyje, kada prasideda, kokiam laipsnyje, kiek laiko tęsis tam tikroje stadijoje. Valdymas ir jo kontrolė turi būti intensyvus ir beatodairinis.

Būdai — priemonės, pagal kuriuos valdoma, yra taktika. Karine prasme, tai yra tiesioginis panaudojimas ginklų ir gyvosios jėgos, tikslu paimti į savo rankas — valdyti galimybes, kad atsiektus iš anksto strategijos nustatytus siekius — tikslus. Tam tikrose aplinkybėse ir sąlygose, strateginiai tikslai gali būti siekiami panaudojant ekonomines, politines ar socialines priemones, derinant su karinėm, nes jos taip pat yra tiesioginės, siekiančios paimti kontrolę — valdymą į savo rankas, todėl ir taktika grįstina praktišku išskaičiavimu, atsižvelgiant į galimybių ribas ir politinį nusistatymą (pavydžiui panaudojimas dujų ar biologinių ginklų gali būti greita ir praktiška priemonė atsiekti tikslą, tačiau krašto politinis nusistatymas, vieša nuomonė, kurie nors tarptautiniai įsipareigojimai, gali anų priemonių panaudojimą sukliudyti).

Sudarymui strateginės idėjos nepakanka analizės klausimų, susijusių su pasirinkimu taktikos; privaloma numatyti galimus netikėtumus, skirtingas sąlygas, naujus pasireiškimus ir juos įvertinti (1950 metais šiaurės korėjiečiai, puolę pietinę Korėjos dalį nepramatė, kad amerikiečiai gėgės įsivelti į karą). Daleidimai turi būti prasmingi ir pagrįsti faktais (nujautimas nepriimtinas), nuolat turi būti peržiūrimi, taisomi ir papildomi. Strateginis tikslas turi būti nagrinėjamas nuolat jungiant elementus pagrindiniam uždaviniui nenukrypstant į antrinius — pagalbinus uždavinius. Atsiradus aplinkybėm, reikalaujančiom keisti pagrindinę idėją, keičiama taktika pagal reikalavimus.

Strateginiai tikslai skirstomi į pirminius ir sekančius, kurie nuolatos

peržvelgiami ir pernagrinėjami, atsižvelgiant į vyksmo ar laiko aplinkybes. Nerūpestingas atsinešimas į analizę, gali atnešti skaudžias pasekmes. A. Beufre veikale, "Strategy of Action", sako, kad strateginė idėja išvystoma akivaizdoje kurių nors pasipriešinimų ar sunkumų. Žiūrint kaip priešininkas reaguos ar gali reaguoti, tokia kryptimi ir bus vystoma reali strateginė idėja, vykdam eilę veiksmų ir priešveiksmių.

Suglaustai, amerikiečių pažiūros į strategiją atrodytų sekančiai. Strategija yra politinis įrankis, kai pasirenkama karinė jėga. Nustatytų uždavinių — idėjos vykdymui privaloma glaudus bendradarbiavimas tarp civilinės ir karinės vadovybės. Politiniai uždaviniai įjungti didžiojon strategijon nuo karinių turi būti atskirti. Strategija privalo sudaryti taktikai sąlygas — aplinkybes, kad atsiektų pagrindinį tikslą, todėl strategija ir taktika yra neišskiriamos. Strategijos teorija nesiriboja planavimu ir vykdymu vien karinių operacijų — ji apima politines, ekonomines ir socialines sritis. Strateginiai veiksmai bazuojasi politine analize, kuri grindžiama ne vien savais reikalavimais, bet ir aplinkybėmis, kurios turės įtakos teigiama prasme ir kuriuos kliudys — priešinsis. Karinių jėgų panaudojime numatoma ką jėgos turės atlikti ir koki galimi priešišo priešveiksmai tuo atveju. Su šiomis aplinkybėmis turi būti supažindinami politiniai veiksniai, kad būtų numatytos reakcinės priemonės, jos atitinkamai panaudotos numatytiems priešišo veiksmams, karui prasidėjus.

Karinės priemonės yra vienintelė fizinė jėga tarptautiniuose santykiuose ir jos panaudojimas priklauso nuo aplinkybių ir vietos, bazuojant racionalių strategijos teorijos pritaikymą. Ne visos priemonės tinkamos bet kokiose aplinkybėse. Strategijos uždavinys yra nustatyti atitinkamam atvejui politinius, ekonominius ir karinius tikslus tam tikroje vietoje, perimant kontrolę — valdymą.

Darantys strateginius sprendimus privalo žinoti strategijos teoriją, taip kaip lėktuvų konstruktorius aerodinamikos dėsnius. □

Ats. kpt. Majaus kontroversija

Paskutiniu metu mūsų spaudoje vėl iškilo klausimas, ar ats. kpt. Antanas Majus dalyvavo Tauragės sukilime ar ne. Kaip žinoma, po 1926 m. gruodžio 17 perversmo, kurio metu buvo priverstas atsistatydinti tuometinis, demokratinis būdu išrinktas, nepriklausomos Lietuvos prezidentas dr. Kazys Grinius ir nauju prezidentu išrinktas Antanas Smetona, buvo bandymų vėl grąžinti demokratinę tvarką ir kairiųjų partijų valdymą Lietuvoje. Vienas tokių bandymų ir įvyko Tauragėje 1927 m. rugsėjo 27 d., į kurį teisėtai ar neteisėtai buvo įveltas ir Tauragės apylinkė gyvenęs ats. kpt. Majus.

Majaus sukilime dalyvavimą klausimą pirmas palietė Stepas Jakubickas Lietuvos atgimimo sąjūdžio išleistoje knygoje „Kas yra Lietuvos Atgimimo Sąjūdis“. Lietuvos Kariuomenės teisme ilgesnį laiką tarnavęs ats. gen. Vladas Mieželis, atsiliepdamas į šios knygos tvirtinimus, 1979 m. gruodžio 13 d. „Dirvoj“ paminėjo, kad pagal netiesioginius liudijimus ats. kpt. Majus į sukilimo dalyvius pateko tik per nesuspėjusią ir nei sukilimo rengime, nei pačiame sukilime nedalyvavo. Panašiai pasisako ir Lietuvos Enciklopedija, pažymėdama, kad ats. kpt. Majus buvo suėjęs į sąlytį su sukilėliais, bet sukilime nedalyvavo.

Nesutikdamas su gen. Mieželio teigimais, Stepas Jakubickas „Laisvosios Lietuvos“ 1980 m. rugsėjo 18 ir spalio 2 d. laidose vėl šį klausimą aiškina pagal jo turimas žinias taip: esą Kanadoje gyvenantis nepriklausomos Lietuvos saugumo policijos vyr. valdininkas (pavardė neskelbiama) savo laiške Jakubickui tvirtina, kad Majus Tauragės pučą organizavęs kartu su kitais. Šis valdininkas buvęs pasiūstas į Tauragę sekti, aiškinti ir suimti visus tame brudesyje dalyvavusius asmenis. Bet daliai to sąmyšio dalyvių, jų tarpe ir Majui, pavyko pasislėpti ir pabėgti. Kpt. Majus Saugumo d-to buvo laikomas vienu svarbesniųjų sukilimo dalyvių ir, nors ir buvo žinoma, kad jis yra pabėgęs į užsienį, tačiau jo paieškojimo d-tas nebuvo atšaukęs.

Jakubicko teigimą patvirtina ir 1973 m. sausio 18 d. laidoj Kanadoj leidžiamis „Tėviškės Žiburiai“, rašydami apie jo mirtį.

Be to, Jakubicko nuomonę patvirtina ir okupuotoj Lietuvoj leidžiamas žurnalas „Švyturys“, 1974 m. 12, 13 ir 14 nr., rašydamas apie Jeronimo Plečkaičio avantiūrą. „Švyturys“ savo teigimus remia, centriniame Lietuvos archyve Vilniuje esančiame, nepriklausomos Lietuvos tuometinio politinės policijos viršininko Jono

Budrio — Polovinskio Tauragės sukilimo aprašymu. Čia minima, kad kpt. Majus tuoj po 1926 m. gruodžio 17 d. perversmo dalyvavo valstiečių liaudininkų atstovo Seime dr. Juozo Pajaujo ruoš-tame sukilime ir dėlto buvęs ištremtas į Tauragės apskritį. Nepavykus šiam sukilimui, jį iš naujo ėmė ruošti buv. seimo socialdemokratų partijos atstovai — Jeronimas Plečkaitis, Povilas Mikulskis ir kt. Sukilėlių grupės buvo organizuojamos Tauragės, Alytaus, Kėdainių ir Raseinių apskrityse. Esą tuometinis Tauragės m. burmistras Jonas Bildešas užmezgęs santykius ir su ištrėmimu esančiu ats. kpt. Majum. Sukilimas įvykęs Tauragėje, kur sukilėliai puolę komendantūrą, policijos nuovadą ir šaulių būstinę. Sukilėliam pavyko išjungti telefono ir telegrafo susisiekimą, paleisti iš arešto namų kalinius ir pagrobtį iš Lietuvos Banko skryniaus 200,000 litų ir 3,000 dol. O apie pietus mieste buvęs iškabintas Tauragės karo komendanto įsakymas gyventojams ramiai eiti savo pareigas. Šį įsakymą pasirašė kpt. Majus.

Sukilimui nepavykus, ats. kpt. Majus pabėgo į Lenkiją, buvo bandytas įvelti į Lenkijos planus, prisidengus plečkaitininkais, užpulti ir likviduoti Lietuvą, bet iš ten pabėgo į Vokietiją ir vėliau emigravo į Braziliją.

Pirmasis žuvis Lietuvos karo lakūnas Juozas Kumpis

1980 m. spalio 24 „Darbininkas“, minėdamas pirmojo žuvusio Lietuvos nepriklausomybės karuose karo lakūno Juozo Kumpio 60 m. žuvimo sukaktuves, išspausdino Lietuvos kariuomenės atsargos kapitono Petro Jurgėlos straipsnį apie šį narsų lakūną.

Juozas Kumpis buvo gimęs 1901 m. 10 vaikų siuvėjo šeimoje. Prasidėjęs I Pasauliniam karui 1914 m. visa Kumpių šeima pėsčiom patraukė į Rusijos gilumą ir atsidūrė Voronežo mieste, kur būsiamasis lakūnas lankė ten įsikūrusią lietuvių M. Yčo gimnaziją. Lankydamas gimnaziją Juozas Kumpis priklausė ateitininkų ir skautų organizacijoms.

Pasibaigus karui, 1918 m. Kumpių šeima grįžo į Lietuvą, į Šiaulius, kur Juozas tęsė savo mokslą toliau. 1919 m. rusam bolševikam užėmus Šiaulius ir didesnę Lietuvos dalį, Juozas Kumpis metė mokyklą, slapta išvyko į Kauną ir savanoriu įstojo į organizuojamą Lietuvos kariuomenę. 1919 m. kovo 12 įsteigus Karo aviacijos mokyklą, Kumpis buvo perkeltas į ją ir lapkričio mėn., kartu su kitais šios mokyklos mokiniais, buvo pasiūstas į Karo Mokyklą, kurią tą pat metų gruodžio 16 sėkmingai baigė ir buvo pakeltas į leitenanto laipsnį.

Besikuriančiai Lietuvos karo aviacijai tuo metu trūko savų lakūnų ir lėktuvų, tik sumušus ir iš Lietuvos išvijus bermontininkus, Lietuvai karo grobiu atiteko ir nemažai įvairaus aviacijos turto, kuris buvo naudojamas paruošti skridimui tinkamus lėktuvus. 1920 m. mūsų karo aviacija jau galėjo dalyvauti kovose su lenkais. Tų metų spalio 4 ltn. Juozas Kumpis buvo paskirtas kovos lėktuvų grupės vadu ir dalyvavo karo veiksmuose prieš lenkus ties Varėna. Tuo metu bombos iš lėktuvų buvo mėtomos tik žemai skrendant, nes taikymo įtaisų dar nebuvo. Puldamas Varėną, ltn. Kumpis buvo peršautas į galvą, bet spėjo laimingai lėktuvą nusodinti lenkų pusėj, kur jis spalio 10 ir mirė Marcinkonyse. Lenkai jo kūną grąžino, ir jis buvo palaidotas Šiauliuose.

Su juo skridęs žvalgu ltn. Prancevičius už parodytą narsumą ir lenkams didelį nuostolių padarymą buvo Lietuvos vyriausybės apdovanoti Vyčio Kryžiais.

Ltn. Juozas Kumpis ir ltn. Prancevičius už parodytą narsumą ir lenkams didelį nuostolių padarymą buvo Lietuvos vyriausybės apdovanoti Vyčio Kryžiais.

Ltn. Kumpis žuvo turėdamas vos 19 m.

LIETUVIAI KARIAI! laisvajame Pasaulyje

Lietuvių karių judėjimas Amerikos kariuomenėje labai sumažėjo, kai kurie dar vis įstoja savanoriais, nes šaukimo nėra. Įstojusieji yra nežinomi, nes greičiausia jiems nebeįdomu, kad kas savųjų tarpe žinotų. Jie čia gimę ir augę, laiko save tikrais amerikiečiais. Tačiau prašome, jei kas tarnaujate JAV, ar kitų kraštų kariuomenėse, būkit geri, parašykite "Kariui", ar kitoj spaudoj, apie savo gyvenimą. Mums seniems veteranams labai miela būtų žinoti, kaip ir kas dedasi tų kraštų kariuomenėse. Lauksime.

Vincas Jakubauskas, buvęs 9 "LDK Vytenio" pulko karys ir tarnavęs Britanijos pionierių korpe, mirė bal. 6 d., Bellshill, Škotijoje. Visą laiką priklausė Britų legiono Bethnal Green skyrui ir buvo apdovanotas 4 karo ordinais.

Gen Stasys Raštikis, gyv. Kalifornijoje, nenustoją energijos rašyti, manoma, dar išleis savo 4-tą tomą atsiminimų. Linkime sėkmės.

Antanas Bill Miller-Miliauskas, JAV kariuomenės pulkininkas, buvęs II Pas. karo veteranas, mirė birž. 2 d. Baltimorėje.

Vladas Bajalis, Lietuvos kariuomenės kūrėjas-savanoris mirė birž. 20 Los Angeles, sulaukęs 81 m. Buvo veiklus visuomenininkas.

Jonas Paukštis, gyv. Brighton Parke, Čikagoj, atidarė 62 Amerikos legiono konvenciją ir kandidatavo į Illinois seimelį. Jis yra veiklus Dariaus ir Girėno Poste, buvęs ilgai jo vadu.

Kazys Merkis, Lietuvos kariuomenės kūrėjas-savanoris, mirė So. Bostone rugp. 21 d. Velionis buvo žymus šachmatininkas ir šios srities bendradarbis liet. spaudoje. Sulaukė 75 m. amžiaus.

Karininkas Pranas Steponauskas mirė Vilniuje, sulaukęs 82 m. amžiaus. Jis kartu su Steponu Dariumi buvo Karo Mokykloje, IV laidoje.

Vincas Pužas, vokiečių okupacijos metu tarnavęs Vietinėje Rinktinėje, mirė vas. 17 d., Canberroje, Australijoje.

Inž. Kazimiero Moteikaičio mirties metinių proga, buvo atnašaujamos mišios Tėvų Jėzuitų koplyčioj, Čikagoje.

Muzikas Povilas Matiukas ir Manigirdas Motekaitis grojo savo kūrinius. Daug artimųjų ir Lietuvos karių dalyvavo metinėse.

Karo Aviacijos plk. ltn. Darius Bakūnas parašė straipsnį į karininkų žurnalą "The Officer" apie jo šeimos pabėgimą iš Lietuvos ir įsikūrimą Amerikoje. Gerai, kad gerb. Bakūnas rašo ir seka savo tėvelio pėdomis. Rašykite daugiau, nes kiekvienas žodis, kuris kalba apie Lietuvą yra svarbus, jos nelaimės ir kančios kelyje, kovojant už žmogaus teises ir laisvę.

Generolas Stasys Pundzevičius, buvęs Lietuvos kariuomenės pirmos divizijos vadas, 1939-1940 kariuomenės štabo viršininkas, paskutiniaisiais metais gyvenęs Great Necke, N.Y., miręs spalio 20 d. Palaidotas St. Charles kapinėse, Long Island, N.Y.

SOVIETŲ SĄJUNGOJE ...

(Atkelta iš 410 psl.)

gumų maža, drausmė kieta, karštu vandeniui prausiasi tik kartą į savaitę. Jų maistą sudaro kopūstai, bulvės, makaronai, košė, duona, žuvis, arbata ir šiek tiek mėsos. Išėiti į miestą gali tik kartą į mėn., ilgesnės atostogos leidžiamos tik išimtiniais atvejais. Nuo 6 val ryto iki 10 val. vak., kareivis turi tik 2 val. laisvas. Jis gauna į mėnesį 4 rub., už kuriuos gali pirkti 13 butelių alaus, ar 1/3 litro degtinės, arba tuziną dėžučių cigarečių. Pinigų jiems nuolat trūksta, dėlto būna daug vagysčių. Apie 6 proc. pašauktųjų pasilieka tarnauti ilgiau kaip privalo, bet kariuomenės pagrindą sudaro 400,000 karininkų ir apie 1 mil. puskarininkų. Jų gyvenimo sąlygos labai daug kuo skiriasi. Štabo puskarininkis per mėnesį gauna 60 rb., (arba 90 dol.), vyr. ltn. — 150 rb., pulkininkas — 500 rb., maršalai ir admirolai — 2,000 rb. Be to, jie gali pasinaudoti dar ir įvairiom privilegijom, kaip laisvom atostogom išskirtiniuose kurortuose, geriausiaisiais butais, importuotom prekėm.

Karininkų korpas papildomas iš vidurinių mokyklų, kur, išlaikius sunkius egzaminus ir praėjus du apklausinėjimus, jie pasižada stoti į vieną iš 150 karinių kolegijų, kurią baigę pakeliami į jaun. ltn. laipsnį. Gabiems karininkams sudaroma proga patekti į 3 metų gen. štabo akademijas.

Specialią grupę sudaro apie 100,000 politinių vadovų, kurie yra skiriami į kiekvieną dalinį iki kuopos dydžio imtinai. Jų pareiga skiepyti kareiviams komunistinę ideologiją ir juos sekti.

Sovietų karininkai skiriasi nuo kitų valstybių karininkų iniciatyvos stoka. Jie yra drausmingi, pratę klausyti įsakymų, bet vengia rodyti iniciatyvos. Tačiau, moderniam kare ryšiai su viršininkais gali būti lengvai nutraukti ir atsirasti reikalas veikti savo iniciatyva.

Afganistane sovietų kariuomenė įsigijo karinės praktikos, ir pati invazija buvo gerai suplanuota ir įvykdyta.

(Bus daugiau)

ATSIMINIMŲ AUTENTIŠKUMAS

Idomu skaityti atsiminimus, ypač iš karinės srities. Tačiau svarbu, kad tie atsiminimai būtų teisingi. Neteisingi atsiminimai yra menkos vertės ir jais naudotis netinka. Čia noriu paliesti Juozo Serbentos karinius atsiminimus, kuriuos surašė Jonas Dovydaitis. Atsiminimuose daug netikslumų. Kuris iš jų tuos netikslumus padarė: pasakotojas ar užrašytojas — nežinia. Atsiminimai pavadinti "Karo keliais" (Švyturys, 1979. Nr. XI, 16 p.). Nuostabu, kad Serbenta (o gal Dovydaitis) rašo apie tuos dalykus, kurių jis nematė.

Lietuvos laisvės laikais Juozas Serbenta buvo karo aviacijos puskarininkis, mechanikas. Kiek žinau, jis buvo geras pareigūnas. Dabar gi, savo atsiminimuose duoda daug netikslumų, pasitarndamas kompartijai, okupantui. Ar jis yra kompartijos narys — nežinia.

Daugiau paliesiu jo atsiminimų dalį, kur jis rašo apie vokiečių-rusų karo pradžią 1941 m. birželio mėnesį. Čia jis rašo apie lietuvišką karo aviacijos eskadrilę, kuri stovėjo Ukmergėje.

Bombų kruša Pabradėje

Jis rašo: "Korpuso eskadrilės lėktuvams atskridus į Pabradę, nuo vokiečių bombų degė pušaitės, kurios juosė aikštę. Tuo pat metu buvo bombarduojama Pabradės geležinkelio stotis. Čia pat sustojo nutūpę lėktuvai. Tuo laiku trys vokiečių bombonešiai, išjungę motorus, be garso pričiuožė prie nusileidimo aikštelės ir papylė smulkių bombų lietuviams. Jos kapojo ir draskė lėktuvus". Čia pasakojama daug netiesos, nes J. Serbenta tuo metu Pabradės aerodrome nebuvo ir jis tų įvykių nematė ir neišgyveno.

Kai 1941 m. birželio 23 d. rytą 29-jo korpo karo aviacijos eskadrilė atskrido į Pabradės aerodromą ir nusileido, nes taip buvo numatyta eskadrilės vado, aerodrome nedegė jokios pušaitės. Jos užsidedę, kai vokiečių lėktuvai antru užskridimu bombomis puolė Pabradės aerodromą ir jie daugiau puolė pačią stovyklą, o ne eskadrilės lėktuvus.

Buvusius aerodrome lėktuvus jie puolė pirmu užskridimu ir puolė tik kulkosvaidžių ugnimi. Nuo to puolimo ir nukentėjo kaikurie eskadrilės lėktuvai. Vokiečiai puolė savo lėktuvų motorų neišjungę, nes tai būtų buvusi nesąmonė. Kas iš lakūnų gali drįsti išjungti, sustabdyti lėktuvo motorą, kai skrendama, ypač žemai. Ir bendrai, skrendant lėktuvo motoras neišjungiamas. Gali būti didinamas ar mažinamas gazas, bet jokių būdu neišjungiamas motoras. Tai turėtų žinoti aviacijos mechanikas ir apie tą rašantis lakūnas - pilotas. Eskadrilės lėk-

tuvai nusileido ne prie Pabradės geležinkelio stoties, bet Pabradės aerodrome. Geležinkelio stotis buvo gal už kokių 2 km. Taigi, kaikurie eskadrilės lėktuvai buvo nukentėję nuo priešų kulku, bet ne nuo bombų. Šias eilutes rašantis tada tame aerodrome vienoje vietoje buvo, kai vokiečiai Pabradės aerodrome lėktuvus puolė kulkosvaidžių ugnimi, o kitoje vietoje — kai jie puolė bombomis.

Toliau J.S. rašo: "Čia mjr. Kovas gavo naują įsakymą — visiems sveikiems skristi į Gomelį, o žemės transportui keliauti Velikije Luku kryptimi". Pabradės aerodrome mjr. Kovas jokio įsakymo negavo, nes su korpo štabu nebuvo jokio ryšio. Dar Ukmergėje buvo pranešta, kad eskadrilė turi persikelti į Gomelį. Eskadrilėje sužeistų nebuvo. Eskadrilę sudaro skrendantis ir žemės personalas. Kodėl tie du personalai turi vykti į skirtingus punktus, esančius vienas nuo kito per 250 km? Juk žemės personalas turi aptarnauti skrendantį personalą — lėktuvus. Kai iš Pabradės aerodromo 5 lėktuvai išskrido toliau į Rusiją, iš jų trys grįžo. Vedamąjį lėktuvą su mjr. Kovu ir ltn. Jerčiuuku bolševikai numušė. Į Rusiją išskrido tik politrukas Zaika ir ltn. Kalasiūnas. Pabradės aerodrome likę lakūnai su likusiais ir nuo vokiečių puolimų nenukentėjusiais lėktuvais išskrido į Siesikus.

Vokiečių nelaisvėje

J.S. vokiečių nelaisvėje nebuvo, iš kur jis duoda tokius aprašymus? Jis rašo: "Kiti mūsų lakūnai buvo patekę vokiečiams į nagus. Kai juos varė per Rytprūsius, gatvėse sustoję vokiečiai burgeriai su botagais "šventino" karo belaisvius. Koncentracijos stovykloje buvo iš viso 16 lietuvių kariškių. Juos saugojo vokiečiai klaipeidietis, piktas kaip šuva, prieš tai tarnavęs Lietuvos kariuomenėje. Belaisvius išvežė į Hanelbergą netoli Šveinfurto ir pirmiausia atėmė odines striukes. Belaisvius maitino arklia, skirdami 3000 žmonių pusę arklio. Mūsiškiai stengėsi arklies neliesti, bet vėliau, bado prispausti, rinko net žoles iš patvorių. Lodzės belaisvių stovykloje jie išbuvo pusantrų metų, ir daugumas vos pavilkko kojas".

Čia vėl prikaltėta. Mūsų lakūnai pateko į vokiečių nelaisvę, nes norėjo pasitraukti nuo raudonosios pabaisos. Pėsčiųjų belaisvių per Rytprūsius niekas nevarė, o vežė sunkvežimiais. Vokiečių ūkininkai, kurie tuo metu važiuo keliu, pamatę bolševikų belaisvius, sukirsdavo jiems botagu. Bet ūkininkai nebuvo specialiai sustoję "šventinti belaisvių", nes jie turėjo dirbti savo darbus ir jie nežinojo, kada čia praveš belaisvių grupelę.

Šias eilutes rašantį ir dar vieną lietuvių lakūną per Rytprūsius į Karaliaučių nuvežė automobiliu. Lodzės belaisvių stovykloje buvo 16 lietuvių lakūnų, o bendrai vokiečių nelaisvėje lietuvių karių buvo gal ir keli tūkstančiai. Lodzėje lietuvius ir rusus belaisvius saugojo vokiečių kariai, kurių vienas buvo klaipeidietis ir gerai kalbėjo lietuviškai. Jis nebuvo "piktas kaip šuva", bet malonus žmogus. Jis lietuviams sukombinuodavo tabako, kurio belaisviai oficialiai negavo. Jis buvo tarnavęs Lietuvos karo aviacijoje, Šiauliuose. Jis ta tarnyba buvo patenkintas ir buvo tik tiek patenkintas, kad buvo užfrontėje. Lietuvius ir nelietuvių belaisvius iš Lodzės išvežė ne į Hanelbergą, bet į Hammelburgą. Tada iš lakūnų atėmė odines striukes-kurtkes. Taip. Bet mes gavome prancūziškas milines. Rytprūsijų belaisvių stovyklose iš kareivių-belaisvių milinių neatėmė. Bolševikai prie Stalingrado į nelaisvę paėmė apie 95,000 vokiečių ir viduržiemėje iš jų atėmė milines. Nestebėtina, kad iš tų 95,000 belaisvių gyvų liko tik apie 6,000. Toliau, J.S. sako, kad vėliau išbadėję mūsiškiai rinko net žoles iš patvorių. Kam jie jas rinko? Niekas žolių nevalgė. Lodzės belaisvių stovykloje lietuviams išbuvo ne pusantrų metų, bet tik apie 10 dienų, nes apie liepos vidurį buvo išvežti į Hammelburgą. Iš ten rugsėjo pabaigoje juos atvežė į spalio pradžioje pradėjo lietuvius iš nelaisvės paleisti. Iš kur tas pusantrų metų Lodzės stovykloje?

Kai žmogus rašo apie nežinomus dalykus, jis padaro daug klaidų. Lietuviai lakūnai iš vokiečių nelaisvės sugrįžo, o tie lietuvių lakūnai, kurie pateko pas bolševikus, visi žuvo. J.S. nepažymi, kad iš 60 eskadrilėje buvusių karininkų, gal tik du pateko pas bolševikus: ltn. Kalasiūnas ir ltn. Putna, kuris greitai žuvo. Ar gyvas išliko ltn. Kalasiūnas — nežinia. Žinoma, neskaitant eskadrilės 9 karininkų ir vieno viršilos, kurie buvo

Maskvoje

J.S. rašo, kad jie Maskvoje buvo patvorių sulaukyti kaip diversantai, nes, esą, "jų lietuviškos liaudies armijos uniformos buvo kitokio sukirpimo". Kai 1941 m. bolševikai okupavo Lietuvą, apie 3 mėnesius Lietuvos kariuomenė buvo vadinama Liaudies kariuomene, bet uniformos liko tos pačios, neskaitant liaudiškų ženklų. Jokių liaudies sukirpimo uniformų nebuvo, niekas jų nesiuvo. Ir, kaip pats J.S. sako, kad jie su lietuviškomis uniformomis pateko į Maskvą. Jis pažymi, kad psk. A. Jankus išvyko kur tai mokyti bolševikų mechaniką. Jis visai nepažymi, kas daugiau iš lie-

tuvių atvyko į Maskvą su eskadrilės žemės transportu. Juk mums įdomiau žinoti apie lietuvius, o ne apie kokius tai burliokus, kuriuos jis aprašo.

J.S. įdėjo nuotraukoje parodytas su 15 ordinų. Sovietai tokius ordinus — blėkeles, gamina 92-se fabrikuose, nes tai pigiausia priemonė paliaupsinti dirbančius bolševikams. Tais ordiniais apdovanojami maršalai, karininkai, kareiviai, kolchozininkai, kiaulių šėrėjos, karvių melžėjos. Vienas tautietis sako: "Mano anūkas jau ketvirtas mėnuo tarnauja bolševikų kariuomenėje, o jau turi 6 ordinus". Tas rodo, ką reiškia bolševikiniai ordinarai ar pagyrimo lapai. Čia tenka pakartoti įvykį apie vieną kolchozininką, kuris buvo apdovanotas darbo didvyrio pažymėjimu. Jis kolchoze labai uoliai dirbo, kad apgintų nuo bado savo gausią šeimą. Kai jam buvo įteiktas tas pažymėjimas, jis pasakė: "Geriau vietoje to pažymėjimo mano šeimai būtų davę kiek miltų". Už tai jis buvo čia pat areštuotas už valstybės įžeidimą, o jo šeima pateko į dar didesnę skurdą. Tai tau ordinarai ir garbės pažymėjimai!

Lietuvos karo aviacijoje

J.S. sako, kad Lietuvos karo aviacijos karininkai buvo išdidūs, su jais nepasikalbėsi. Bet apsisukęs vėl sako, kad Kovas buvo geras, Peseckas buvo geras. Kuris gi tada buvo negeras? Ar buvo draugiški karininkai puskarininkiams bolševikų kariuomenėje? Pas bolševikus net karininkai tarpusavyje buvo nedraugiški. Kai bolševikai užėmė Lietuvos karo aviacijos karininkų Ramovės patalpas, tenai porą kartų teko valgyti. Vienoje patalpoje valgė leitenantai-kapitonai, kitoje patalpoje valgė majorai-pulkininkai. Tose valgyklose puskarininkių nemačiau. Tokio paskirstymo nebuvo Lietuvos laisvės laikais, nes prie to paties stalo galėjo valgyti pulkininkas ir leitenantas.

Toliau J.S. sako, kad Lietuvos karo aviacijoje buvo taupomas kiekvienas benzino lašas. Taip, taupyti reikėjo, bet lakūnai uždavinius atlikdavo pagal nustatytą programą. Kas apie tai geriau žinojo: Karo aviacijos viršininkas ar J. Serbenta?

Iš J.S. atsiminimų bolševikinėje kariuomenėje nieko ypatingo. Gal tik tas įdomu, kad Kaukazo rajone vokiečių apsupus bolševikų kariuomenę maitino silkėmis ir žuvis, nors per Kaukazą į Rusiją buvo gabenami amerikoniški konservai. Jis savo atsiminimus baigia: "Buvau ir esu laimingas". Gal jis buvo laimingas, kai Lietuva buvo laisva. Ar jis gali būti laimingas, kai jo tėvynė yra bolševikų pavergta?

J. Vaičiūnas

PAGERBĖM SAVANORIUS KŪRĖJUS

Laikas bėga risčia, laiko įvykiai vyksta vienas po kito. Nauji įvykiai nustelbia buvusius prieš tai ir pastarieji lieka užmiršti.

Ročesterio ramovėnai rugpiučio 10 d. pagerbė savo narius savanorius-kūrėjus, laisvės kovų dalyvius Petrą Druseikį ir Edvardą Petkevičių, abu sulaukusius 80 metų amžiaus. Gražioje gamtos aplinkoje, "Ramovės" skyriaus pirmininko Alekso Beresnevičiaus sodyboje, ramovėnų ir draugų susirinko geras būrelis. Rašytojas Jurgis Jankus tarė žodį savo prisiminimų iš anų praeities Nepriklausomybės kovų laikų; jubiliatų garbei dalyviai sugiedojo ilgiausių metų.

Petras Druseikis, savanoris, karo invalidas, pasakoja iš savo prisiminimų: apie keturias savaites mūsų apylinkėj viešpatavo bolševikai, jie buvo labai žiaurūs. Vargino žmones, kankino, grobė turtą. Nusibodo tokia padėtis. Iš Šimonių susitarėm 4 vyrai ir išėjom savanoriais 1919 metų birželio mėnesį. Man tada buvo 19 metų. Buvo ir daugiau savanorių iš apylinkės, gal apie 60 vyrų. Visi nuėjom į netoli esantį 2-ro pėst. pulko dalinį. Ten mus sutiko ir priėmė vienas puskarininkis ir apie 15 kareivių. Šiek tiek mus pamokė ir už keletos dienų, be geresnio karinio paruošimo, teko susidurti su bolševikais. Bolševikus vijom net už Dauguvos. Vejant bolševikus, netoli Dauguvos, mūsų kuopa puolė bolševikus durtuvais, šie išsigandę pabėgo, palikę mums visą savo mantą. Tada gavom daug ginklų ir amunicijos. Šiame žygyje, vienoje vietoje, kai bolševikai atsitraukė, pastebėjau, kad už kalvelės kažkas palikta. Priėjęs arčiau pamačiau, kad tai rusiškas sunkusis kulkosvaidis "Maksim". Paėmė tempėm su savim, buvo sunkus, pavargom. Tose vietose susitikom su lenkų kariais, kurie taip pat vijo bolševikus, abeji vienį kitiems tada buvom draugiški. Vieno lenkiuko paprašėm, kad jis padėtų mums tą sunkų kulkosvaidį pavilkti. Jis mieliai padėjo. Paskiau, kai mes norėjom paimti iš jo tą kulkosvaidį, jis nebenorėjo mums atiduoti (tipinga lenkui, Red.), teko

susikibti, bet mes atsiėmėm.

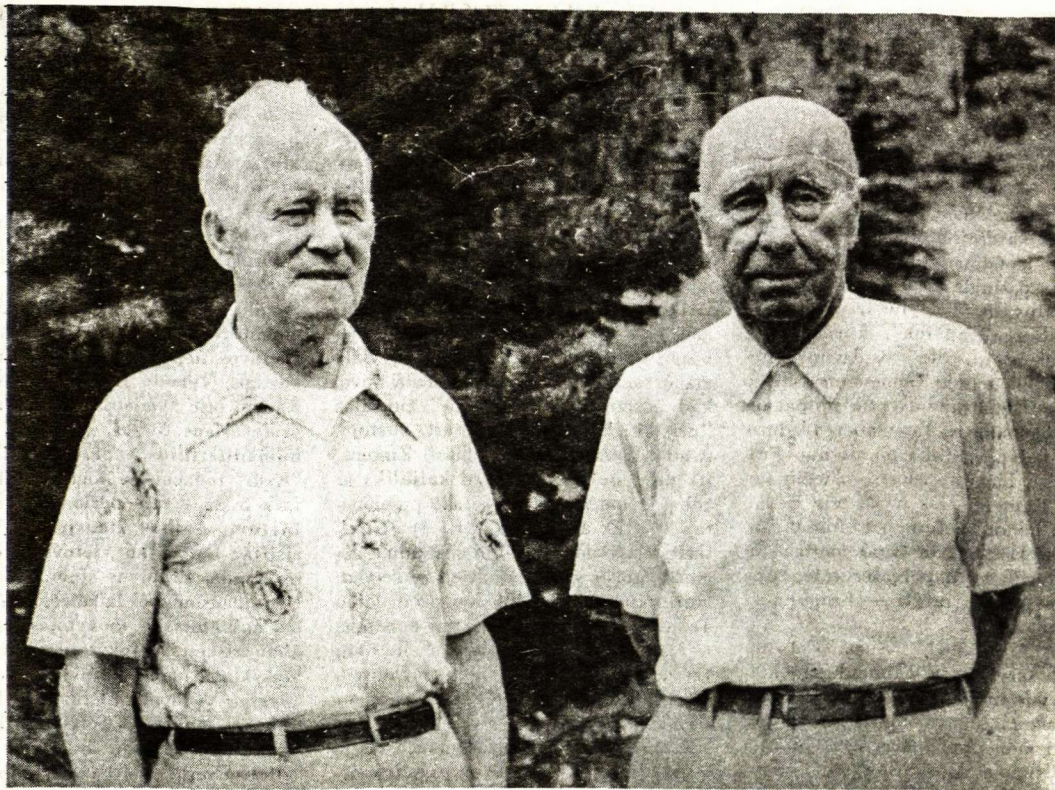
Išvijus bolševikus iš savo žemių, mus atvežė į Panevėžį ir iš čia pėsčiomis į Radviliškį prieš bermontininkus. Čia nebuvo mūsų gerai suorganizuota, tai buvo 1919 metų gruodžio mėnesį. Stojom į mūšį su bermontininkais, jie buvo įsitvirtinę Radviliškio malūne, ten turėjo kulkosvaidį. Mūšio pradžioj mūsų žuvo 4, bataliono vadą sužeidė, leitenantą užmušė, mane sužeidė, pataikė į kairę akį ir kulka išėjo pro smilkinį. Už pusvalandžio pasirodė mūsų artilerija ir artilerijos sviedinys uždegė malūną. Aš buvau paimtas į ligoninę ir išgulėjau apie šešetą savaitių.

Nors ir turėjom aukų, bet mūšį laimėjom.

Netekęs akies, buvau paleistas iš kariuomenės. 1920 m. kovo mėn. pradžioj įstojau į policijos tarnybą.

Edvardas Petkevičius iš savo prisiminimų pasakojo:

1919 metai buvo be galo neramūs, priešai iš visų pusių, bermontininkai, bolševikai, lenkai. Tais laikais augau dar pas tėvus Tedevo kaime, Gelvonų valsč., ten tėvai turėjo ūkį. Mūsų kaimas buvo grynai lietuviškas, gretimas — grynai lenkiškas. Vieną sekmadienį, po pamaldų Gelvonų miestelyje vyko mitingai. Viename miestelio gale kalbėjo lietuviai, kitame lenkai, abieji ragino jaunimą stoti savanoriais, vienį už Lietuvą, antri už Lenkiją. Vienas mūsiškių paragino mane, kaip mokantį lenkų kalbą, nueiti į lenkų mitingą ir paklausti jų kalbos. Ten priėjo prie manęs vienas mitingo dalyvis ir paklausė, ar aš manau stoti savanoriu, aš atsakiau kad taip, tik nepasakiau į katrą pusę. Po mitingo susitarėm trise stoti savanoriais į Lietuvos gretas. Tada aš dar buvau tik 18 metų amžiaus. Sutartu laiku anuo du neatvyko, likau vienas. Vykau į Kauną pėsčias apie 70 km. Kaune nuėjau į paskirstymo punktą ir čia mane priėmė ir paskyrą į Kauno batalioną 1919 m. birželio 1 dieną. Batalionas tada stovėjo, rodos, Kęstučio g-vėj. Ten mus šiek-tiek, apmokė kariškų veiksmų ir iš Kauno batalionas išvyko į Baisogalą. Čia susitikom bermontininkus. Vėliau vykom į Tauragę,

Petras Druseikis, kūrėjas-savanas, karo invalidas, gimęs 1900.IV.14 ir Edvardas Petkevičius, kūrėjas-savanas, gimęs 1900.VIII.15.

Jurbarką, Raseinius ir Vilnių. Šiame maršrute su priešu didesnių susidūrimų neturėjom. Kai Želigovskio armija užėmė Vilnių, negalėjom priešintis, nes mūsų jėgos buvo per silpnos, o lenkų stiprios. Tada pasitraukėm į Maišiagalą ir iš čia apie 30 km į Širvintus. Čia užėmėm barą tarp Širvintų-Giedraičių. Susirėmėm su lenkais, nors mūsų jėgos nebuvo stiprios, bet užnugary turėjom artileriją ir kulkosvaidžių ugnį, tas kėlė mūsų nuotaiką ir atsparumą. Be to, karininko Balno pasisekęs užėjimas lenkams į užnugarį susilpnino lenkų puolimą.

Šiame fronte teko ir man pergyventi pavojingų momentų, bet laimė buvo su manim. Po visų vargų ir nedateklių fronte, šiek tiek susidorojus su priešais, 1921 m. spalio 19 d. išėjau į atsargą. Įstatymo keliu esu pripažintas savanoriu-kūrėju.

V. V.

LAIŠKAI KARIUI

Gerb. "Kario" Redaktorium,

Ačiū, kad atspausdinote mano straipsnį "Lietuvos Karo Mokyklos XII laidos 50 metų sukakčiai artėjant".

Prašau padaryti atitaisyimą — "Kario" nr. 6, puslapis 243: Lektorių tarpe nepaminėtas "Priešcheminės apsaugos" lektorius plk. Birutavičius-Birutis; psl. 244, baigusiujų sąraše nr. 40 parašyta Navickas Stasys, turi būti — Nacickas Stasys.

St. Kuzmickas-Kuze

* * *

Man yra didelė garbė ir asmeniškai privilegija pasveikinti Jus ir Jūsų vedamąjį "Kario" žurnalą su 60 metų sėkmingo tėvynės labai spaudos darbo sukaktim.

Malonėkite perduoti širdingus sveikinimus visiems "Kario" štabo bendradarbiams ir broliams kariams, mano ginklo draugams.

Ponas Redaktorium, šių metų rugpj. 14 d. išsiunčiau jums poką senų, iš Lietuvos, "Kario" žurnalų. Gal bus Jums reikalingi, nes mūsų Himne pasakya:

"Iš praeities tavo sūnūs te stiprybę semia!"

Ilgiausių metų, ilgiausių... Valio, valio, valio mūsų "Karys"!

Kazys Bacevičius
Brazilija

Nuoširdus lietuviškas ačiū p. Kaziu Bacevičiui už sveikinimus ir už siuntą, kurią gavome tvarkoje.

RED.

* * *

Neužginčytina tiesa, kad kaip "Karys" yra pats didžiausias ir populiariausias visame laisvame pasaulyje mėnraštis, taip iš visų mūsų dienraščių pirmąja ir stovi viršūnėje "Draugas".

Apie abu šiuos laikraščius esu išryškinęs savo nuomonę pernai, 1979 m., "Nepr. Lietuvos" 40-41 numeriuose, straipsnyje "Perlai ir Šiuokšlės", o už "Draugo" pagyrimus, liečiančius kun. dr. J. Prunskio puikius antikomunistinius straipsnius bei vedamuosius ir už gen. konsulės J. Daužvardienės įspūdingos kalbos, Pavergtųjų Tautų minėjime 1979 m. Čikagoje, gražių minčių

pakartojimą, gavau atlyginimą iš komunistinės propagandos šlamštelio "Gimtasis Kraštas", kuris apkaltino mane "pačių kasinėjimu 'Draugui'", ir kitokiomis nesąmonėmis. Tai jau trečią kartą šis "raudonasis melagėlis" kimba į mano "garbanas" ir tik todėl, kad mano pateikiami faktai ir tiesa bado akis komunistiniams Kremliaus bernams.

Beveik kasdien atrandame "Drauge" gražių ir įspūdingų straipsnių. Štai, liepos mėn. pasirodė labai įdomus A. Gaulios straipsnis "Teisybė ir mitas apie Tannenbergo mūšius", kuriame šis kruopštus rašeiva pateiktas daviniais įrodė, kad jokio antrojo Tannenbergo mūšio neįvyko ir kad tai buvo tik propagandinis atsikeršijimas. Tannenbergo kaimas stovėjo keletą mylių į pietus nuo Frogenau, kur buvo apstojęs vokiečių štabas. II Tannenbergas įvyko prie Usdau ir nieko bendro neturi su istoriniu Tannenbergo kaimu. Net Hindenburgas su Ludendorffu savo pergales telegramų kaizeriui norėjo rašyti — Frogenau - Allenstein mūšyje...

Straipsnio pabaigoje rašoma, kad "retai kada sąryšyje su Tannenbergo mūšiu yra minimas Lietuvos vardas". Lietuviai laikomi slavais. Mūsų pareiga yra atitaisyti mums mėginamą padaryti žalą ir neleisti bent mūsų istorijoje Ludendorfo "Tannenbergui" užimti Vytauto Didžiojo Tannenberga, kurį, kad būtų galima atskirti vieną nuo kito, mūsų istorikai seniai kapituluodami, vadina "Žalgiriu". Nors tai nėra klaida, bet tas pakeitimas sumažina mūsų praeities laimėjimą, kuris tikrai pakeitė istorijos eigą centrinėje Europoje. Kas kita atsitiko su vokiečių laimėjimu: jų "Tannenbergas" nieko nepakeitė I Pasaulinio karo rezultatų". Taip baigia straipsnį A. Gaulia.

Apytikriai prieš 20 metų žymusis Š. Amerikos žurnalas "Life", 550 metų nuo Tannenbergo mūšio sukakties proga, paskyrė daug vietos šio didžiausio taisyklės, įvykio aprašymui. Niekur tame "Life" neatradęs Lietuvos ar vokiečius sumušusių lietuvių vyriausių vadų — Vytauto ir Jogailos — vardų, o tik visą pergale priskiriant slavams, tuojau parašiau ilgą protestuojantį laišką "Life" redaktoriams, prašydamas įvykusią klaidą ir skaitytojų klaidinimą tuojau atitaisyti. Neužilgo gavau iš žurnalo "Life" atsakymą, kad jokios klaidos neįvyko, nes Tannenbergo laikų "amžininkai" (contemporaries) lietuvius priskirdavo prie slavų! Vėl parašiau "Life" redaktoriams laišką, pabrėždamas skirtumą tarp lietuvių ir slavų, dar pridėdamas, kad mažesnė klaida būtų priskirti žydus prie arabų, negu lietuvius prie slavų. Dar ir

pagrasinau, kad jeigu "Life" klaidos neatitaisys, tai paskelbsiu apie tai lietuviškoje spaudoje ir paraginsiu tautiečius, protesto ženklan nutraukti "Life" prenumeratas ir skaitymą. Vietoje atsakymo į paskutinį laišką, gavau iš "Life" redaktoriaus (H.R. Luce) 8 puslapių brošiūrėlę (Journalism and Responsibility) "Žurnalizmas ir atsakingumas".

Ilgai nelaukdamas, šį įvykį aprašiau "Karyje" ir "Nepr. Lietuvoje", ragindamas tautiečius siųsti "Life" protesto laiškus ir atsakyti prenumeratas. Nežinau, kiek patriotiškai nusiteikusių sąmonių tautiečių atsirado, kurie įvykdė mano prašymą, bet juokingiausia buvo, kad neužilgo po to "Life" žurnalas "pristatė kanopą" — atseit, sustojo. (Gaila, dabar vėl leidžiamas!) Žinoma, tik ne todėl sustojo, kad keliolika ar keliasdešimt tautiečių atsakė prenumeratas! Kiek atsimenu, tai į šį "Life" skaitytojų klaidinimą visai neatkreipė dėmesio mūsų vadovaujantieji veiksniai, kurie taip pat praleido tuo pačiu laiku Tannenbergo 550 m. sukakties minėjimą Lenkijoje, kur irgi Lietuvos ar lietuvių vardai net nebuvo paminėti, o lietuvių laimėjimą pasisavino lenkai ir rusai — slavai.

Tačiau, beskaitydamas "Draugą", randu ir "antimilitarizmo", jei taip galima išsireikšti. Humoristiniame romane "Ant-rasis Pasaulis", atrodo, yra ne tiek humoro, kiek nesuigaudymo. "Be kara maksla" (anot gene. Galvydzio-Bykausko), nederėtų tų temų nei liesti. Pav. joks karininkas, pradedant leitenentu, baigiant generolu, nevadins savęs kareiviu, bet kariu. (Kareivis turi savo specifinę reikšmę ir sąvoką, kuri nevisai atitinka angl. "soldier" ar vok. "soldat"). Buvusiam kariui neteko girdėti, kad rikiuotė Karo Mokykloje ar kitur, būtų dėstoma klasėje, kad kariūnai būvę toki veršeliai, kad nemokėję Lietuvos himno žodžių. Arba tas kišamas karininkų girtuokliavimas. Iš to "romano" atrodo, kad mūsų karininkija, ne vadovai buvo, bet nepataisomi, prasiskolinę girtuokliai. Girtuoklių Lietuvoj galėjom rasti visose profesijose (ir romanų rašytojų tarpe) ir luomuose... "Ant-rasis Pasaulis" įžnybia ir Lietuvos policijai, kuri būk tai, mokėjo pavartoti gumines lazdas nepaliekant žymių... Deja toki nemokšiški "romanai" susina gero laikraščio puslapius. Romanams ir novelėms medžiagą rašytojas turėtų imti iš tų gyvenimo sektorių ar profesijų, kurias jis tikrai gerai pažįsta.

Jurgis Gediminėnas
Besibaigianti 1080 m. vasara
Šiaurinio Ontario, Kanadoje,
užkampis

A.A. KALBININKAS PETRAS BŪTENAS

(Pro Memoria)

Spalio 4 dieną, savo bute, staigiai mirė kūrėjas-savanas, pėdagogas, mūsų bendrinės kalbos tyrinėtojas, "Kario" ir kitų mokslo žurnalų bendradarbis, kalbininkas Petras Būtenas. Velionis buvo gimęs 1896 m. Biržų apskrityje, Joniškėlio valsčiuje, Dovydų kaime.

Pirmojo Pasaulinio karo metu mokėsi Voronežo lietuvių gimnazijoje; grįžęs iš Šiaulių gimnazijos paskutinės klasės, suorganizavęs abiturientų būrį, išėjo ginti Lietuvos nepriklausomybės. Pasibaigus kovoms, Vytauto Didžiojo universitete, Kaune, prie žymiausio mūsų kalbininko profesoriaus Būgos, studijavo ir baigė humanitarinius mokslus. Dirbdamas "Ryto" redakcijoje Kaune, rinko tautosaką ir daug rašė periodinėje spaudoje Lietuvos kalbos klausimais. Tyrinėjo aistiškų-lietuviškų vietovardžių kilmę, reikalingą Lietuvos sienų nustatymui. Nepriklausomybės laikmečiu buvo jaunimo auklėtojas ir mokytojas Panevėžio gimnazijoje ir Mokytojų seminarijoje. Mokykloms parašė lietuvių kalbos akcentologijos vadovėlį, Lietuvių kalbos prielinksnių mokslą, Kірčiai ir priegaidės, Aisčių tautos ir jų kalbos ir patiekė keliolika vertimų iš svetimų kalbų.

Bolševikams antru kartu okupuojant Lietuvą, pasitraukė į Vakarų. Mokytojaivo treties gimnazijoje V. Vokietijoje. Atvykęs į JAV, apsigyveno Bostone ir iš čia, niekur neišvažiuodamas, išgyveno trisdešimt metų. Per tą laiką velionis darbavosi "Keleivyje", taisy kalbą pirmųjų Lietuviškos Enciklopedijos tomų ir daug rašė lietuvių kalbos ir lietuvių kilmės klausimais periodiniuose leidiniuose.

Velionio Petro Būteno kūnas buvo pašarvotas Kaspero laidotuvių koplyčioje. Iš Kanados, Toronto, į šermenis atvyko jo giminaitis, solistas Vlaclovas Verikaitis su žmona ir su Bostono tautiniu šokių ansamblio vedėja Ona Ivaškiene tvarkė visus šermenų ir palikimo reikalus, nes Onos Ivaškienės namuose P.B. visą laiką gyveno.

Į paskutinį atsisveikinimą spalio 6 dienos vakarą, susirinko būrelis lietuvių kultūrininkų ir visuomenininkų. Gražus karstas buvo papuoštas gėlėmis, tačiau nepadengtas tautine vėliava, kuri organizacijų vadovų nedovanotinai buvo pamiršta. Atsisveikinimą pravedė rašytojas St. Santvaras, trumpai apibūdindamas velionio darbų. Lietuvių Bendruomenės ir L. Enciklopedijos bendradarbių vardu atsisveikino leidėjas Juozas Kapočius. "Keleivio" bendradarbių vardu — rašytojas Antanas Gustaitis. Apie P. Būteno

lituanistinius darbus ir nuopelnus lietuvių kalbai ilgesnį žodį pasakė tautotyrininkas Antanas Maziulis. Po atsisveikinimo kalbų visų buvo sugiedotas Lietuvos himnas. Prie velionio karsto vietos ramovėnai stovėjo garbės sargyboje. Kuriantis nepriklausomai Lietuvai, velionis Petras Būtėnas buvo vienas iš Ateitininkų Federacijos steigėjų, tačiau kažkodėl, niekas iš vietinio ateitininkų skyriaus oficialiai šermenyse nedalyvavo ir jų vardu netarė atsisveikinimo žodžio.

Spalio 7-tą dieną, po gedulingų mišių Šv. Petro lietuvių parapijos bažnyčioje, kurias atnašavo klebonas Albertas Kontautas, giedojo solistas V. Verikaitis. Kalbininko Petro Būtėno kūnas buvo nuvežtas į Bostono Logan aerodromą ir pervežtas į Torontą, kur buvo palaidotas Anapilio lietuvių tautinėse kapinėse.

Kalbininkas Petras Būtėnas, kaip žmogus buvo tiesaus, kieta charakterio ir labai nemėgo viešumos, asmeniškų pagyrų. Pokalbiuose nemėgo tuščių kalbų. Draugų veik neturėjo, jų ir neieškojo. Gyveno vargingai, užsidaręs savo dviejų kambarėlių butelyje, iš mažutės senatvės pensijos, apsikrovęs knygomis, žurnalais, žemėlapiais įvairiomis kalbomis. Visą savo gyvenimą buvo paskyręs lietuvių kalbos tyrinėjimui, jos gryninimui nuo svetimybių. Velionis jokio piniginio turto nepaliko, tik trisdešimtį deščių vertingų knygų ir nespausdintų rankraščių lietuvių kalbos ir jos kilmės klausimais. Jie bus suklasifikuoti ir perduoti lietuviškiems archyvams, kaip vertinga lituanistinė medžiaga mūsų bendrinės kalbos mokslui. Paskutiniaus savo gyvenimo metais P. Būtėnas silpnai matė, buvo sutrikęs regėjimas, todėl ir negalėjo rašyti, nors sumanymų ir planų turėjo įvairių. Labai mėgdavo pokalbius ir diskusijas lietuvių kalbos ir jos rašybos klausimais ir mielai suteikdavo rašantiems vertingų patarimų. Paskutiniaus metais, silpnu ir mažai matančiu P. Būtėnu sąžiningai rūpinosi jo butelio šeimininkė ir Lietuvoje buvusi jo gimnazijos mokinė, Bostono lietuvių tautinių šokių ansamblio kūrėja ir vadovė Ona Ivaškienė. Ji ir rado kalbininką Būtėną amžinai užmigusį prie savo rankraščių apkrauto stalo. Ji taip pat daugiausia rūpinosi jo tinkamu palaidojimu.

J.V. Sūduvas

A.A. KPT. STEPONAS VALYS

S. Valys buvo gimęs 1908 m. geg. 24 d. Kretingoje. 1929 m. baigęs Klaipešos Lietuvių Gimnaziją, du metus studijavo ekonomiką Vytauto D. Universitete, Kaune. Tuo pat metu jis dirbo

A.A. kpt. Steponas Valys

Žemės Ūkio Ministerijoje.

Karinę tarnybą atliko įstudamas kariūnu-aspirantu į Karo Mokyklą, perėjo į kadro kariūnų kursą ir baigė XV laidą, 1933 m. Buvo paskirtas į D.L.K. Birutės 2-ą ulonų pulką, kuriame ištarnavo iki Lietuvos okupacijos. Betarnaudamas pulke išlaikė egzaminus į Karo Akademią. Pirmojoje Lietuvos Olimpiadoje, 1938 m. raitųjų sporte, už jojimą buvo gavęs sidabro medalį.

Vokiečių okupacijos metais buvo Savisaugos Daliių štabo narys ir dirbo vertėju ir ryšininku prie vok. polic. štabo. Dirbdamas prie vokiečių daug padėjo lietuviškiems reikalams ir parodė daug sumanumo.

1944 m. atsидūręs Vokietijoje gyveno 1945-6 m. Vertorfe, kur buvo Lietuvių Komiteto pirmininku, Špakenberge dirbo stovyklos administracijoje, buvo Lietuvių stovyklos komiteto ir stovyklos kooperatyvo valdybos narys.

1949 m. emigravo į Australiją ir pastoviai įsikūrė Alburyje. Ten gyvenda-

mas dirbo pieno perdirbimo bendrovės raštinėje ligi išėjo į pensiją.

Australijos "Tėviškes Aidai", rugp. 23 d. rašė apie a.a. S. Valį:

"Steponas buvo didelis patriotas, ypatingai išėivijoje pasižymėjo kaip taurus lietuvis ir labai aktyvus visuomenininkas. Jis subūrė Albury, Wodongos ir apylinkių lietuvių į Bendruomenę ir per 20 metų su mažomis pertraukomis, buvo jos pirmininku. Už nuopelnus buvo apdovanotas Trijų Lietuvos Prezidentų medaliu, kurį jam paskyrė P.L.B.

Steponas buvo populiarus ne tik lietuvių tarpe, bet ir australų. Už tat laidotuvėse rugp. 6 d. dalyvavo ne tik lietuviai iš artimų ir tolimų vietovių, bet ir australai, o jų tarpe ir buvęs Albury burmistras su žmona. Koncelebracines mišias atnašavo du kunigai — klebonas kun. Bell ir kun. O'Keefe. Puikų pamokslą apie velionį Steponą, kaip didį patriotą ir pavyzdingą lietuvių, pasakė kun. Bell. Kapuose atsisveikinimo žodį pasakė A.L.B. Krašto Valdybos

vardu G. Vasiliauskienė, atvykusi iš Adelaidės, vietos apyl. Valdybos vardu Br. Leitonas, draugų vardu V. Ališauskas, atvykęs iš Melbourne, o visas kalbas trumpai apibūdino anglų kalba A. Andruska, atvykęs iš Canberros. Skambant Lietuvos Himnui, Australijos žemė prigludė dar vieną lietuvių patriotą..."

Apie S. Valio mirtį buvo rašyta ir australų laikraštyje "Border Morning Mail".

B.

A.A. JUOZAS BALČIŪNAS — LIETUVOS SAVANORIS-KŪRĖJAS

Okup. Lietuvoje š.m. rugpiūčio 13 d. mirė ir tėviškės kapinėse buvo palaidotas nepriklausomos Lietuvos savanoris-kūrėjas Juozas Balčiūnas. Buvo gimęs 1895 m. gegužės 16 d. Viešnių kaime, Krinkų valsč., Šiaulių apskr.

Tėvai buvo paprasti darbininkai, bet patriotais užaugino du sūnus ir tris dukteris. Kada Lietuva kūrėsi nepriklausomam gyvenimui, o įvairūs priešai stengėsi ją okupuoti ir pavergti, visai šeimai pritariant, sūnus Juozas (jis buvo pilnametis, gi antrasis sūnus Kazys dar nebuvo šešiolikos) išėjo savanoriu į organizuojamą Joniškėlio batalioną.

Juozui teko dalyvauti visuose su priešais mūšiuose, iki priešas — Sovietų Sąjungos ir bermontininkų gaujos, buvo sumuštos ir iš Lietuvos žemių išvarytos.

Po dviejų metų ir užsitarnavęs grandinio laipsnį, Juozas vėl sugrįžo į normalų, civilinį gyvenimą. Kaip savanoris-kūrėjas, dovanai gavo žemės netoli tėviškės iš Lieporių dvaro. Juozas su žmona Teodora (ji mirė 1970 m.) buvo labai tvarkingi ir darbštūs, todėl labai

gražiai įsikūrė ir gražiai gyveno. Jiedu užaugino ir išmokslino sūnų Juozą (agronomą) ir dukterį Danutę (mokytoją).

Bet 1940 m. birželio 15 d. Lietuvą okupavus Sovietų Sąjungai ir panaikinus nepriklausomybę, okupantai tuoj atėmė, be jokio atlyginimo, žemę, o taip pat visą gyvą ir negyvą inventorių ir dar prigąsdindami įvairiomis bausmėmis. Taip padarė okupas, kaip kad daro plėšikai. Nors pastaruosius buvo galima dar gaudyti ir pagavus nubausti, bet prieš okupantus niekur nebuvo galima nei pasiskųsti, nei juos nubausti.

Balčiūnams okupantai suteikė teisę gyventi jų pačių troboje, bet su sąlyga, jei vergais dirbs įsteigtuose iš Lietuvos ūkininkų atimtuose ūkiuose, sujungtuose į, vadinamus, kolchozus. Kito pasirinkimo nebūta. Kol jėgos leido ir senatvė visiškai jėgų nepakirto, tame kolchoze dirbo. Jėgoms išsekus ir negalint dirbti, okupas, kaip kokiame elgetai, mokėjo 50 rublių pensiją.

Labai jau vargingai užbaigė senatvės dienas nepriklausomos Lietuvos savanoris-kūrėjas Juozas Balčiūnas, nors jaunesnysis brolis Kazys, gyvenantis JAV, kiek tik galėdamas rėmė siuntiniais.

A.a. Juozas Balčiūnas buvo apdovano-tas Savanorio-Kūrėjo ir Lietuvos Nepriklausomybės Dešimtmečio medaliais. Brolis Kazys jį įamžino Lietuvos Fonde, įnešdamas pradinį įnašą 10 dol.

Andrius Laukaitis

A.A. FULGENTAS JANONIS

Jau vieneri metai, kai Lietuvos Savanorių Sąjunga, Brocktono Šv. Kazimiero parapijos choras, šeima ir pažįstami nebeturi savo tarpe savanorio-kūrėjo Fulgento Janonio.

Dar tik prieš metus jis rašė:

*Plačiam didingam žemės plote
Be tako, vieškelio likau.
Kai žvilgsniai tolsta ašaroti,
Aš tik tyliu — niekam nesakau.*

*Aš tikiu išvysti tą šalį
Ir kardą pakelti dėl jos.
Išlaisvinti brolių beadalį
Iš vargo ir niūrios dienos.*

Fulgentas Janonis dar vis tikėjo sugrįžti gimtojo žemėn ir, net gulėdamas lovoje, rašė:

*Kad galėčiau su paukščiais skristi
Ten kur pradėjau pirmus žingsnius,
Gal ten išliečiau tą karčių tulžį
Skinčiau jaunystės ryto žiedus.*

V. Senuta

"Lietuvių Dienų" spalio mėn. numeris jau išsiuntinėtas skaitytojams, bendradarbiams ir platintojams.

Numeris yra skirtas "Laisvės Varpo" radijo programos vedėjui Petriui Viščiuniui pagerbti. →

New Yorko sk. ramovėnų susirinkimo metu, spalio 24 d., sk. pirm. dr. E. Noakas įteikia skyriaus padėkos raštą "Kario" red. Z. Raulinaičiui už ilgametį žurnalo redagavimą. Nuotr. L. Tamošaičio

Viršelyje — jo atvaizdas. Apie Viščinio gyvenimo bruožus rašo A. Matioška.

Ten pat randame apie premijas laimėjusių radijo valandėlių veiklą ir jų įsikūrimo istorijas, pailiustruotas įvairiomis ta tema nuotraukomis. Beletristikoje — A. Mirono, kelionės po Europą įspūdziai, nekrologas neseniai mirusiam rašyt. Aloyzui Baronui ir kt.

Anglų k. dalyje atsiminimai apie P. Kriaučiūną, kuris buvo garsiosios lietuvių krepšinio komandos treneris. Los Angeles radijo pranešėjo sūnaus Darijaus Bakūno atsiekimai amerikiečių kariūne tarnyboje. Jokūbo Stuko ir N.Y. radijo "Lietuvos atsiminimai" istorija.

"Lietuvių Dienas" leidžia Antanas Skirius. Adresas: 4364 Sunset Blvd., Los Angeles, CA 90029. Prenumeratos kaina USA 18 dol., kanadiškai — 20 dol.

(Arėjas Vitkauskas keliauja New Yorko požeminiu traukiniu . . .)

"Nėsūt žnamiona!" (neša vėliavas), ir tą "ja tibi dva" (tariant kaip vieną žodį) vietoj "ja tēbē dam" (aš tau duosiu, arba, aš taul!). Tik tiek teatsiminė rusiškai mano tėvas, iš karo tarnybos prieš Japonų karą.

"Vario sagtys spindi iš tolo / Kaip žvaigždės jenerolo" . . . — žinome iš mūsų dainos apie keliaujančius ubagus. (Matyt, jie sunaudojo senų kariškų sermėgų "guzikus").

(Bene du) Romos kareiviai, gana gerai atvaizduoti ant spalvotai nudažytų sukaltų lentų, ir išpjauti į žmogaus kontūrus, būdavo pastatomi prie "Kristaus grabo" Šiaulių bažnyčios kairėj pusėj. Po Prisikėlimo, kitą rytą, tie kareiviai būdavo parblokšti prie "grabo" . . . (Prisipažinsiu: tik pažūrėti tų "kareivių" buvo mano lankymasis į bažnyčią . . .)

ARĖJAS VITKAUSKAS

(Iš bloknoto mundieriaus kišenėj)

1904 MERAI:

"Užmėtysim priešą kepurėmis!" —
Istoriską pavyzdį turim mes:
Rytuose mažiukai "bezdžionės"
Apdirbo kepurinkus žmones . . .

AMAZONĖS:

Jojikės šaunios, amazonės,
Supliekė vyrus be malonės,
(Ir šiandien dar — net tarp lietuvių! —
Vanoti gauna, po vestuvių . . .)

ŽYGIUOJANT Į PRIEŠĄ:

Šiurkštūs autai, batai trina —
Lyg "po šautuvu" ant dūšios:
Rodos, kad užmintum miną . . .
Ne! — geriau, kad būtų mūsų!

ŠALMAI:

Karys, duryse, į staktą
Prasimušė, eidamas, kaktą —
Ir tuoj jo galvoje nušvito
Mintis: kad išvengti dar kito
Įvykio tokio — kvailo ir blogo,
Uždėti varinį, lyg puodą "ant stogo";
Ir šiandien šalmų yr' prikrauta muziejuos
Pagerbti kaktingus senus išradėjus . . .

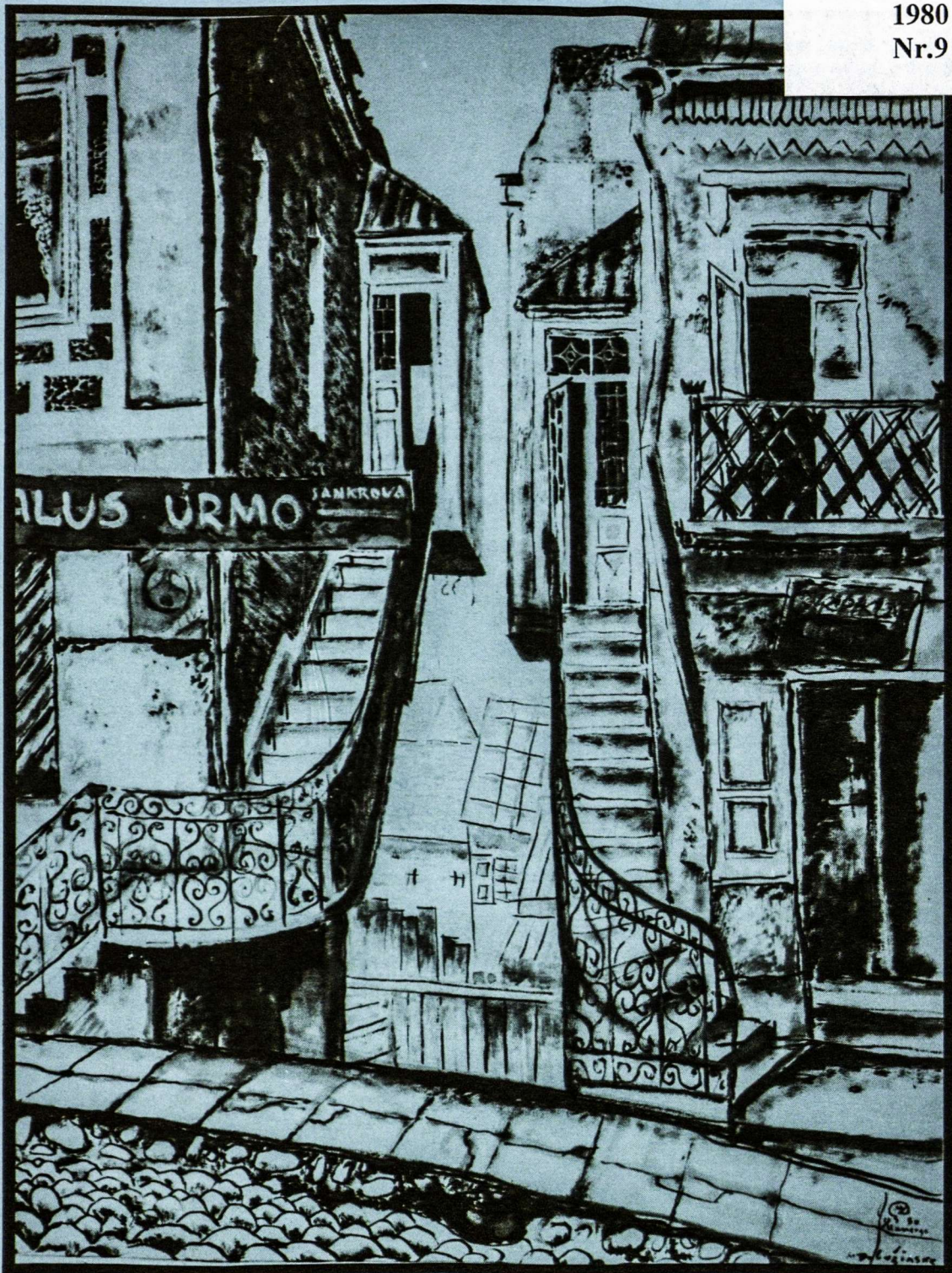
JAUTIENA NEPADARO NEPOLEONŲ

Karvėdys, (kaip tas London Tower tradicinis sargybinis — "beefeater"), dar nereiškia, kad gali būti geras karvėdys — be taško ant e! Karvėdys turi turėti prigimtų gabumų, arba turi būti įsikūnijimas — "reincarnation" — iš savo praeities gyvenimo, kaip pavyzdžiui, Amerikos šaunus karvėdys generolas Patton, lankydamas senovės kautynių vietą Afrikoj, jis jautė, jog jis čia yra buvęs — savo ankstesniame gyvenime, prieš užgimstant. Jis tuomet dalyvavęs Kartagenos mūšyje.

DĖMESIO PRENUMERATORIAI!

Prenumeratos mokestis 1981 metams yra 13 dol. Sumokant iki sausio 1 d. — tik 12 dol. Pusei metų — 7 dol., atskiras "Kario" numeris — 1.50 dol.

M. Dobužinskis — Seni namai Ukmergėje

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Cekius, arba "Money Order" adresai tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.